

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Richard Matula

Historie Muzea loutkářských kultur v Chrudimi

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Lenka Krátká, Ph.D.

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Chrudimi dne 30. dubna 2022

Richard Matula

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval PhDr. Mgr. Lence Krátké, Ph.D. za cenné rady, ochotu a trpělivost v rámci odborného vedení mé práce. Velký dík dále patří všem narátorkám, které se mnou podělily o svůj životní příběh a bez kterých by práce, alespoň v této podobě, nemohla vzniknout.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se pomocí metody orální historie, archivního výzkumu i dostupných literárních zdrojů pokouší nastínit vznik a vývoj Muzea loutkářských kultur v Chrudimi, založeného roku 1972. Pozornost je zaměřena na okolnosti etablování této paměťové instituce s mezinárodními ambicemi, utváření jejího sbírkového fondu, charakteristiku odborných činností a opomenuta není ani každodennost jejich zaměstnanců v období tzv. normalizace. Práce dále sleduje i proměny, které zmíněné oblasti zaznamenaly v souvislosti s pádem minulého režimu v nových politických, ekonomických i společenských podmínkách a to přibližně do první poloviny 90. let.

Klíčová slova

Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, tzv. normalizace, orální historie, loutkové divadlo, Jan Malík

Abstract

The diploma thesis attempts to outline the origins and development of the Chrudim Puppetry Museum, founded in 1972, using the method of oral history, archival research and available literary sources. Attention is focused on the circumstances of the establishment of this memory institution with international ambitions, the formation of its collection, the characteristics of its professional activities and the everyday life of its employees during the period of the so-called normalisation. However, the work also traces the transformation that the above-mentioned areas went through in the context of the fall of the previous regime in the new political, economic and social conditions until approximately the first half of the 1990s.

Keywords

Chrudim Puppetry Museum, so-called normalization, oral history, puppet theatre, Jan Malík

Obsah

ÚVOD	1
Představení muzea	1
Motivace a pozice autora	1
1. TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1. Paměť paměťové instituce	3
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	6
2.1. Archivní prameny.....	6
2.2. Literatura	7
2.3. Orální historie	10
2.3.1. Výběr narátorů	10
2.3.2. Realizace rozhovorů	12
2.3.3. Vztah badatel-narátorka.....	16
2.4. Analytická a interpretační východiska	18
3. EMPIRICKÁ ČÁST	20
3.1. Historický exkurz.....	21
3.1.1. Muzejnictví	21
3.1.2. Loutkářství	26
3.1.3. Počátky badatelské, sběratelské, organizační a výstavní činnosti v oblasti loutkového divadla	30
3.1.4. Jan Malík – zakladatel?	33
3.1.5. Co chceme? Muzeum loutek, nebo M.I.M.?	37
3.2. Okolnosti založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi	39

3.3. Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi do roku 1989.....	49
3.3.1. Konsolidační období	52
3.3.2. Budovy Muzea loutkářských kultur v Chrudimi.....	59
3.3.3. Prezentační činnost	65
3.3.4. Odborná činnost	83
3.3.5. Každodennost zaměstnanců.....	91
3.4. Muzeum loutkářských kultur ve světle změn.....	97
3.4.1. Důsledky obecných vlivů	99
3.4.2. Odborná činnost	105
ZÁVĚR.....	110
POUŽITÉ ZDROJE.....	114
Archivní prameny	114
Publikace.....	122
Periodika	127
Závěrečné studentské práce.....	129
Online zdroje	129
Rozhovory.....	130
Ostatní zvukové nahrávky	131
PŘÍLOHY	132

ÚVOD

Představení muzea

Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi vzniklo jako krajské kulturní zařízení tehdejšího Východočeského krajského národního výboru. Veřejnosti se poprvé otevřelo dne 2. 7. 1972, tedy více než 40 let od prvního konkrétního návrhu zřídit v Praze mezinárodní loutkářské muzeum pod patronací divadelní organizace UNIMA.¹ Díky shodě okolností, zahrnující město nakloněné loutkářům a také nabídku vhodných prostor, muzeum nakonec vzniklo v Chrudimi a dodnes se jedná o jedinou specializovanou muzejní instituci na našem území, která se věnovala a věnuje dějinám českého i zahraničního loutkového divadla. Ve sbírce se tak nachází více než 51 000 inventárních čísel sbírkových předmětů zahrnující loutky, scénické návrhy a makety, kulisy, výtvarná díla s loutkářskou tematikou, plakáty a programy, fotografie, zvukové záznamy a videozáznamy, tiskoviny, rukopisy a další archiválie. Základem sbírkového fondu se stala soukromá sbírka PhDr. Jana Malíka a zároveň částečně dary některých národních center UNIMA. Muzeum sídlí v památkově chráněném renesančním Mydlářovském domě a v dalších historických budovách v centru Chrudimi. V současnosti je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury České republiky.

Motivace a pozice autora

Přiznávám, že způsob strohého představení muzea v předchozí části jsem zvolil záměrně. Jedná se o ukázkou stylu a jazyka, jakým byla vystavěna většina publikovaných textů, před i po roce 1989, o činnosti i historii této instituce, které jsem již více než 5 let součástí. Další z textů byly naopak napsány až pohádkově. Jaké jiné přirovnání také použít, když k představení skutečností promlouvají např. tři sudičky.² Tak či tak je považuji za nedostačující, neinvenční a neustále se opakující. V tomto smyslu jsem začal pociťovat vůči muzeu jakýsi dluh, a to především ve chvíli, kdy mi byl svěřen úkol

¹ Union Internationale de la Marionnette představuje první divadelní mezinárodní organizaci na světě. Byla založena 20. 5. 1929 v Praze. Dnes sdružuje loutkáře z více než 100 zemí světa.

² Více viz v kapitole Literatura.

připravit publikaci o historii muzea a jeho sbírky k 50. výročí existence, které oslaví v červenci roku 2022. Spojení tématu zmíněné publikace i závěrečné studentské práce mi tak přišlo jako naprosto smysluplný i pragmatický krok.

Snad i z výše naznačeného může být patrná jakási snaha o demytizaci idylického až pohádkového „příběhu o normalizačním muzeu“. Ve chvíli, když jsem si sám přiznal i tento motiv, bylo nutné začít uvažovat o vlastní pozici „badatele-insidera“ a souvisejících otázkách subjektivity a objektivitu, které mne provázely po celou dobu výzkumu. Nutno dodat, že z počátku jsem tento fakt vnímal jako ryze pozitivní. Měl jsem přece neomezený přístup k pramenům ve sbírce muzea a především mimo ni. Domnívám se, že nezpracované fondy by byly pro „badatele zvenčí“ pravděpodobně nepřístupné, podobně jako většina dokumentů v rámci archivní sítě ČR. O co snazší však byl zainteresovaný přístup k pramenům, o to náročnější pak samotný nezainteresovaný výzkumný proces. Pominu-li fakt, že již při studiu archiválií byla nutná dvojí až trojí selekce, tedy pro diplomovou práci – pro publikaci – pro obojí, narážel jsem především na otázku objektivního a odosobněného přístupu. Už jen proto, abych sám sebe neobvinil z předpojatosti, a to jak ve smyslu vykreslení muzea v co nejlepším světle, tak i ve smyslu přílišné kritiky. Jsem však přesvědčen o tom, že vytvoření jakéhosi „analytického mentálního příkopu“, při kterém není možné vylézt ani na jeden okraj, je nemožné, zvláště pak, když jsem v poměrně úzkém vztahu se zkoumaným jevem – institucí. Naopak se domnívám, že přiznání si vlastní subjektivity a zainteresovanosti, kterou však bylo nutné mít neustále na zřeteli, se ukázalo v důsledku jako prospěšné při porozumění některým skutečnostem, samotné analýze i interpretaci pramenů.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Paměť paměťové instituce

Slovní hříčka, která však v sobě skrývá a naznačuje některé zásadní otázky k problematice historie konkrétního muzea, na kterou nelze nahlížet pouze jako na strohé faktické dějiny instituce, ať již na poli samotné historiografie, či historické muzeologie.³ Na to je muzeum dle mého názoru příliš specifické, a to především vlastním vztahem k paměti. Jakou tedy paměť, případně jakými druhy paměti, disponuje? Je snad paměť smyslem muzea? Může muzeum usilovat o vlastní paměť? Mělo by ji předat a v neposlední řadě může vůbec někoho zajímat? Než bude možné se vyjádřit k předloženým otázkám, je zapotřebí alespoň stručné teoretické nastínění základních pojmů a teoretických rámců fenoménu paměti⁴. Uvažujeme-li o paměti v souvislosti s muzeem, většinu pravděpodobně napadne, že muzeum může být ve vztahu k paměti v první řadě jejím uchovatelem. Z klasických definic přeci vyplývá, že tento typ paměťové instituce sbírá, opatruje a snaží se i zpřístupňovat hmotné doklady přírodního a kulturního dědictví.⁵

Jako součást onoho dědictví, jinými slovy uchovávané paměti, pak lze označit kolektivní paměť. Termín, který do humanitních věd vnesl francouzský sociolog Maurice Halbwachs, upozorňuje na důležitou skutečnost. Totiž, že jedinec se svou individuální pamětí je sice nositelem paměti, avšak vnímání minulých prožitků nevychází pouze z jeho vnitřních procesů. Vzpomínání a vnímání minulosti je dáno na základě kolektivní paměti, tedy skrze informace předané společností, a paměť se tak v tomto pojetí tvoří až na základě procesu socializace.⁶ Kolektivní paměť se zabývali a dále tento koncept rozvíjeli mnozí další, mezi nimi např. i německý egyptolog Jan Assmann se svou teorií kulturní paměti, která pak souvisí s tzv. fixními body minulosti, tj. vzpomínáním na

³ KIRSCH, Otakar. Dějiny lidského myšlení vs. dějiny institucí? Několik poznámek k problematice historické muzeologie. *Museologica Brunensia*. Brno: Masarykova univerzita, 2, 2013, č. 1, s. 8–14, s. 9.

⁴ Paměť je předmětem zájmu celé řady vědních oborů – od biologie, neurofyziologie a psychiatrie přes psychologii, kulturní antropologii až po filozofii, sociologii a historii. O paměti se tak čím dál častěji hovoří jako o novém paradigmatu humanitních věd.

⁵ ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004, s. 13.

⁶ HALBWACHS, Maurice, NAMER, Gérard a Marie JAISON, ed. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 50–63.

minulost, která se odehrála mimo naši současnou realitu. Kolektivní paměť je tedy utvářena jednak obsahem individuálních zkušeností, které sdílíme, a zároveň jakousi reprezentací minulosti, jež je podstatná pro chápání světa a pomáhá utvářet naši identitu.⁷ Francouzský historik Jacques Le Goff hovoří o vzniku tzv. nové historie, která se ustanovuje právě na základě nátlaku kolektivní paměti: „*Kolektivní paměť se zkoumá, zachraňuje a uctívá nikoli už v událostech, ale v dlouhém trvání, a spíš než v textech se hledá v obrazech, gestech, rituálech a oslavách. Je to převrácení historického pohledu, které sdílí široká veřejnost, posedlá obavami ze ztráty paměti, z kolektivní amnézie.*“⁸

Le Goff v tomto smyslu navazuje na dalšího francouzského historika Pierra Noru, v jehož díle můžeme o muzeu uvažovat jako o místu paměti, ostatně stejně jako o archivech, hřbitovech, svátcích, smlouvách, výročích, pomnících a mnohých dalších reliktech, kde se krystalizuje a kam se uchyluje paměť. V tomto smyslu chápána již ne jako neuvědomělé tradice a instinktivní vědění, ale nostalgický svědek doby, který žije a rodí se ze stesku po spontánní paměti a potřebuje tak hmatatelné orientační body existence.⁹ Současné nakládání s pamětí obecně, v archivu a muzeu zvláště, se pak často rovná „*budování obrovitého materiálního skladu, v němž ukládáme to, nač si nemůžeme rozpomenout – bezedný inventář toho, na co bychom si mohli jednou potřebovat rozpomenout*“¹⁰.

Snad právě i tento fakt je na muzeích fascinující a je možné souhlasit se slovy Umberta Eca, že „*do muzea se chodí právě proto, že je ve své podstatě nenasytné*“¹¹, a konstatovat, že v muzejních depozitářích jsou opatrovány miliony a miliony sbírkových předmětů. Na druhou stranu, a budme upřímní, drtivou většinu těchto předmětů nikdo, kromě správců těchto sbírkových fondů a několika málo badatelů, neviděl a pravděpodobně ani neuvidí. Zároveň je třeba dodat, že ono specifické „shromažďování a uchovávání paměti“ představuje natolik časově i odborně náročnou činnost, že je často prezentována i jako samotný smysl existence muzeí. Ve skutečnosti by však měla být

⁷ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2001, s. 36–53.

⁸ LE GOFF, Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo, 2007. Historické myšlení, sv. 36, s. 108.

⁹ NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. In: BENSÁ, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Cahiers de CEFRES, 13/1998, s. 40–46.

¹⁰ Tamtéž, s. 48.

¹¹ ECO, Umberto. *Bludiště seznamů*. Praha: Argo, 2009, s. 170.

pouhým prostředkem k jeho naplnění, tj. zkoumání muzeality.¹² Tento specifický muzeální vztah k paměti je možné chápat jako spontánní lidskou tendenci zabránit přirozenému zániku určitých prvků skutečnosti, reprezentujících takové hodnoty, které společnost potřebuje ve vlastním zájmu jako věcnou paměť.¹³

Tolik snad k roli a smyslu muzea jako „posedlého uchovatele paměti“. V kontrastu s oním hromaděním paměti, ať už ji nazveme jako věcnou, kolektivní, či kulturní, zůstává vlastní paměť muzea. O tu paradoxně muzea nepečují vůbec nebo jen výjimečně. Na jednu stranu se tedy muzejníci až panicky obávají výtky budoucích generací, že nezachovali určitý artefakt, ale na druhou stranu s klidným svědomím vlastní historii opomíjejí. K archivaci je ze zákona určena pouze základní ekonomicko-správní agenda, kdežto dokumentace sbírkotvorné, výzkumné, prezentační, ale i každodenní rutinní činnosti se nedochovává.¹⁴ Přesněji – je určena k zapomnění. Proč tomu tak je? Je důvodem domnělá nedůležitost těchto činností, snaha zůstat ve stínu, nesmělost, prostá bázeň či pohodlnost zaměstnanců? Nebo se snad může v některých případech jednat i o účelové zapomínání na skutečnosti, které neodpovídají legitimizačním a sebeidentifikačním¹⁵ potřebám?

Jedná se o otázky, na které nebude možné odpovědět bez výzkumů konkrétních institucí, které se navíc nemohou obejít bez spolupráce muzejníků-pamětníků a jejich výpovědí, kteří paměť dané instituce vědomě i nevědomě tvořili. Domnívám se tak, že i muzea a muzejnictví, tak jako další obory lidské činnosti, by měly usilovat o zachycení vlastní paměti v neustále se měnících politických i sociokulturních podmínkách. Takové počínání by mohlo mít význam nejen pro historickou muzeologii, tzv. dějiny každodennosti či mikrohistorii, ale také pro budování identity dané instituce, současných i bývalých zaměstnanců, spolupracovníků, oboru, města, regionu atp.

¹² ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004, s. 14–15.

¹³ STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Úvod do studia muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 57.

¹⁴ Tamtéž, s. 51.

¹⁵ HAVELKA, Miloš. Poznání – paměť – identita a několik obecnějších úvah. *Dějiny – teorie – kritika: History – theory – criticism*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 4, 2007, č. 2, s. 256–268, s. 260.

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

2.1. Archivní prameny

V rámci archivní sítě ČR se většina písemných pramenů ke zkoumané instituci nachází ve Státním oblastním archivu Zámorsk. Nahlédnutí do nezpracovaného fondu *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi*¹⁶ mi bylo umožněno především díky zaměstnaneckému poměru a svolení zaměstnavatele. Značná část fondu obsahuje materiály běžné administrativní či hospodářské povahy. Je zde tak zastoupena nejrůznější korespondence, komplexní rozbor činnosti a hospodaření, plány činnosti, různé výkazy o muzeu, zápisy z porad, ale i materiály kolektivu soutěžícího o titul Brigáda socialistické práce (dále jen BSP), v drobné míře i dokumenty k výstavám a správě sbírky, Revolučnímu odborovému hnutí (dále jen ROH), civilní obraně atd. Státní oblastní archiv v Zámorsku spravuje i fond prvního zřizovatele muzea, tedy *Východočeského krajského národního výboru v Hradci Králové*¹⁷ (dále jen VČKNV). Zpracovaná část fondu postihuje roky 1960–1976 a bohužel tak zahrnuje pouze necelé první čtyři roky existence MLK. Lze zde nalézt poměrně strohou korespondenci mezi MLK a jeho nadřízeným orgánem Odborem kultury VČKNV a především zápisy z plenárních zasedání, která projednávala zřízení muzea. Nezpracovaná část fondu, ohraničená roky 1977–1990, je vzhledem ke stavu a probíhajícím pořádacím pracím pro badatele bohužel nepřístupná. Do výzkumu tak nemohly být zařazeny např. zprávy ze zahraničních pracovních cest apod.

Prameny k činnosti muzea lze pochopitelně nalézt v muzeu samém, ať již přímo ve sbírce či mimo ni. V podsбірce Archiv se tak nachází například kroniky BSP, v podsбірce Zvukových nahrávek zase rozhovor s druhým a dlouholetým ředitelem muzea Jarmilem Chládkem či rozhlasová relace o činnosti MLK s prvními zaměstnanci a nelze opomenout ani rozsáhlou fotodokumentaci. Zásadnější prameny pro historický výzkum se však nacházejí mimo sbírkový fond. Jedná se především o dosud nezpracovanou a jen z části utříděnou pozůstalost po Janu Malíkovi, kde se nachází jednak korespondence a dokumenty soukromé povahy a dále dokumenty z Československého centra UNIMA související se snahami o zřízení muzea i další dokumenty, opět především z počátečního

¹⁶ Sledovaného období se týkají materiály z celkem 19 kartonů.

¹⁷ Tento fond byl mezi roky 2019–2020 přestěhován do Oblastního oddělení v Hradci Králové.

období jeho existence. Nelze opomenout ani sbírkovou evidenci s přírůstkovými knihami, soupisem kmenového fondu či doklady o nabytí sbírkových předmětů.

Pramenná základna této práce by nebyla kompletní bez několika fondů Státního okresního archivu v Chrudimi. V souvislosti s muzeem se zde nachází osobní fond *Jarmila Chládková*, kde kromě několika málo archiválií osobní povahy je většina dokumentů spjatá s jeho ředitelskou funkcí. Se záměrem zřízení muzea v Chrudimi a souvisejícím přenecháním renesančního tzv. Mydlářovského domu k tomuto účelu jsou spjaté některé archiválie jednak z fondu *Městský národní výbor Chrudim*, kde lze nalézt usnesení plenárních zasedání či rady a také fondu *Okresní národní výbor Chrudim* (dále jen ONV). Opět se jedná o některá usnesení rady ONV, ale také o cennou dokumentaci související s převodem Mydlářovského domu na stát. Zmínky o historii této dominanty Chrudimi, lze nalézt i v osobním fondu *Vincence Floriána*¹⁸ a osobním fondu *Stanislava Rudolfa*.¹⁹

2.2. Literatura

Nastíněnou pramennou základnu doplňuje v této práci pochopitelně i sekundární literatura. Není účelem této kapitoly podat kompletní bibliografický soupis, její snahou je naopak stručné představení několika titulů, umožňujících základní orientaci. Co se týče dobového kontextu, větší část zkoumaného období spadá do období tzv. normalizace, o kterém pojednává mnoho odborných textů, avšak v této souvislosti bývá často skloňováno jméno historika Milana Otáhalo.²⁰ Obecné zasazení vzniku a vývoje MLK do rámce historie muzejnictví na našem území se jeví jako problematičtější. Pomineme-li nepřehledné množství různorodých textů k historii jednotlivých muzeí, studií, které se snaží o širší či obecnější perspektivu je pramálo. Zásadním přehledovým dílem, více než 40 let po prvním vydání, zůstává dílo Jiřího Špěta *Přehled vývoje českého muzejnictví I*²¹, pojednávající o historii českého muzejnictví do roku 1945. Číslovka za

¹⁸ Osobní fond archiváře a středoškolského profesora Čeňka Floriána. Jméno Vincenc používal jako pseudonym.

¹⁹ Ing. Stanislav Rudolf byl architekt, který se podílel na rekonstrukci Mydlářovského domu v 50. letech.

²⁰ OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969–1989: Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha: Maxdorf, 1994.

²¹ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. První vydání pochází z roku 1979. Dotisk z roku 2003 svědčí o absenci syntetického díla.

názvem zmíněné publikace sice naznačuje pokračování, ale k němu nikdy nedošlo. Jeho další kniha *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*²² je nedostačujícím zpracováním tématu historického vývoje muzejnictví na našem území po roce 1945, resp. 1948, podobně jako např. dílo Václava Vlčka.²³ Doposud jedinou důstojnou náhradou tak zůstává disertační práce Pavla Douši *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*.²⁴ Období po pádu komunistického režimu postihují opět jen dílčí studie či některé výstupy muzeologických konferencí.²⁵

Historický výzkum instituce věnující se historii loutkového divadla se též neobejde bez alespoň obecného povědomí o vývoji tohoto divadelního žánru, především s ohledem na jeho profesionalizaci a institucionalizaci po roce 1948. Syntetických prací opět není mnoho a většina textů, ať již odborných či populárně naučných, se věnuje jen některému z fenoménů loutkového divadla. Výjimku představuje práce Alice Dubské *Dvě století českého loutkářství*²⁶, která se však věnuje historii loutkářského umění pouze do roku 1945. Historie období po konci druhé světové války, respektive po únoru 1948, je tak roztroušena do množství rozmanitých textů²⁷ či splývá s historií divadelního umění obecně.²⁸

Snahy, ve většině případů spíš proklamace, o zřízení čistě loutkářského muzea se datují ještě před začátek 1. světové války, podobně jako počátky badatelské, sběratelské i výstavní činnosti v tomto oboru. Soupis vydané literatury, z větší části článků pouze informativního charakteru, by v této kapitole působil jednak zbytečně obsáhle a zároveň poněkud nesourodě. I z toho důvodu je vhodné v tomto místě uvést až zmínky o reálných přípravách a zřízení MLK v Chrudimi. První vydané zprávy o tomto záměru

²² ŠPĚT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979.

²³ VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1971. Sborník Národního technického muzea.

²⁴ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek.

²⁵ DOLÁK, Jan, ed. *Muzea v procesu transformace*, mezinárodní konference: 24. – 26. listopadu 2003, Brno, Technické muzeum, Česká republika.

²⁶ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004.

²⁷ Divadelnímu zákonu a profesionalizaci loutkových divadel se věnuje například studie již zmíněné autorky: DUBSKÁ, Alice. Na počátku cesty. *Československý loutkář*, 39, 1989, č. 1, s. 7-11. Z novějších textů je možné připomenout např. sborník: VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, ed. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění, 2013.

²⁸ JUST, Vladimír a František KNOPP. *Divadlo v totalitním systému: příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. Praha: Academia, 2010.

pocházejí z pera Jana Malíka.²⁹ Na samotné zahájení činnosti pak vzpomínají ve svých textech např. autor první expozice a ředitel Východočeského loutkového divadla DRAK Jan Dvořák³⁰, který však proces zahájení líčí až pohádkově, či již zmiňovaný Jarmil Chládek.³¹ Pozdější činnosti MLK se věnuje jednak množství článků různých periodik, většinou propagačního charakteru, a také příspěvky samotných zaměstnanců³² či spolupracovníků muzea³³ ve vydaných publikacích, které vesměs a stručně opakují výše zmíněný příběh. Žádný z textů si však neklade na uchopení problematiky odborné nároky.

Historie MLK doposud nebyla ani tématem žádné studentské kvalifikační práce. Alespoň okrajově ji ve své bakalářské práci naznačila Irena Makešová³⁴ a zbylé dvě dohledané diplomové práce³⁵ vztahující se k MLK mají především ekonomický charakter. V samotném závěru této kapitoly si dovolím již jen zmínku o publikacích, které se této práci staly metodologickými oporami. V obecné rovině jí představuje práce Jana Hendla *Kvalitativní výzkum*³⁶ a v rovině orálněhistorického výzkumu pak stěžejní a zároveň v českém prostředí nejaktuálnější metodologická práce Miroslava Vaňka a Pavla Mückeho *Třetí strana trojúhelníku*.³⁷

²⁹ MALÍK, Jan. Dobrá věc se musí podařit. *Loutkář*, 1971, č. 3, s. 14.; MALÍK, Jan. M.I.M. – muzeum nikoli muzeální. *Československý loutkář – 20krát Loutkářská Chrudim*. 1971, zvláštní číslo, s. 7-8.

³⁰ MALÍK, Jan a Jan DVOŘÁK. *Svět Loutek*. Hradec Králové: Kruh, 1978.

³¹ CHLÁDEK, Jarmil. Jak Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi založeno bylo aneb Kdo, co, kdy a jak dobře činil, nebo naopak tomuto protivenství konal. *Unima.idu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://unima.idu.cz/jak-muzeum-loutkarskych-kultur-v-chrudimi-zalozeno-bylo-aneb-kdo-co-kdy-a-jak-dobre-cinil-nebo-naopak-tomuto-protivenstvi-konal/>

Článek vyšel i v tištěné verzi časopisu *Loutkář* v 2. čísle roku 2008, avšak v krácené verzi, jež opomíjí některé, pro výzkum, důležité skutečnosti.

³² ŽALUDOVÁ, Věra. *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi*. Chrudim, 1989.; MALÍKOVÁ, Nina a Alena EXNAROVÁ. *Svět loutek včera a dnes*. Chrudim: MLK v Chrudimi, 1997.

³³ JIRÁSEK, Pavel. Za české a zároveň mezinárodní loutkářské muzeum. In: *Obrazy z dějin českého loutkářství*. Řevnice: Arbor vitae, 2012, s. 9–37.

³⁴ MAKEŠOVÁ, Irena. *Sbírký loutkářského muzea v Chrudimi*. Opava, 2005. Bakalářská práce. Slezská univerzita v Opavě. Vedoucí práce Karel Boženek.

³⁵ ŠEBESTOVÁ, Zuzana. *Financování a hospodaření muzeí na příkladu města Chrudimi*. Ostrava, 1999. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Vedoucí práce Dušan Halásek.; VIZINOVÁ, Edita. *Strategie rozvoje Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. Zlín, 2013. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Jiří Novosák.

³⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008.

³⁷ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

2.3. Orální historie

Tato kvalitativní výzkumná metoda, jejíž jádro tvoří paměť a tkví v interpretaci dějinné zkušenosti jedince, představuje nezastupitelnou část historického výzkumu tzv. malých dějin³⁸, v tomto případě mikrohistorie konkrétní muzejní instituce. Na paměť, zachycenou v orálněhistorických pramenech, nelze nahlížet výše naznačeným muzejním prizmatem. Paměť tak není pomyslným depozitářem, ve kterém jsou uchovávána fakta či přesné termíny, opatrovány proti změně či zániku. Naopak je nutné na tuto individuální paměť hledět jako na aktivní proces, který neustále vytváří nové významy a souvislosti na základě později získaných zkušeností a poznání. Vypovídá tak o individuálních, i když pochopitelně různě ovlivněných, významech, které jedinci daným tématům a událostem přisuzují současnou optikou. Orálněhistorické prameny tak vhodně doplňují ty písemné, jelikož často odhalují neznámé aspekty zkoumaných jevů³⁹ či badateli otevírají širší interpretační hledisko. Ne jinak tomu bylo i v případě předkládané práce.

2.3.1. Výběr narátorů

Základní kritéria výběru narátorů pro vlastní výzkum byla definována poměrně jednoduše. Bylo podstatné, aby oslovení pamětníci ve sledovaném období, tedy přibližně mezi lety 1972–1992, působili pokud možno v dlouhodobém zaměstnaneckém poměru a na různých pozicích. Tato kritéria se bohužel nepodařilo aplikovat na všechny pamětníky, resp. pamětnice. V této části je nutné konstatovat, že MLK nikdy nedisponovalo vysokým počtem zaměstnanců. Pro ilustraci, v roce 1972 zde působilo 6 zaměstnanců⁴⁰, v roce 1982 celkem 9 zaměstnanců⁴¹ a v roce 1992 se jednalo o 11 zaměstnanců.⁴² Zároveň je nutné zmínit, že jsem se rozhodl realizovat rozhovory až po skončení archivního výzkumu, což se na jedné straně ukázalo jako vhodný model, a to

³⁸ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 14–20.

³⁹ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: PERKS, Robert a Alistair THOMSON. *The oral history reader*. Taylor & Francis e-Library, 2003, s. 63–74, s. 67–70.

⁴⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1972, s. 2.

⁴¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Ostatní výkazy a hlášení, p. č. 21/50-94, kt. 2, Seznam pracovníků k pojištění v roce 1982.

⁴² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Plán rozpočtu FKSP na r. 1992.

především z důvodu samotné informovanosti a následné důkladnější přípravy na jednotlivé rozhovory. Druhou stranu mince však představuje určité zpoždění, které archivní výzkum a v podstatě i celá realizace práce nabrala v důsledku pandemické situace. Ta mj. způsobila velmi omezený přístup do badatelen jednotlivých archivů a zároveň ve dvou případech neumožnila uskutečnit dva příslibené rozhovory.⁴³ Původní předpoklad realizace rozhovorů s alespoň 10 narátory tak nebyl naplněn. Ve skutečnosti se mi podařilo uskutečnit rozhovory se 6 bývalými zaměstnankyněmi a 1 externí spolupracovnicí s velmi blízkým a specifickým vztahem k muzeu.⁴⁴

Jediného odmítnutí s prosbou o rozhovor se mi dostalo v případě manželů, kteří v muzeu pracovali na sklonku sledovaného období. V jejich případě však nebyl odchod ze zaměstnání zcela ideální, ve skutečnosti již mnoho let probíhá pracovní právní soudní spor.⁴⁵ Do výzkumu však byly zařazeny ještě dva rozhovory⁴⁶, které realizovala má kolegyně Eva Brabencová v rámci tvorby její diplomové práce zachycující historii Východočeského loutkového divadla DRÁK v Hradci Králové. Muzeum s tímto loutkovým divadlem vždy úzce spolupracovalo, což bylo dáno pochopitelně oborově, regionálně, stejným zřizovatelem před rokem 1989, ale také obecně přátelskými vazbami. Byť většina z bývalých zaměstnanců této loutkové scény na muzeum částečně zavzpomínala či jej ve svém vyprávění alespoň zmínila, rozhodl jsem se do vlastního výzkumu zařadit pouze narátorku a narátora s autentickou zkušeností a využil zejména jejich vyprávění týkající se osobní účasti při přípravách a instalaci zahajovací expozice muzea v roce 1972.

⁴³ Kvůli přibližně roční odmlce nebylo možné uskutečnit rozhovor s dlouholetou odbornou pracovnící sbírkového úseku a následně i ředitelkou muzea, jelikož v tomto období vážně onemocněla. V druhém případě se jednalo o bývalou ekonomku, která toho času pobývá v rehabilitačním zařízení a zhoršující se pandemická situace neumožnila mou návštěvu v tomto zařízení.

⁴⁴ Jedná se o Ninu Malíkovou, dceru iniciátora vzniku muzea PhDr. Jana Malíka, z jehož sbírek vznikl i základní muzejní sbírkový fond. Paní Malíková je od druhé poloviny 80. let až dosud členkou Rady muzea a Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost. Její blízký vztah mj. dokazuje i skutečnost, že jí v roce 1984 byla nabídnuta pozice ředitelky MLK.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1984. s. 9.

⁴⁵ O současném nepříliš kladném vztahu těchto manželů k muzeu jsem byl informován ještě před jejich kontaktováním. Tato skutečnost se mi však pro práci jevila jako potenciálně přínosná, jelikož ve srovnání s ostatními narátorkami, které mají k muzeu víceméně vřelý vztah, mohli nabídnout „jinou perspektivu“.

⁴⁶ Rozhovor s Janou Dražďákovou vedla Eva Brabencová, 28. 10. 2021.

Rozhovor s Jaroslavem Doležalem vedla Eva Brabencová, 17. 11. 2021.

Tabulka č. 1 Základní údaje o narátorkách a narátorovi

Jméno	Působení v MLK	Pracovní pozice
Dagmar Matysová	1974–2011	dokumentátorka, odborná pracovnice
Naděžda Drobílková	1979–1988	dokumentátorka
Renata Dvořáková	1978–1996	průvodkyně, knihovnice
Zuzana Nováková	1982–1987	restaurátorka
Věra Žaludová	1974–1992	ekonomka, ředitelka
Jaroslava Lédlová ⁴⁷	1989–2019	průvodkyně, recepční
Nina Malíková ⁴⁸		externí spolupracovnice
Jana Dražďáková ⁴⁹	„1972“	instalace zahajovací expozice
Jaroslav Doležal ⁵⁰	„1972“	instalace zahajovací expozice

Z hlediska genderu, alespoň v mnou vedených rozhovorech, se jedná o nepříliš překvapivý homogenní vzorek žen narozených mezi lety 1945–1964. Pravdou totiž zůstává, že v muzejnictví obecně je toto zastoupení dominantnější, což platilo a dodnes platí i v případě MLK. Ve sledovaném období dlouhodobě sice působili muži ve vedoucích pozicích, avšak ti jsou již mnoho let po smrti. Mužská stopa je pak dále patrná i v případě technické kumulované funkce správce majetku, údržby a řidiče. Žádného z těchto pánů se mi však nepodařilo kontaktovat.

2.3.2. Realizace rozhovorů

Kromě jedné výjimky, v případě zmíněných manželů, na které se mi podařilo získat jen emailový kontakt, jsem všechny narátorky kontaktoval telefonicky. S prosbou o rozhovor jsem zároveň představil zamýšlený výzkum a také je ihned informoval o záměru dvou výstupů, tedy diplomové práce a zmíněné publikace. Z tohoto důvodu jsem zhotovil dva tzv. *Informované souhlasy*⁵¹, tedy jeden standardizovaný v rámci fakulty a

⁴⁷ Paní Lédlová nepůsobila v muzeu na hlavní pracovní poměr, avšak pouze brigádně v rámci dohody o provedené práci.

⁴⁸ Viz poznámka č. 44

⁴⁹ Paní Dražďáková působila v Divadle Drak mezi roky 1960–2010, postupně jako sekretářka ředitele, tajemnice a od roku 1989 jako ředitelka.

⁵⁰ Pan Doležal působil v Divadle Drak od roku 1969 jako technolog a řezbář. Kromě tohoto divadla však spolupracoval i s dalšími scénami v tuzemsku i zahraničí a věnoval se i volné tvorbě.

⁵¹ Přesněji – Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění

jeden pro účely připravované knihy. Narátorky byly vždy seznámeny s obsahem těchto dokumentů a také je vždy ještě před samotným záznamem podepsaly. Žádná z narátorek ani na chvíli neuvažovala o případné anonymizaci rozhovoru a pouze jedna z žen vyjádřila až v průběhu samotné nahrávky přání, aby určitá pasáž jejího vyprávění nebyla do výzkumu zahrnuta.⁵² Místem konání rozhovorů se ve čtyřech případech stalo domácí prostředí narátorek, ve dvou případech jejich pracoviště a v jednom případě prostory muzea. Ke každému z rozhovorů byl ještě týž den zpracován protokol o rozhovoru se záznamem okolností a souvislostí, které zvuková nahrávka neumožňuje zachytit. Rozhovory byly nahrávány vždy na dvě zařízení současně s cílem minimalizovat důsledky případných technických problémů.

Co se samotné metodologie vedení rozhovorů týče, v rámci vlastního výzkumu byly vedeny dva typy rozhovorů či přesněji dva přístupy k rozhovorům. Prvním a literaturou doporučeným byl tzv. *životní příběh* ve formě dvou rozhovorů s jedním narátorem. Tento model, který se mi podařilo realizovat se 3 narátorkami, počítá se dvěma fázemi rozhovoru, které se v tomto postupu rovnají dvěma sezením. Při první nahrávce je dán co možná nejvolnější prostor narátorově vyprávění s minimalizací zásahů tazatele. V druhé fázi, tedy při druhém rozhovoru, se konkretizují určitá témata a rozhovor tak více nabývá podoby dialogu s cílem zaznamenat osobní prožitky a postoje a pokud možno i jejich vývoj v průběhu času. Následná interpretace je tak možná v kontextu celé historie daného pamětníka.⁵³

Druhý typ, jehož postup je ve své podstatě velmi obdobný, je však realizován pouze při jednom setkání. Obě zmíněné fáze je tak nutné vtěsnat do jednoho rozhovoru, který odborná literatura charakterizuje jako *strukturovaný rozhovor* či *rozhovor pomocí návodu*. V obou případech se jedná o stanovení témat či okruhů, které v rozhovoru nelze opomenout a je vhodné je použít především v případě, kdy není možné rozhovor

pozdějších předpisů a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR).

⁵² Tento požadavek byl zanesen do informovaného souhlasu po skončení rozhovoru. Jelikož bývá i literaturou doporučováno, vyhnout se pokud možno situacím „mimo záznam“, nahrávku jsem nepřerušil a až při samotném zpracování jsem pouze v tomto konkrétním případě daný úsek ze záznamu „vystříhнул“. Je nutné dodat, že přínos dané pasáže pro samotný výzkum by byl ve skutečnosti naprosto zanedbatelný, avšak narátorka si jej z osobních důvodů nepřála uvést.

⁵³ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 138–171.

opakovat.⁵⁴ V rámci předkládané práce bylo opět snahou zachycení „celé narátorovy historie“, a to od narození až po současnost, pochopitelně v užším pojetí a s důrazem na působení v muzeu. Na počátku těchto rozhovorů byly kladeny velmi obecné otevřené otázky týkající se rodinného zázemí, dětství, dospívání a tímto poměrně přirozeným chronologickým průběhem se témata rozhovoru posouvala přes působení v muzeu až po současnost. Prvotní volné vyprávění tak s postupem času přecházelo přirozeně v dialog. Strukturovaný rozhovor byl veden se 4 narátorkami⁵⁵ a důvody pro uskutečnění pouze jednoho setkání se různily. Ve 2 případech narátorky souhlasily s rozhovorem za podmínky pouze jednoho sezení s ohledem na jejich časové možnosti. U zbylých dvou narátorek jsem k tomuto postupu přikročil z vlastní vůle. V prvním případě z důvodu relativně krátkého působení v muzeu a výrazného ostychu při sjednávání rozhovoru a v druhém případě z prostého důvodu, že narátorka působila v muzeu až na sklonku sledovaného období, a to ještě mimo hlavní pracovní poměr.

Na závěr této části ještě musím zmínit dva rozhovory, které se metodologicky určitým způsobem vymykaly. Ukázalo se, že vést standardní či standardizované postupy orálněhistorického výzkumu⁵⁶ v době pandemie, která je vše, jen ne standardní, není vždy možné. Kromě výše zmíněných obecných dopadů krize na tento výzkum se tak onemocnění covid-19 dotklo vlastní terénní praxe i zcela konkrétně. Narátorka, se kterou jsem měl vést druhý, pro výzkum poslední, rozhovor⁵⁷ onemocněla tímto všudypřítomným virem. Naštěstí „jen“ s tzv. mírným průběhem, a tak bylo možné uskutečnit druhé „setkání“ v online prostředí. Jelikož metoda orální historie se neustále rozvíjí a vyvíjí, dokázala se poměrně rychle adaptovat i na tyto nové podmínky, a to právě digitalizací orálněhistorických výzkumů. I v našem prostředí tak byly publikovány první metodologické texty⁵⁸, rady a doporučení, o které jsem se mohl opřít.

⁵⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, s. 177–179.

⁵⁵ S Renatou Dvořákovou, Zuzanou Novákovou, Věrou Žaludovou a Jaroslavou Lédlovou.

⁵⁶ Dopadům pandemie na orálně historické projekty je věnováno celé číslo periodika *Memo: Časopis pro orální historii* [online]. 11, viaCentrum, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: http://www.sohi.maweb.eu/wp-content/uploads/2021/09/Memo_2021_1_web2.pdf

⁵⁷ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

⁵⁸ HLAVÁČEK, Jiří. Covido, ergo zoom! Metodologické, technické a etické aspekty distančně vedených rozhovorů v období pandemie Covid-19. *Memo: Časopis pro orální historii* [online], 11, viaCentrum, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: http://www.sohi.maweb.eu/wpcontent/uploads/2021/09/Memo_2021_1_web2.pdf

Snažil jsem se tak co možná nejúčinněji vyjít vstříc možnostem a potřebám narátorky, které jsem představil různé varianty a aplikace, jež lze použít. S ohledem na technické možnosti a komfort se narátorka rozhodla pro využití aplikace Skype v mobilním telefonu⁵⁹. Rozhovoru se tak mohla účastnit z pohodlí svého lůžka a já jsem ho mohl vést ze své kanceláře, ve které se uskutečnilo naše první setkání. Co se týče zhodnocení samotného postupu, v první řadě musím konstatovat nesporné výhody, které s sebou nesla skutečnost, že se jednalo až o druhý rozhovor. Jednak tak již byly vyřešeny formální náležitosti v podobě představení projektu, byl podepsán informovaný souhlas a především již mezi námi byla navázána určitá oboustranná důvěra. Tento rozhovor se tak ve své podstatě příliš nelišil od našeho prvního setkání a celkově jej pro výzkum hodnotím jako velmi přínosný.

Další „metodologickou odbočku“ představuje druhý rozhovor s paní Dagmar Matysovou, která v muzeu působila více než 37 let. Její vyprávění se na základě této dlouhodobé zkušenosti na sbírkovém úseku pro tuto práci jeví jako velmi cenné. Narátorka mne však již předem upozornila na určité paměťové disfunkce, které ji v současnosti sužují a které se v průběhu prvního rozhovoru potvrdily. Pro druhé setkání jsem se proto rozhodl využít vizuálních podnětů⁶⁰ v podobě cca 60 fotografií, které měly stimulovat narátorkinu paměť a povzbudit tak její vyprávění.⁶¹ Snímky byly rozčleněny do tří částí – fotografie zachycující pracovní prostředí a zaměstnance, snímky zachycující expozice a fotodokumentace putovních výstav. Tento rozhovor tak probíhal jako určité vyprávění či komentář k daným snímkům, které jsem se snažil před vyprávěním popsat pro potřeby zvukové nahrávky a ke kterým jsem případně kladl doplňující otázky.

⁵⁹ S instalací této aplikace do mobilního telefonu jsem narátorce byl „na dálku“ nápomocen. Telefon však představuje i určité nevýhody, kromě relativně malého obrazu i riziko příchozích hovorů, což se také v průběhu nahrávání dvakrát stalo. Vždy však šlo jen o několikvteřinové přerušení, které narátorkino vyprávění zásadním způsobem neovlivnilo. Pro záznam videohovoru jsem využil freeware – Apowersoft screen recorder a jako zálohu diktafon.

⁶⁰ V rámci psychologických výzkumů paměti se používají fotografie při jejím testování. Tyto výzkumy pak mj. upozorňují na fenomén tzv. *Vzpomínkového hrbolu* (reminiscence bump). Tento je pozorovatelný především u lidí, jejichž věk se pohybuje kolem 70 let. Tato věková skupina se vykazuje velkým množstvím vzpomínek z období 10 – 30 roku života. Mezi 40 – 60 rokem pak toto „množství“ rapidně klesá.

TAVEL, Peter. Význam spomienok u staršieho človeka. In: ŠUCHA, Matúš, Miroslav CHARVÁT a Vladimír ŘEHAN, eds. *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku VIII: sborník z konference Kvalitativní přístup pro praxi*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2009, s. 59–64. s. 60–61.

⁶¹ YOW, Valerie Raleigh. *Recording oral history: a guide for the humanities and social sciences*. Walnut Creek, AltaMira Press, 2005, s. 264.

V důsledku si netroufám tento drobný experiment hodnotit jako zcela úspěšný. Je pravdou, že narátorka, alespoň částečně, zodpověděla otázky, na které při prvním sezení nedokázala najít odpověď a další témata trochu rozvedla, avšak samotný pramen je tímto postupem negativně ovlivněn. Samotné vyprávění tak bylo občas přerušeno dalším impulzem v podobě další fotografie, jelikož u narátorky nad dokončením původní myšlenky zvítězila zvědavost na další snímek. Kdybych měl možnost tento rozhovor opakovat a nahradit, patrně bych volil jiný postup – nejprve si společně prohlédnout fotografie a až poté zahájit samotný záznam, a to i za cenu, že by byl mnohem kratší s ohledem na únavu narátorky.

2.3.3. Vztah badatel-narátorka

Orálněhistorický pramen není pouhou reprezentací konkrétního narativu, ale společným dílem tazatele a narátora, kteří se ve vzájemné interakci, byť ne zcela záměrně, avšak zároveň naprosto přirozeně, ovlivňují. Do vzájemného vztahu tak promlouvají faktory jako např. pohlaví, věk, společenské postavení či zastávané názory a postoje. Nutné je si tento fakt uvědomit a mít jej na zřeteli. Jinými slovy, badatel v rámci určité sebekontroly může objektivně přistupovat k vlastní subjektivitě a zároveň vlastnímu nezanedbatelnému vlivu na výsledný pramen. To vše pochopitelně s cílem lépe porozumět významům obsažených v těchto pramenech.⁶²

Co se týče vlastní reflexe výše naznačeného, odpověď je nasnadě. Většina narátorek by vzhledem ke svému věku mohla být mými matkami či spíše babičkami. Při některých rozhovorech se skutečně tento faktor projevil a já měl tu a tam dojem, že ke mně promlouvá dlouho nevidaná „příbuzná“, avšak zcela jistě ne nějakým povýšeným či výchovným způsobem. V rozhovorech s „bývalými kolegyněmi“ se v tomto smyslu totiž projevilo určité spojení. Nenapadá mne lepší přirovnání než ke generační zkušenosti, i když pochopitelně v tomto případě nehrálo roli propojení časové, ale místní a věcné. V muzeu, jakožto ve výrazně konzervativní instituci, se náplň práce, prostředí ani starosti a radosti spojené s tímto zaměstnáním nijak výrazně nemění. Naše zkušenost se tak v mnohých ohledech podobá.

⁶² YOW, Raleigh Valerie. Do I Like Them Too Much? Effect of the oral history interview on the interviewer and vice-versa. In: *The Oral History Review*, Volume 24, Issue 1, 1997, s. 55–64.

Tyto rozhovory tak na mne ve své většině působily, jako hovory se starými známými, které jsem potkal v útlém dětství, tu a tam o nich zaslechl, ale již mnoho let se s nimi nesešel osobně. Troufnu si tvrdit, že se vždy jednalo o milé a přátelské setkání provázející oboustranný respekt, navíc umožňující i určitý aspekt výměny. Narátorky, ke kterým jsem přistupoval s úctou jako k dárkyním životního příběhu⁶³, se se mnou podělily mj. o minulost související s muzeem a já se s nimi naopak podělil o současnost a výhled do budoucnosti. Je však nutné dodat, že narátorky byly v tomto ohledu v určité nevýhodě, jelikož mé postřehy většinou zazněly až po skončení záznamu, zatímco jejich vyprávění může naslouchat i pomyslná třetí strana v podobě případných čtenářů či badatelů. Narátorky tak byly vždy i s ohledem na tuto souvislost alespoň dvakrát informovány o postupech orálněhistorického výzkumu, stejně jako o účelech a cílech⁶⁴ předpokládaných výstupů a také způsobu uložení nahrávek a přepisů.⁶⁵

V této části se nelze alespoň okrajově nevyjádřit k genderovému hledisku, které samozřejmě každý rozhovor určitým způsobem formovalo. Výjimečně tak zazněly např. věty typu: „Řeknete si, jako kluk si řeknete, no jo ženský (smích)“⁶⁶. Pro snazší vytvoření důvěry související s i obdobnými zážitky či zkušenostmi bývá doporučováno ve vztahu tazatel-narátor stejné pohlaví.⁶⁷ Myslím však, že věkový i genderový rozdíl byl v případě tohoto výzkumu částečně tlumen zmíněnou obdobnou zkušeností – působení v jedné instituci či v jednom oboru.

Realizace orálněhistorických rozhovorů se jistě neobejde bez vzájemné důvěry či alespoň bez budování důvěry. Snad mohu uvést jeden reprezentativní příklad. Den před druhým sezením s Ninou Malíkovou, mne tato narátorka, mj. i bývalá žurnalistka, kontaktovala s prosbou o zaslání konkrétních otázek či okruhů rozhovoru. V rámci telefonátu jsem narátorce vysvětlil, že to není v případě tohoto typu rozhovoru zcela vhodné, avšak jsem jí zároveň nastínil okruhy, na které se nedostalo při prvním sezení a

⁶³ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 233.

⁶⁴ Otázkou zůstává, zda by některé z narátorek poskytly „více vzpomínek“, kdyby jediným výstupem byla diplomová práce s poměrně úzkým okruhem případných čtenářů. Můj čistě osobní dojem však tímto způsobem nevyzníval.

⁶⁵ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 230.

⁶⁶ Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁶⁷ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 165.

které by měly zaznít. Byť mi to bylo určitým způsobem žinantní, také jsem zmínil, že bych se rád zeptal i na téma, které jí nemusí být zcela příjemné, a to konkrétně na působení jejího otce ve stranických strukturách či na jeho působení na Ministerstvu informací. Narátorka mi poděkovala za upřímnost s tím, že již v této souvislosti necítí jakékoli rozpaky, a proto není důvod, abych je cítil já s dodatkem, že bude i o tomto tématu ráda vyprávět, což se také následně potvrdilo. V důsledku jsem měl dojem, že se paní Malíková již delší čas chtěla k tomuto tématu vyjádřit. Nyní jí tak byl dán prostor i čas na vlastní formulaci a jsem tak přesvědčen o tom, že upřímnost hraje ve vztahu k narátorovi velmi důležitou roli.

2.4. Analytická a interpretační východiska

Analýzu v historickém výzkumu lze v obecném smyslu jednoduše chápat jako proces zpracování pramene formou rozebrání prvků či složek v něm obsažených, a to především s cílem selekce konkrétních významů. V případě písemných i orálněhistorických pramenů jsem v první řadě vycházel z obsahové analýzy⁶⁸, představující selekci přínosných sdělení od různých odchylek v případě orální historie. V případě písemných pramenů se v první fázi jednalo o selekci přínosných údajů od určitého balastu nejrůznějších dobových ideologických frází, které však mají ve svém důsledku také určitou interpretační hodnotu.⁶⁹ Následně jsem si vytvořil jakési orientační modely a schémata⁷⁰, tematické pro orální historii a chronologické i tematické pro prameny písemné a pro zdroje literární. To vše s cílem co možná nejúčelnější komparace získaných dat.

⁶⁸ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 192.

⁶⁹ Michal Pullmann např. upozorňuje, že užití tohoto přepjatého hypernormalizovaného jazyka, umožňovalo mj. vnést do každodenního života určité postoje, které nelze nazvat socialistickými. PULLMANN, Michal. *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium, 2011, s. 92.

⁷⁰ Ve své podstatě se jednalo o rozdělení do tří základních celků – okolnosti vedoucí k založení muzea, vznik a existence muzea do roku 1989 a následný vývoj. Toto základní chronologické schéma jsem dále členil tematicky, a to především s důrazem na základní činnosti muzea (ovšem i další aspekty – např. každodennost zaměstnanců) s cílem zhodnotit, jak se tyto „činnosti“ vyvíjely a jaké změny zaznamenaly po roce 1989 a po změně zřizovatele v roce 1991. Sledována tak byla např. expoziční a výstavní činnost, odborná činnost (správa sbírky, dokumentace, publikace, restaurování), styk s veřejností či spolupráce s dalšími institucemi.

V souvislosti s obecným cílem této práce, tedy jakési „rekonstrukce paměti Muzea loutkářských kultur“, je nutné připomenout i určité nedostatky obou druhů pramenů a následně je v interpretaci zohlednit. Sdělení v orálněhistorických rozhovorech jsou bezpochyby zacloněny určitým interpretačním filtrem, kdy daný pamětník může zpětně události, osoby a další jevy zasazovat do vlastního mentálního modelu, který mu umožňuje ospravedlnění či dokonce heroizaci.⁷¹ Jinými slovy, ve vyprávěních pamětníků tak nemusí nutně zaznít, jak se např. určitá událost odehrála, ale naopak, jak by si přáli, aby se odehrála. Na druhou stranu i toto přání či tato víra se stává důležitým „historickým faktem“ stejně jako událost sama.⁷² V následné interpretaci je tak nanejvýš důležité tyto motivy rozpoznat, vnímat je a reagovat na ně. S písemnými prameny je to však obdobné a je k nim nutné také přistupovat obdobně kriticky⁷³, jelikož přece i ony byly vytvořeny člověkem, který je sepsal z určitých pohnutek, v určitých sociokulturních a politických podmínkách a často také s určitou časovou prodlevou. Tudíž je také nelze považovat beze zbytku za objektivní.⁷⁴

Výsledkem výše naznačeného tak musí být konstatování, že i přes veškeré úsilí, metodologické postupy, etické hledisko apod., se v rámci historického výzkumu nelze dobrat rekonstrukce minulosti či paměti, ale vždy jen a pouze její interpretace.⁷⁵ Předkládaná práce pochopitelně není výjimkou a pouze se pokouší nastínit okolnosti vzniku, vývoj i každodennost zaměstnanců konkrétní muzejní instituce, sice poměrně komplexně, avšak samozřejmě s důrazem na určité události a jevy, které ji dle „subjektivních“ výsledků výzkumu nejvíce ovlivňovaly či formovaly. Ve vlastní empirické části se tak nenachází samostatná kapitola interpretující sdělení obsažená v orálněhistorických pramenech, ale naopak oba tyto specifické druhy pramenů se v této práci doplňují s cílem: „*dobrat se co 'nejobjektivnějšího' obrazu poznání minulosti*“.⁷⁶

⁷¹ PULLMANN, Michal. *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium, 2011, s. 17.

⁷² PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: PERKS, Robert a Alistair THOMSON. *The oral history reader*. Taylor & Francis e-Library, 2003, s. 63–74, s. 67.

⁷³ VANĚK, Miroslav. *O orální historii s jejími zakladateli a protagonisty*. Praha: Centrum orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, 2008, s. 95.

⁷⁴ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: PERKS, Robert a Alistair THOMSON. *The oral history reader*. Taylor & Francis e-Library, 2003, s. 63–74, s. 70–71.

⁷⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, s. 139.

⁷⁶ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 20.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

Následující text je dělen do 4 větších celků, které se věnují zcela základním výzkumným otázkám, tedy: Jak bylo MLK založeno? Jakým způsobem se v průběhu 70. a 80. let rozvíjelo? Jaké změny zaznamenalo po pádu minulého režimu? Nezbytnému pochopení širších souvislostí otázky proč a s jakým očekáváním bylo na počátku 70. let v Chrudimi založeno muzeum s čistě loutkářskou sbírkou, se věnuje kapitola s názvem Historický exkurz, která stručně v částečně teoretické rovině přibližuje vývoj muzejnictví i loutkového divadla na našem území a zároveň naznačuje, tentokrát v již zcela konkrétních obrysech, vývoj a proměny pomyslného odborného či ideové podhoubí, ze kterého mohla daná instituce v průběhu více než pěti dekad vyrůst.

Okolnosti založení Muzea loutkářských kultur je poté název druhé kapitoly, která v rozmezí let 1969–1972 detailně sleduje skutečné snahy a kroky (oproti těm předchozím víceméně proklamativního charakteru) vedoucí ke zřízení dané paměťové instituce v městě Chrudim. V pořadí třetí kapitola, tedy Muzeum loutkářských kultur do roku 1989, upozorňuje na výrazný rozpor mezi předpoklady a vizí této instituce a samotnou realitou, dále skýtá odpovědi na zásadní subotázky: jak se MLK jako instituce konsolidovala a vyvíjela, jak vypadala odborná činnost a jakým způsobem ji ovlivňovala tehdejší ideologie, ale je zde také přiblížena každodennost zaměstnanců či rozšiřování muzea s ohledem na dobově příznačné získávání potřebných prostor.

Čtvrtá a současně poslední kapitola této práce nese název Muzeum loutkářských kultur ve světle změn. Právě překotné důsledky politických, ekonomických i společenských změn v polistopadovém období jsou proměnnými v otázce, jak se tyto bezprostředně promítly do činnosti a charakteru MLK a jak ovlivnily jeho následný vývoj, to vše v rámci zejména 1. poloviny 90. let.

3.1. Historický exkurz

„Každá důležitá osobnost musí mít svůj rodokmen, u instituce je navíc ještě třeba pochopit, proč se zrodila, jaké vlastnosti a předpoklady přitom získala, co do ní její rodné prostředí vložilo a co očekávalo.“⁷⁷

Vznik zkoumané instituce je tedy vhodné zasadit do ne zcela obecně známých historických konotací a souvislostí, týkajících se jednak vývoje muzejnictví, vývoje loutkového divadla, ale také prvních snah o badatelskou, organizační a výstavní činnost v této oblasti na našem území, které byly bezpochyby v důsledku i pro vznik MLK určující. Rozhodně však není a ani nemůže být ambicí následujících kapitol podat vyčerpávající vhled do naznačených problematik, i proto je tak zejména období předcházející roku 1948 výrazně zestručněno. Na závěr této kapitoly jsou nastíněny prvotní snahy o založení muzea s loutkářskou sbírkou a dále představena osobnost Jana Malíka, označovaného za zakladatele či v mírnějším pojetí alespoň za iniciátora založení MLK.

3.1.1. Muzejnictví

Samotné kořeny „muzejní činnosti“ v českých zemích lze spatřovat např. již v šlechtických sbírkách 16.–18. století, avšak k samotné institucionalizaci oboru dochází především až se vznikem zemských muzeí⁷⁸ na počátku 19. století, následované pozdějším mohutným rozvojem vlastivědných muzeí a muzejních spolků v šedesátých a devadesátých letech tohoto století. Důležitým hybným momentem dalšího vývoje se tak svou předcházející sběrnou činností stala Jubilejní výstava v roce 1891 a zvláště pak Národopisná výstava v roce 1895.⁷⁹ Obecně lze nosný program českého muzejnictví do roku 1918 označit jako národotvorný, po dovršení snah o vznik samostatného státu Čechů a Slováků pak dokonce jako státotvorný.⁸⁰ Mladá Československá republika se mohla pyšnit poměrně hustou muzejní sítí, kde však početně dominovala menší muzea

⁷⁷ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh národního muzea*. Praha: Paseka, 2001, s. 54.

⁷⁸ Slezské muzeum v Opavě (1814), Moravské zemské muzeum v Brně (1817), Národní muzeum v Praze (1818).

⁷⁹ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 10–45.

⁸⁰ JIRÁSEK, Zdeněk, KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. České muzejnictví pod vlivem politických změn. In: DOLÁK, Jan, ed. *Muzea v procesu transformace*. Mezinárodní konference: 24.–26. listopadu 2003, Technické muzeum, Brno, s. 33.

ve správě muzejních spolků či společností. Správa muzejnictví v meziválečném období oborově spadala pod resort ministerstva školství a národní osvěty, z jehož podnětu byl v roce 1919 etablován Svaz českých muzeí, který plnil svou organizační, koordinační a metodickou funkci v podstatě až do konce druhé světové války.⁸¹

Poválečná obnova v pretotalitním období tzv. třetí republiky se v muzejnictví projevila mj. snahou o záchranu ohrožených movitých i nemovitých památek zejména v pohraničí, ale také nebývale vysokým nárůstem muzejních sbírek, a to především díky konfiskátům na základě dekretů prezidenta republiky. Rozhodující význam v tomto období získala zemská muzea, jelikož Svaz českých muzeí nedokázal zcela plnit svou organizační úlohu, snad i z toho důvodu, že se plně soustředil na návrh prvního muzejního legislativního opatření, které se však v připravované podobě po únoru 1948 nepodařilo prosadit.⁸² Období vlády jedné strany ohraničené roky 1948–1989⁸³ se v muzejnictví obecně projevilo především zestátněním, dokumentací současnosti a následným využitím propagandistického potenciálu tohoto sektoru ke stranickým politickým a ideologickým cílům. V teoretické či programové rovině se muzejnictví, obdobně jako historiografie, opíralo především o koncept Zdeňka Nejedlého⁸⁴, který vyčlenil tzv. pokrokové a reakční složky českých dějin. Adorováno tak bylo zejména husitství či národní obrození a naopak zapovězené zůstalo např. období první Československé republiky.⁸⁵

První výrazný zásah poúnorového režimu do sledované oblasti tak představovalo již zmíněné zestátnění tohoto sektoru, kdy se největší pozornost v prvé řadě pochopitelně upírala k Národnímu muzeu, jež bylo slavnostně postátněno 3. 5. 1949. Při této příležitosti zazněla z úst Zdeňka Nejedlého věta, která se v podstatě stala programovým

⁸¹ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 32–35.

⁸² Návrh muzejního zákona byl dokonce již v roce 1946 předložen ministerstvu školství a osvěty i prezidentu Edvardu Benešovi, avšak odborná veřejnost mohla znění tohoto zákona připomínkovat až na počátku roku 1948. Po únorových událostech tak již nebyla naděje, aby takto koncipovaný mohl úspěšně projít legislativním procesem. Tamtéž, s. 43–58.

⁸³ Pavel Douša, autor doposud jediného odborného textu věnujícího se organizaci muzejnictví minulého režimu a publikovaného po roce 1989, rozdělil jeho vývoj do celkem 4 etap, přičemž za mezníky označil únorové události roku 1948, vznik samostatného odboru muzeí na ministerstvu kultury v roce 1953, vydání muzejního zákona v roce 1959, pokusy o obnovu určité samosprávy roku 1968 a samozřejmě pád komunistického režimu v roce 1989. Tamtéž, s. 203.

⁸⁴ NEJEDLÝ, Zdeněk. *Komunisté – dědici velikých tradic českého národa*. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1946.

⁸⁵ OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Česká místa paměti mezi dědictvím a tradicí. *Dějiny – teorie – kritika: History – theory – criticism*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 9, 2012, č. 2, s. 262–277, s. 263.

prohlášením českého muzejnictví na další čtyři desetiletí, totiž „že se *Národní muzeum má stát muzeem lidu pro lid*“⁸⁶. Postupný přesun muzeí do této „lidosprávy“ na základě zákona č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, a zákona č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních (tzv. spolkový zákon), ve své většině proběhl do konce padesátých let.⁸⁷ Zastřešující organizace oboru v podobě Svazu českých muzeí ztrácela v nových podmínkách i nadále svůj vliv,⁸⁸ a tak v roce 1955 její metodickou a poradenskou funkci převzal Ústřední muzeologický kabinet při Národním muzeu.⁸⁹ Na počátku padesátých let také docházelo k „ideologické revizi“ expoziční a výstavní činnosti. V rámci této přestavby byly mnohdy likvidovány nevyhovující sbírkové předměty i celé kolekce, které dokonce bývaly nezřídka prostřednictvím národního podniku Antikva prodávány do zahraničí za účelem získání potřebných devizových prostředků.⁹⁰

Výrazným mezníkem pro organizaci oboru se stal přelomový rok 1953, který přinesl kromě smrti J. V. Stalina a K. Gottwalda či měnové reformy i reorganizaci státní správy. Mezi lety 1945–1953 spadalo oddělení muzeí do gesce ministerstva školství⁹¹. Po spletité a několikrát pozměněné reorganizaci v rámci daného roku se resort nakonec rozdělil na ministerstvo školství pod vedením Zdeňka Nejedlého a ministerstvo kultury, kde ministerský post zastával Václav Kopecký a kde byl také zřízen samostatný odbor muzeí a galerií. Přestože byly oba resorty v roce 1956 opět sloučeny do ministerstva školství a kultury, v roce 1953 se oboru vůbec poprvé dostalo silné ústřední správy, která znamenala důslednější organizaci, v jistém smyslu profesionalizaci a především dopomohla ke konečné podobě a přijetí tzv. muzejního zákona v roce 1959.⁹² Zvýšený

⁸⁶ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 63.

⁸⁷ VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1971. Sborník Národního technického muzea, s. 28.

⁸⁸ Svaz českých muzeí provedl vlastní „dobrovolnou likvidaci“ na základě tzv. spolkového zákona v roce 1960.

DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 101.

⁸⁹ ŠPĚT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 200.

⁹⁰ JIRÁSEK, Zdeněk, KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. České muzejnictví pod vlivem politických změn. In: DOLÁK, Jan, ed. *Muzea v procesu transformace*. Mezinárodní konference: 24.–26. listopadu 2003, Technické muzeum, Brno, Česká republika, s. 37.

⁹¹ Ministerstvo školství a osvěty (1945–1948), Ministerstvo školství, věd a umění (1948–1953).

⁹² DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 88–90.

zájem režimu o muzejnictví v 50. letech, kdy byla jeho organizace budována, resp. často až nepokrytě kopírována dle sovětského vzoru, patrně souvisí se značným propagandistickým potenciálem oboru. K propagandě kolektivizace zemědělství byly muzejní expozice a výstavy zneužity již na počátku této dekády. Od té doby se ideologické výstavy staly naprostou samozřejmostí.⁹³

Konec 50. let je spjat s dalším důležitým milníkem v podobě přijetí již zmíněného zákona č. 54/1959, o muzeích a galeriích, který kromě definování těchto organizací a jejich poslání a úkolů vymezil způsoby získávání muzejních sbírek, jejich právní ochranu, podmínky pro vývoz do zahraničí či odborné a politické kvalifikační předpoklady zaměstnanců. Podle obvodu působnosti legislativa rozlišovala muzea ústřední, krajská, okresní a popřípadě místní, která tak stabilně začlenila do soustavy tzv. kulturních zařízení. Zákon také definoval zřizování, řízení i zrušování muzeí a tím mj. vytvořil předpoklady pro postupné dotváření krajské muzejní sítě. V muzejní oblasti určil přední místo Národnímu muzeu a Národnímu technickému muzeu, která jakožto jedna z ústředních muzeí měla být poskytovateli odborné pomoci ostatním muzeím, přičemž v rámci krajské sítě byla tato role „metodického centra“ svěřena vždy krajskému muzeu.⁹⁴

V následujícím období se muzejnictví dočkalo zlepšení v oblasti personální, materiálně-technické i vědecké. Šedesátá léta se dále vyznačují rozkvětem vědního teoretického zázemí oboru – muzeologie. Výraznou měrou k tomuto rozvoji přispělo muzeologické oddělení Moravského zemského muzea v Brně, jehož pracovníci poté v roce 1963 rovněž stáli u vzniku externí katedry muzeologie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, dnešní Masarykovy univerzity. Druhým centrem teoretického oborového zázemí se poté v roce 1967 stalo středisko pro výuku muzeologie jako externí pracoviště Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Politické a společenské klima tzv. pražského jara se pochopitelně promítlo i do muzejnictví. Za zřejmě nejvýmluvnější lze pak označit jednak silně kritické ohlasy⁹⁵ muzeí vůči řídicím

⁹³ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 204–205.

⁹⁴ *Zákon č. 54/1959, Sb.: Zákon o muzeích a galeriích ze dne 9. července 1959* [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-54>

⁹⁵ Není ovšem bez zajímavosti, že s kritickými ohlasy se lze setkat i v dobové literatuře z počátku 70. let: „*Podstatné rysy muzejní práce, jako je sběr, konzervace a restaurace, zpracování a ochrana sbírkového fondu, byly potlačovány nebo v některých ústavech zcela omezeny. (...) Centralistická tendence*

orgánům na únorové celostátní konferenci konané v Praze a také iniciativu o vytvoření Svazu muzejních pracovníků, jakési protiváhy vůči státní správě. Srpnové události roku 1968, symbolicky znázorněné i rozštílenou fasádou Národního muzea, a následný politický vývoj však tuto snahu rázně ukončily.⁹⁶

V nastupujícím období tzv. normalizace⁹⁷ se muzejnictví v rámci samostatného odboru pro oblast památkové péče, ochrany přírody a muzeí i galerií opět ocitlo pod osamostatněným resortem ministerstva kultury⁹⁸. To roku 1972 vydalo rámcový dokument *Zásady rozvoje českého muzejnictví*, který se stal určujícím pro celou tuto epochu a na něž navázaly i další početné koncepce a zásady – kromě proklamativního a takřka neproniknutelného politicko-ideologického metajazyka však nepřinášely žádné výrazné změny. Obměnu však představovala v samotných počátcích 70. let (tak jako v dalších oblastech) tzv. „kádrová očista“, která se dotkla téměř třetiny vedoucích pracovníků, na jejichž místa poté často nastupovali lidé bez jakékoli zkušenosti z oboru. Prověrky kromě lidí dále přezkoumaly i případný revizionismus muzejních expozic věnovaných období po vzniku samostatného Československa. Ty ideologicky nevyhovující byly pochopitelně přepracovány či dokonce rušeny.⁹⁹

Zvýšená pozornost byla v souvislosti s výstavní činností (podobně jako v případě té dokumentační či sbírkotvorné) věnována v 70. a 80. letech současnosti, prezentující např. úspěchy budování socialismu, revoluční tradice či význam dělnického hnutí. S touto současností nebylo z ideologického hlediska operováno jako s pouhou

směřovala k uniformitě práce muzeí, k potlačování tvůrčí odborné a především vědecké práce, k nedocení významu sběratelské a odborné činnosti se sbírkovým fondem.“

VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1971. Sborník Národního technického muzea, s. 30.

⁹⁶ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 147–159.

⁹⁷ Období normalizace lze časově ohraničit roky 1969–1989, přičemž ve vymezení začátku této etapy napanuje mezi historiky striktní konsenzus. Za počátek se tak nejčastěji uvádí buď invaze vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968, nebo naopak až nástup Gustáva Husáka do funkce generálního tajemníka strany v dubnu 1969. Tak či tak se jedná o samostatnou etapu vývoje komunistického zřízení v Československu, provázenou orientací na tzv. konzumní (též „gulášový“) socialismus, jehož základem byla nepsaná společenská smlouva, v níž státní aparát zaručoval svým občanům určité sociální jistoty a životní úroveň výměnou za zřeknutí se určitých demokratických hodnot a účasti na správě věcí veřejných.

OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969–1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 5–6.

⁹⁸ V roce 1967 se od ministerstva školství opět oddělilo ministerstvo kultury a informací, které od počátku roku 1969 obsahovalo v názvu pouze kulturu.

⁹⁹ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 185–194.

přítomností, ale jako s potenciální minulostí, na jejímž základě se režim snažil legitimizovat své postavení v dějinném vývoji a ve společnosti. V osmdesátých letech zaznamenalo i muzejnictví jisté oživení, a to zejména v oblastech zlepšení ochrany a zabezpečení sbírek, ale také ve výstavnictví. Vedle budování restaurátorských a konzervátorských dílen jsou tak postupně pořádány i významné výstavy, které se podařilo včlenit mezi ty stabilní k nejrůznějším politickým výročím a mírně tak narušit letitou disproporcí mezi výstavní československou prezentací v zahraničí¹⁰⁰ a tuzemsku.¹⁰¹

3.1.2. Loutkářství

Loutkové divadlo se jako svébytná část české divadelní kultury rozvíjí v našem prostředí více než dvě a půl století. Samotný vývoj lze pak velmi zjednodušeně členit do tří základních etap. První etapu představuje činnost českých kočovných loutkářů, kteří se toto „řemeslo“ naučili od zahraničních divadelníků kočujících přes naše území. Tyto později velmi rozvětvené loutkářské rody začaly především venkovskému publiku zprostředkovávat divadelní kulturu v českém jazyce již od poslední třetiny 18. století. Později jim byla připisována i ne zcela historicky přesná, přesto ve veřejném povědomí stále přítomná obrozenecká úloha. V tomto „buditelském úsilí“ však loutkáři plnili roli jen velmi okrajovou a především v naprosté většině neuvědomělou.¹⁰²

Byť produkce těchto lidových loutkářů fakticky a direktivně ukončil až tzv. divadelní zákon z roku 1948, pomyslné otěže směřování vývoje tohoto divadelního žánru přebírá na přelomu 19. a 20. století ochotnické loutkové divadlo. Druhou vývojovou etapu, která bývá alespoň ve své první fázi označována jako „loutkářská renesance“, jednak reprezentují reformní snahy o zanesení nových uměleckých scénických i obsahových

¹⁰⁰ Výrazný kontrast je dědictvím snah o co možná nejkvalitnější čs. expozice na světových výstavách. Za zmínku rozhodně stojí fakt, že u dvou nejúspěšnějších čs. expozic v Bruselu (1958) a Montrealu (1967) sehrálo významnou roli návštěvníky velmi oblíbené loutkové divadlo.

HALADA, Jaroslav a Milan HLAVAČKA. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. Praha: Libri, 2000, s. 194–207.

¹⁰¹ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 194–209.

¹⁰² DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004, s. 5–11.

tendencí¹⁰³ a jednak, v druhé fázi, amatérské loutkářství. Vedle specifického fenoménu tzv. rodinného loutkového divadla tak vzniká na počátku minulého století velké množství¹⁰⁴ ochotnických, školních a spolkových scén, z nichž se jen mizivá část začala v meziválečném období „profesionalizovat“.¹⁰⁵

Třetí pomyslnou vývojovou etapu pak představuje právě profesionalizace loutkového divadla na základě již zmíněného tzv. divadelního zákona¹⁰⁶, který se stal vůbec první nově přijatou legislativní normou poúnorového režimu. Zdá se, že jeho koncepce, na rozdíl od zákona muzejního, byla v poválečném období tvořena s očekáváním budoucího vývoje. Legislativa, inspirovaná sovětským modelem, tak mj. eliminovala soukromé podnikání z divadelní sféry, do vedoucích míst prosazovala profesionální umělce¹⁰⁷ a především vůbec poprvé postavila loutkové divadlo na roveň ostatních žánrů dramatického umění.¹⁰⁸ V následujícím období tak museli postupně ukončit svou živnostenskou činnost kočovní loutkáři, početné amatérské soubory ztratily svou právní subjektivitu, což nejčastěji řešily nalezením zřizovatele v podobě různých závodních klubů, osvětových besed či sdružení požární ochrany, ale především došlo ke konstituci sítě profesionálních loutkových scén.¹⁰⁹

Pomyslná organizační základna oboru v podobě tzv. Loutkářského soustředění tak na svém jubilejním červencovém sjezdu roku 1948 mohla „svorně“ prohlásit, že „*čsl. loutkářští pracovníci staví se plně jednak za vládu a její program, jednak za ÚAVNF¹¹⁰ a prohlašují, že naše loutkové divadelnictví bude i v budoucnu plnit ze všech svých sil a bezvýhradným nadšením všechny úkoly, které mu uloží státně a kulturně-politický*

¹⁰³ Do roku 1920 tak vznikly první „umělecké scény“, jako např. Loutkové divadlo Feriálních osad v Plzni, Umělecká loutková scéna v Praze, Loutkové divadlo Umělecké výchovy v Praze či Říše loutek taktěž v Praze.

¹⁰⁴ Např. v roce 1930 na českém území působilo přes 3000 loutkářských souborů. RICHTER, Luděk. *50 loutkářských Chrudimí: vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001, s. 3.

¹⁰⁵ BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 9–10.

¹⁰⁶ Předpis č. 32/1948 Sb., zákon, kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti, ze dne 20. 3. 1948. Tuto legislativu v oblasti loutkového divadla dále upravovalo vládní nařízení č. 15/1950 Sb., z 14. 2. 1950, o zřizování loutkových divadel a divadelní loutkářské činnosti.

¹⁰⁷ V praxi však pochopitelně zejména profesionály s dobrým kádrovým posudkem.

¹⁰⁸ KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 2004. Otazníky našich dějin, s. 40–43.

¹⁰⁹ PAVLOVSKÝ, Petr. Pohled do dějin českého profesionálního loutkového divadla 1948–1989. In: VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, ed. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění, 2013, s. 49–50.

¹¹⁰ Ústřední akční výbor národní fronty.

*zájem*¹¹¹. Vedoucí představitelé Loutkářského soustředění Jan Malík a Jiří Lorman poté hned v lednu následujícího roku na bratislavské konferenci české a slovenské divadelní rady a české a slovenské propagační komise představili návrh pracovního plánu rozvoje československého loutkářství v letech 1949–1953. Tato bratislavskou konferencí posvěcená tzv. loutkářská pětiletka počítala především se vznikem Ústředního loutkového divadla (dále jen ÚLD), opět dle sovětského modelu. Organizaci, avšak i uměleckou podobu loutkového divadla, alespoň na následující desetiletí, totiž výrazně ovlivnil pompézní zájezd Ústředního divadla loutek v Moskvě pod vedením národního umělce a výrazné autority Sergeje Obrazcova na přelomu let 1948–1949.¹¹²

Jako nezanedbatelný se jeví i fakt, že tato oblast měla silnou podporu v osobě jednoho z nejužší postavených a nejmocnějších stranických funkcionářů. Přední ideolog strany, demagogický propagandista politických monstrprocesů a trestů smrti, pozdější ministr informací a ministr kultury, doživotní člen ÚV KSČ, ale také jeden z tvůrců státní kulturní politiky Václav Kopecký se totiž často a hrdě hlásil ke svému údajnému loutkářskému původu.¹¹³ Nejinak tomu bylo např. v červenci roku 1947 při příležitosti 100. výročí od smrti pomyslného patrona českého loutkářství Matěje Kopeckého v Týně nad Vltavou. Václav Kopecký zde, za účasti např. Josefa Skupy, Jana Malíka, ale také tehdejší jihočeské poslankyně a jedné z pozdějších mnoha obětí režimu Milady Horákové, připomněl svůj vztah k loutkářství a vzpomenu i na některé osobnosti, které měly neopomenutelný vliv i na vznik MLK: *„Když jsem jako malý hoch chodíval zadarmo na představení loutkového divadla rodiny Kopeckých, tatínek mi říkal, že neplatím vstupné proto, že jsme příbuzní s rodem Matěje Kopeckého, (...) když jsem s úctou k Matěji Kopeckému a s hrdostí na svůj rod vyrůstal a když mě studium na Malostranském gymnáziu sblížilo s profesorem doktorem Jindřichem Veselým, který horlivě pracoval v loutkářství a mne vyznamenával jako Kopečáka svojí zvláštní přízní. A později po létech jsem se shodou politických okolností opět seznámil s ruským sovětským učencem, (...) se*

¹¹¹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Resoluce jubilejního X. všeloutkářského sjezdu v Praze 1948.

¹¹² DUBSKÁ, Alice. Na počátku cesty. *Československý loutkář*, 39, 1989, č. 1, s. 7–8.

¹¹³ KAPLAN, Karel a Pavel KOSATÍK. *Gottwaldovi muži*. Praha: Paseka, 2004, s. 225–239.

známým profesorem Petrem Bogatyrevem, jehož láskou bylo také lidové loutkářství a jehož zbožňovaným hrdinou a velikánem byl náš Matěj Kopecký.“¹¹⁴

Významnou změnou celé československé divadelní sítě tak bylo založení pražského ÚLD dne 27. 9. 1949 a následné zřízení jeho poboček v Českých Budějovicích, Brně, Kladně a Liberci. Do českého loutkového divadla tak pod taktovkou Jana Malíka ve funkci uměleckého ředitele a Jiřího Lormana ve funkci provozního ředitele ÚLD naplno proniklo centrální inženýrské plánování na straně jedné a socialistický realismus v podobě importu dramaturgie a spodových loutek (tzv. javajek) na straně druhé.¹¹⁵ Tento model se však brzy ukázal, prozatím alespoň ve své organizační rovině, jako nereálný. Již necelý rok od založení této centralistické sítě loutkových divadel bylo ministerstvem školství, věd a umění rozhodnuto, že provozovateli profesionálních scén budou nadále jednotlivé krajské národní výbory a v případě pražského centra Ústřední národní výbor Prahy. ÚLD tak zůstala zejména role dramaturgického a uměleckého vzoru, i když i ona se následným vývojem ukázala jako neudržitelná.¹¹⁶

Sít statutárních loutkových divadel kromě již zmíněných a také velmi specifického Divadla Spejbla a Hurvínka později mezi lety 1953–1987 doplnila loutková divadla v Ostravě, Plzni, Hradci Králové a v Mostě.¹¹⁷ Divadelní soubory se v období vlád totalitárních či autoritářských režimů nejednou uchýlovaly k nejrůznějším metaforizujícím scénickým prostředkům, ze kterých loutky pochopitelně vycházely jako velmi vhodné, už jen z toho důvodu, že je cenzurní dohled určitým způsobem toleroval,¹¹⁸ a to trochu nespravedlivě jen jako zábavu pro dětského diváka. Přes veškeré, z dnešního pohledu kladné i záporné zásahy tehdejšího režimu došlo k postupné profesionalizaci a emancipaci českého loutkového divadla a „*na konci ,normalizace‘ tu stálo české loutkářství jako plnohodnotný obor divadla, reflektovaný standardní divadelní kritikou, která nemohla neocenit jeho nesporné přednosti“¹¹⁹.*

¹¹⁴ MLK v Chrudimi, Zvukové nahrávky, Projev ministra informací Václava Kopeckého na slavnostním shromáždění ke 100. výročí od smrti Matěje Kopeckého dne 3. 7. 1947 v Týně nad Vltavou, inv. č. FONO 334.

¹¹⁵ JUST, Vladimír a František KNOPP. *Divadlo v totalitním systému: příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. Praha: Academia, 2010, s. 57–65.

¹¹⁶ DUBSKÁ, Alice. Na počátku cesty. *Československý loutkář*, 39, 1989, č. 1, s. 7–8.

¹¹⁷ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007, s. 62–68.

¹¹⁸ PAVLOVSKÝ, Petr. Pohled do dějin českého profesionálního loutkového divadla 1948–1989. In: VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, ed. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění, 2013, s. 73.

¹¹⁹ Tamtéž.

3.1.3. Počátky badatelské, sběratelské, organizační a výstavní činnosti v oblasti loutkového divadla

Podobně jako při konstituování muzejnictví obecně, tak i v případě zkoumaného konkrétního muzea sehrála určující roli soukromá badatelská, sběratelská a výstavní činnost, která se alespoň v samotných počátcích prolíná se jménem již zmíněného Jindřicha Veselého, který bezesporu představuje první vůdčí osobnost v organizaci a propagaci českého loutkářství.¹²⁰ Přínos a aktivity tohoto středoškolského profesora snad ani nelze postihnout v celé jejich šíři, a proto se i s ohledem na potřeby této práce následující text omezí jen na to nejpodstatnější. Tento stručný výčet pak nemůže začít v jiné oblasti než badatelské. Ve vlastním výzkumu se Veselý zaměřoval zejména na kočovné loutkářské rody, a to již od dob svých závěrečných studentských prací, které věnoval „faustovskému fenoménu“ v hrách lidových loutkářů.¹²¹ Fascinace těmito scénáři se promítla i do jeho zřejmě nejrozsáhlejšího badatelského počínu – obnoveného čtyřsvazkového vydání komedií a her Matěje Kopeckého¹²².

Vedle velmi plodné publikační činnosti nelze alespoň okrajově nezmínit jeho činnost vydavatelskou. Jindřich Veselý byl zakladatelem, redaktorem a dlouholetým vydavatelem prvního loutkářského periodika na světě *Český loutkář*¹²³ a zároveň autorem i vydavatelem další velmi početné loutkářské literatury.¹²⁴

Kromě výše naznačeného Jindřich Veselý proslul na poli organizace českého loutkového divadla, později i s mezinárodním přesahem. V roce 1911 tak stál u zrodu prvního organizovaného seskupení českých loutkářů v podobě Českého svazu přátel

¹²⁰ MALÍK, Jan. PhDr. Jindřich Veselý. In: *Malé divadlo 25 let (1949–1974)*. České Budějovice: Růže, 1974, s. 17–19.

¹²¹ Tomuto tématu se ještě před Veselým věnoval ve svých studiích Arnošt Kraus. Tyto texty z konce 19. století bývají označovány za samotné počátky historiografie loutkového divadla v českém prostředí. DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004, s. 7.

¹²² VESELÝ, Jindřich, ed. *Komedie a hry I.–IV., podle loutkářských tradic, starých rukopisů a Matěje Kopeckého*. Praha: A. Storch syn, 1927–1930.

¹²³ Později *Československý loutkář* či jen *Loutkář* vychází od r. 1912 s přestávkou válečných let kontinuálně do dnes.

¹²⁴ Vydávání loutkářské literatury i časopisu *Loutkář* je od roku 1917 spjato s tiskárnou ve východočeské Chocni. Po smrti původního majitele se Jindřich Veselý oženil s ovdovělou majitelkou této tiskárny. CÍFKA, Stanislav. *Jindřich Veselý, tvůrce moderního českého loutkářství*. České Budějovice, 1986, s. 53–72.

loutkového divadla, který si kromě produkce českých rodinných loutkových divadel, moderního repertoáru a podpory zakládání loutkářských souborů vytkl za cíl i založení kamenného loutkového divadla, přičemž „v budově té bylo by zároveň museum lidového loutkářství“¹²⁵. Jedná se o vůbec první zmínku o úmyslu založení čistě loutkářského muzea, avšak je nutno dodat, že naplnění většiny těchto smělých plánů bylo zbrzděno či úplně přerušeno 1. světovou válkou, snad jen s výjimkou české produkce loutek a dekorací pro rodinná loutková divadla. Alespoň prezentační funkci pomyslného muzea tak i nadále suplovaly krátkodobé loutkářské výstavy. Byť tento typ prezentace českého loutkového divadla patrně sahá až ke zmíněné Národopisné výstavě československé z roku 1895¹²⁶, první samostatnou výstavu velkého významu i dosahu uspořádal Jindřich Veselý v Národopisném muzeu až v roce 1911.¹²⁷ Na ni pak navázala i neméně úspěšná druhá loutkářská výstava v roce 1921 v Topičově salonu na pražské Národní třídě¹²⁸ a třetí loutkářská výstava v roce 1924 v Havlíčkových sadech na Vinohradech¹²⁹, která již nebyla uskutečněna téměř vlastními silami Jindřicha Veselého, ale byla realizována s institucionální pomocí pod taktovkou a při příležitosti prvního sjezdu nového organizačního centra českých loutkářů.

V říjnu roku 1923 vznikl samostatný loutkářský odbor při Svazu osvětovém (od roku 1925 Masarykův lidovýchovný ústav) s přízviskem Loutkářské soustředění, jehož předsedou nemohl být zvolen nikdo jiný než Jindřich Veselý.¹³⁰ V rámci celostátní výstavy Masarykova lidovýchovného ústavu v květnu roku 1929 se uskutečnila i výstava loutkového divadla a zároveň druhý sjezd loutkářských pracovníků¹³¹ s mezinárodní

¹²⁵ Český svaz přátel loutkového divadla v Praze: Co chceme? *Český loutkář*, 1, 1912, č. 1, s. 21–23.

¹²⁶ *Národopisná výstava Československá v Praze 1895*. Praha: J. Otto, 1896, s. 470.

¹²⁷ Jako zajímavé se jeví dobové hodnocení výstavy, které neprozřetelně předpovídá zánik oboru: „Do výstavy loutkářské sešlo se přes tři sta kusů loutek řezby pošumavské (mirotické) i podkrkonošské (packé), ale nebylo možno vše umístiti nedostatkem prostoru. Přece však podáno dosti materiálu z kasty potulných umělcův, již v nové době podléhají efektnějším kinematografům, doprovázeným gramofonem (s nímž ovšem niněra Dubského zápasiti nemůže) a již za nějaké desetiletí podlehnou úplně. Loutky přijdou pak v ruce paedagogův.“

Výstava loutkářská. *Národopisný věstník československý*, 6, 1911, s. 142.

¹²⁸ VESELÝ, Jindřich. Loutkářská výstava. *Loutkář*, 6, 1922, č. 4–5, s. 48–51.

¹²⁹ VESELÝ, Jindřich. Třetí loutkářská výstava. *Loutkář*, 11, 1924, č. 1, s. 10–15.

¹³⁰ SOKOLOV, Václav. O vzniku a činnosti Loutkářského soustředění až do roku 1935. *Loutkář*, Praha, 22, 1935, č. 1, s. 4–5.

¹³¹ Tento sjezd byl sice prezentován jako druhý, ale v celkovém pořadí se jednalo již o třetí sjezd. Roku 1925 se uskutečnil sjezd opět spojený s loutkářskou výstavou v Plzni.

účasti.¹³² Za účasti loutkářů z Československa, Německa, Francie, Belgie, Bulharska, Rumunska a Sovětského svazu byla při této příležitosti z podnětu zahraničních loutkářů v klubovně nově otevřeného divadla Říše loutek ustavena mezinárodní loutkářská organizace UNIMA, jejímž prvním předsedou byl zvolen opět Jindřich Veselý.¹³³ Založení této vůbec první mezinárodní divadelní organizace na světě, která dnes sdružuje více než 100 národních center, provází ještě jeden fakt, na který se v souvislosti se sledovaným muzeem velmi často odvolává. Ruský etnolog, teatrolog a jazykovědec Petr Bogatyrev zde navrhnul, „*aby v Praze bylo zřízeno museum věnované slovanskému lidovému divadlu, zvláště loutkovému*“¹³⁴. Tento tehdy jednomyslně schválený návrh byl později mírně reinterpretován a usadil se pak především v podobě, „*aby v Praze bylo pod patronací UNIMA zřízeno mezinárodní loutkářské muzeum*“¹³⁵.

Jindřich Veselý se s ohledem na dlouholeté pracovní vytížení projevující se neblaze na jeho zdravotním stavu vzdal postu výkonného prezidenta UNIMA v roce 1933 na kongresu v Lublani, kde byl na toto místo nově zvolen Josef Skupa a Veselý se stal doživotním čestným prezidentem. Jeho angažovanost a aktivity na poli českého loutkového divadla se poté promítly i v jeho rozsáhlé sbírce, která kromě loutek obsahovala i velmi bohatý archivní materiál vzešlý z jeho badatelské činnosti a z korespondence s kočovnými loutkáři. Po jeho nečekané smrti v září roku 1939, ve věku pouhých 54 let, se údajně část loutek na jeho přání dostala do sbírek Národního muzea¹³⁶ a další část, zejména archivní, převzal jeho „následovatel“ Jan Malík.

¹³² SOKOLOV, Václav. O vzniku a činnosti Loutkářského soustředění až do roku 1935. *Loutkář*. Praha, 22, 1935, č. 2, s. 24–27.

¹³³ NOVÁK, Jan. Kde, jak a proč se narodila UNIMA. In: MALÍKOVÁ, Nina, ed. *Uni...Co? Unima!: česká stopa v historii mezinárodní loutkářské organizace*. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur, 2019, s. 38–50.

¹³⁴ VESELÝ, Jindřich. Sjezd loutkářských pracovníků. *Loutkář*, Praha, 16, 1929, č. 1, s. 26.

¹³⁵ HRNČÍŘ, Bořek, ed. *Deset loutkářských Chrudimí*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství Havlíčkův Brod, 1961, s. 66.

¹³⁶ PLETZER, Karel. *Jindřich Veselý: Historik a organizátor českého loutkářství*. Strakonice: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, 1985, s. 10–14.

3.1.4. Jan Malík – zakladatel?

„Jan Malík bývá označován za renesanční osobnost XX. století, a je tím míněn nejen obrovský rozsah, ale i neméně významný dosah jeho díla, znalostí a činností.“¹³⁷

Již mnohokrát skloňované jméno Jana Malíka je nesmazatelně spjato jak s českým loutkovým divadlem, tak se zkoumaným muzeem. Proto bude této velmi významné a neméně komplikované osobnosti věnován poněkud větší prostor v podobě samostatné kapitoly. Ani ta však zdaleka neumožňuje postihnout jeho dílo a veškerou činnost vyčerpávajícím způsobem. Pro ilustraci je možné uvést, že již pouhý výčet všemožných funkcí a profesí v jeho životopise vydá na více než půl strany, a i přesto je „ukončen“ zkratkou atd.¹³⁸ Jedná se tak skutečně o představení několika základních více i méně známých skutečností z životní dráhy této osoby.

Jan Malík se narodil 15. 2. 1904 v Příbrami do rodiny středoškolského profesora, v jehož šlépějích částečně, alespoň v počátečním období, pokračoval. Po skončení studia klasické filologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde v roce 1930 získal doktorát za práci *Nová antická komedie*, krátce působil jako gymnaziální profesor, nejprve v Praze na Smíchově a poté v Novém Jičíně.¹³⁹ Jelikož se mu však nepodařilo získat umístěnku zpět do Prahy či alespoň do nejbližšího okolí, rozhodl se na školskou službu rezignovat a v roce 1931 přijal místo referenta, později přednosta knihovny Státního úřadu statistického, kde setrval v podstatě až do konce druhé světové války.¹⁴⁰ Učitelství povolání, úřednická zkušenost i vlastní umělecké ambice se zvláštním způsobem mísily s jeho celoživotní vášní a v podstatě hlavním profesním zaměřením, kterým bylo loutkové divadlo. Aktivně se mu věnoval již od konce středoškolských studií, tedy od roku 1923, kdy spoluzakládal sokolské loutkové divadlo v Praze-Libni. Působil zde nejprve jako loutkoherec, později i jako režisér, autor, dramaturg a scénograf.¹⁴¹ Mezi

¹³⁷ ČESAL, Miroslav. Jan Malík – zakladatel. *Československý loutkář*, 26, 1974, č. 2, s. 32.

¹³⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹³⁹ KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002, s. 162.

¹⁴⁰ ŠPLÍCHALOVÁ MOCOVI, Kateřina. *Z pozůstalosti Jana Malíka*. Praha: Nakladatelství AMU, 2012, s. 8.

¹⁴¹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

lety 1933–1936 dále působil i v Loutkovém divadle Umělecké výchovy v Praze na Vinohradech, kde realizoval zřejmě svou nejúspěšnější autorskou inscenaci *Míček Flíček*¹⁴², zároveň ve vlastní režii i výpravě. Libeňská loutkářská skupina se v roce 1939 z obav z pokračující perzekuce činitelů sokolské jednoty oddělila a založila nový soubor Pražská umělecká loutková scéna, známější pod zkratkou PULS. Tento soubor, byť amatérských, avšak k profesionalismu směřujících loutkářů, hrál po celou dobu okupace a kromě umělecké úrovně proslul i inscenacemi se zřetelným protinacistickým podtextem.¹⁴³ Ostatně Malík psal pod pseudonymem Jiří Kubeš alegorické hry s tímto vyzněním i pro večerní repertoár Skupova divadla.¹⁴⁴

Již v meziválečném období se vedle umělecké praxe výrazně prosazoval i na poli organizace loutkového divadla. Nutno dodat, že nemalý vliv na Jana Malíka měl již ve 20. letech bezesporu Jindřich Veselý, v jehož osobnosti, erudici, ale snad dokonce i ve vizuálním projevu se určitým způsobem zhlédl.¹⁴⁵ Jan Malík tak byl pochopitelně přítomen již vzniku UNIMA, v roce 1933 byl zvolen jejím generálním sekretářem a tento post vykonával až do roku 1972. Vedle mezinárodní spolupráce se velmi angažoval i na domácí půdě. V roce 1936 tak mj. převzal po Jindřichu Veselém post předsedy Loutkářského soustředění a o loutkářském dění také hojně publikoval zejména v periodikách *Loutkář* či *Loutková scéna*, která později i redigoval.¹⁴⁶

Skutečný vliv Jana Malíka, a to nejen na oblast loutkového divadla, výrazně narostl po konci druhé světové války. Silné levicové přesvědčení a snad i obecné dobové vlivy vyústily ve vstup do KSČ.¹⁴⁷ V podstatě již v roce 1945 se stal součástí nomenklaturního řádu strany v oblasti kulturní politiky, když přijal místo ministerského rady – náměstka

¹⁴² Tato hra byla přeložena do více než dvou desítek cizích jazyků a dočkala se tak výrazného úspěchu i v zahraničí, kde bývá, obdobně jako v tuzemsku, dodnes uváděna. Příběh dostal také v roce 1946 svou knižní podobu.

ČESAL, Miroslav. Vůdčí osobnost našeho loutkářství. *Loutkář*, 1979, č. 2. s. 27.

¹⁴³ *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 396.

¹⁴⁴ Voničky 1940, Ať žije zítřek 1941, Dnes a denně zázraky 1942. Jan Malík působil jako externí dramaturg Skupova divadla i po skončení druhé světové války, konkrétně mezi lety 1946–1949. MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹⁴⁵ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 12. 10. 2021.

¹⁴⁶ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹⁴⁷ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

vedoucího rozhlasového a divadelního odboru na ministerstvu informací a osvěty Václava Kopeckého.¹⁴⁸ Jako takový byl mj. vyslán jako zmocněnec ministerského úřadu v únoru 1948 do Bratislavy, kde byl zodpovědný za „správnou interpretaci“ pražských událostí v rozhlase a tisku.¹⁴⁹ V počátečním období vlády jedné strany Jan Malík dále zastával funkce zástupce vedoucího odboru propagace umění,¹⁵⁰ člena pléna přípravného výboru Sjezdu národní kultury či člena Divadelní a dramaturgické rady (DDR).¹⁵¹ Tento meziresortní orgán¹⁵² vznikl sice jako pouhý poradní sbor, avšak tuto úlohu velmi brzy překonal. Po schválení tzv. divadelního zákona a za předsednictví architekta Miroslava Kouřila DDR neúnavně prosazovala poúnorové čistky i navazující novou kádrovou politiku.¹⁵³

Tyto skutečnosti i poúnorové změny v divadelním odvětví, zejména loutkářském, již byly nastíněny na předchozích stranách. K tomuto období snad zbývá jen konstatovat, že *„jakýkoliv počin v oblasti loutkářství se tehdy neobešel bez aktivní Malíkovy účasti, ba dokonce velmi často ve funkci předsednické, že svým osobním vlivem na tehdejší rozhodující politické činitele v oblasti kultury, jako byl Václav Kopecký a prof. Zdeněk Nejedlý, mnohá důležitá rozhodnutí podpořil, uspišil a pomohl formulovat“*¹⁵⁴. Jinými slovy Malíkovo souznění se zločinným režimem i osvojení si autoritářských praktik jeho čelných představitelů mu umožnilo provést téměř „totální loutkářskou reformaci“. Ta se měla odehrát snad i na základě jeho veřejně známého odporu vůči tradicionalismu a údajnému diletantství lidových loutkářů-živnostníků.¹⁵⁵ Po dovršení těchto „revolučních snah“ se postupně vzdal funkcí na ministerstvu informací a opět se více přiblížil divadelní

¹⁴⁸ KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002, s. 162.

¹⁴⁹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹⁵⁰ KNAPÍK, Jiří. *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948–1956*. Praha: Libri, 2006, s. 383.

¹⁵¹ KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002, s. 162.

¹⁵² Divadelní a dramaturgická rada byla zřízena 6. 4. 1948. Ze 2/3 jmenoval členy ministr školství a osvěty a z 1/3 ministr informací.

KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 2004. Otazníky našich dějin, s. 42.

¹⁵³ Tamtéž, s. 43.

¹⁵⁴ ČESAL, Miroslav. Jan Malík – zakladatel. *Československý loutkář*, 26, 1974, č. 2, s. 33.

¹⁵⁵ Tamtéž.

praxi, bezpochyby však i z důvodu přímé kontroly dalšího vývoje. V ÚLD tak působil nejen jako ředitel, ale i jako režisér, dramaturg, scénograf či technolog. Kromě přejatého sovětského organizačního schématu se pochopitelně i dramaturgie divadla v počátečním období zaměřila na sovětské autory, a tak např. za režii inscenace *Hrdinové severu* obdržel Jan Malík státní cenu II. stupně.¹⁵⁶ V Československu měl v této době opravdu neochvějnou pozici, a to nejen pro vlastní budování kultu osobnosti i vlastní celebrování, ale jistě i díky až abnormální pracovitosti, vynakládanému úsilí a erudici.¹⁵⁷

Podobně tomu bylo i v zahraničním kontextu. Byl opakovaně zvolen generálním sekretářem UNIMA a „*je výmluvné, že Malíka akceptovali v té funkci jak delegáti z Východu, tak ze Západu. Samozřejmě všichni věděli, že se identifikuje s novým politickým režimem, což vyjadřoval jak v obecných promluvách, tak v konkrétní divadelní kritice*“¹⁵⁸. Kromě čistě divadelní praxe, administrativy a organizace v UNIMA se Jan Malík na počátku 50. let vrátil k pedagogické činnosti. V roce 1952 spoluzaložil samostatnou loutkářskou katedru¹⁵⁹ Divadelní fakulty AMU, kde poté v podstatě až do roku 1970 přednášel režii a dějiny loutkového divadla.¹⁶⁰ Kromě toho za Janem Malíkem stála opravdu rozsáhlá publikační činnost, kterou soustředil nejen na stránky loutkářských a dalších periodik, ale také do mnoha studií či vysokoškolských skript.¹⁶¹

Jeden z hlavních důvodů, proč byl Jan Malík později tak pevně spjat s MLK a ostatně i s Chrudimí, kde nese jeho jméno nejen ulice, ale i základní škola, lze nastínit pomocí níže citovaného srovnání dvou osobností českého loutkového divadla s výrazným mezinárodním přesahem: „*Skupa byl především spontánním komediantem, zatímco Malík vedle své umělecké praxe byl až pedantickým organizátorem a byrokraticky důkladným sběratelem kdejaké, třeba i malicherné a nepodstatné zajímavosti z*

¹⁵⁶ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹⁵⁷ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

¹⁵⁸ JURKOWSKI, Henryk. Jan Malík – legenda. In: DUBSKÁ, Alice a Nina MALÍKOVÁ, ed. *Dr. Jan Malík – osobnost a tvůrce*. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2004, s. 81–92, s. 84.

¹⁵⁹ Dnes Katedra alternativního a loutkového divadla.

¹⁶⁰ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Strojopis – žádost o přiznání osobního důchodu, adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.

¹⁶¹ S výběrovou bibliografií se lze seznámit např. v publikaci: DUBSKÁ, Alice a Nina MALÍKOVÁ, ed. *Dr. Jan Malík – osobnost a tvůrce*. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2004, s. 95–113.

*loutkářského dění (...).*¹⁶² Na sběratelskou vášeň, která se však netýkala výhradně loutkářského dění, zavzpomínala v rozhovoru i jeho dcera Nina Malíková: „*A ta sbírka, to je tak jako u všech sběratelů, tak zakopnete o zlatý zrno, a pak mezi tím tam máte něco, co se možná už zase stalo historií, protože otec sbíral pak všechno. Lodní lístky, letenky (...), když byl třeba Chrudimské zpravodaj na festivalu, tak vzal ne jeden exemplář, ale deset exemplářů a všeho jako iks, takže to tím narůstalo.*“¹⁶³ Jan Malík skutečně disponoval obrovskou sbírkou, jejíž základ spočíval v pozůstalosti Jindřicha Veselého a kterou mnoho let doplňoval o české i zahraniční exponáty. Pochopitelně že vážená a více než čtyři desetiletí zastávaná funkce generálního sekretáře UNIMA mu ve sběratelském úsilí byla více než užitečná.

3.1.5. Co chceme? Muzeum loutek, nebo M.I.M.?

Název kapitoly je v podstatě jednou ze základních výzkumných otázek této práce. Připomíná jednak poněkud nesouměrné postoje prvních „návrhů“ na zřízení loutkářského muzea, které zároveň korespondují s ambivalencí přístupů nejen při samotném zakládání této muzejní instituce, ale i v dlouhé době její existence. Je třeba připomenout, že v článku *Co chceme?*¹⁶⁴ Jindřich Veselý v roce 1912 seznamoval čtenáře prvního čísla časopisu *Loutkář* s požadavky Českého svazu přátel loutkového divadla, jejichž součástí mělo být i muzeum lidového loutkářství.

Naproti tomu zkratka M.I.M. (Musée International de la Marionnette) se poprvé objevuje až v polovině 60. let, nicméně již jen svým francouzským názvem připomíná ambice loutkářské sbírky a instituce mezinárodního charakteru, a to přibližně v podobě navržené Petrem Bogatyrevem při konstituci UNIMA v roce 1929. Jak to tak bývá, něco jiného je navrhovat a „chtít“ a něco jiného je skutečně realizovat. Otázce, zda bylo v roce 1972 v Chrudimi založeno české „provinční“ muzeum loutek, nebo naopak skutečně „mezinárodní“, se bude věnovat nejen tato kapitola, ale i následující stránky zabývající se hlavními činnostmi a výsledky této paměťové instituce.

¹⁶² GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích: nedokončená komedie o jedenácti obrazech*. Praha: Panorama, 1988, s. 140.

¹⁶³ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

¹⁶⁴ Český svaz přátel loutkového divadla v Praze: *Co chceme? Český loutkář*, 1, 1912, č. 1, s. 21–23.

Alespoň jeden aspekt v množství proměnných naznačené otázky se jeví jako konstantní: totiž iniciátoři založení tohoto muzea, stejně tak texty věnující se jeho historii se vždy odvolávali k roku 1929 a v čase mírně pozměněnému návrhu Petra Bogatyreva – zřídit mezinárodní loutkářské muzeum pod patronací UNIMA v Praze, tedy v „*hlavním městě loutkářů a loutek*“¹⁶⁵. Tato myšlenka se opakovala i v závěrečných deklaracích kongresů UNIMA v Praze (1957), v Bochumi/Braunschweigu (1960)¹⁶⁶ a Varšavě (1962)¹⁶⁷. Kromě těchto proklamací se v onom takřka více než tři desítky let trvajícím období v pramenech nevyskytují žádné údaje o konkrétních snahách a postupech směřujících k naplnění tohoto návrhu. V literatuře se lze setkat s pouhými střípky, v nichž se Jan Malík snaží (ne)rekapitulovat toto období: „*Ostatně nač vůbec rekapitulovat to letité putování po instancích, resortech a činitelích, kde jsme se setkávali zcela pravidelně s více či méně dobře hraným zdvořilým zájmem, s nezávaznými přísliby, se štědrá nadílkou frází, zejména s ujišťováním, že myšlenka sama o sobě je nepochybně sympatická a zaslouží si všestranné podpory.*“¹⁶⁸

První konkrétnější představa loutkářského muzea se objevuje až v roce 1966 v souvislosti s projektem nového ÚLD.¹⁶⁹ Autory této studie, kterou vydal Scénografický ústav hned v několika jazycích, byli architekti František Fencel a již zmíněný Miroslav Kouřil.¹⁷⁰ Projekt tohoto „univerzálního loutkového divadla“, jehož nedílnou součástí mělo být i loutkářské muzeum, byl v témže roce prezentován mj. i na kongresu UNIMA v Mnichově.¹⁷¹ Přestože zůstal tento projekt ve fázi pouhého konceptu, obsahuje velmi zajímavé údaje. Kromě toho, že se v něm vůbec poprvé objevuje název Musée International de la Marionnette, se zde lze mj. dočíst, že „*M.I.M. by přirozeně byla*

¹⁶⁵ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970.

¹⁶⁶ PRŮŠA, Petr. *Muzeum loutkářských kultur*. Hradec Králové, 1972, s. 2.

¹⁶⁷ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence generální sekretariát UNIMA z 31. 10. 1968.

¹⁶⁸ MALÍK, Jan. Dobrá věc se musí podařit. *Loutkář*, 1971, č. 3, s. 14.

¹⁶⁹ KOUŘIL, Miroslav a František FENCL. *Théâtre Universel de Marionnettes*, Praha: Divadelní ústav, 1966.

¹⁷⁰ Scénograf, architekt, „nomenklaturní technokrat“, vysokoškolský pedagog či spolutvůrce divadelního zákona Miroslav Kouřil působil např. s Janem Malíkem v předsednické funkci v Divadelní a dramaturgické radě.

KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002, s. 140.

¹⁷¹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence generální sekretariát UNIMA z 31. 10. 1968, s. 2.

autonomní institucí pod patronací UNIMA, která by byla nepochybně financována z jiných zdrojů než z Československa. Určitě by však bylo v celém světě příznivě přijato, kdyby Československo, a zejména město Praha, poskytlo tomuto mezinárodnímu muzeu jako narozeninový dárek to nejnужnější a nejžádanější – důstojný domov“¹⁷². Zmíněné „narozeniny“ jsou spojené se 40. výročím UNIMA a pražským kongresem v roce 1969. Až teprve zde se skutečně začíná psát příběh založení čistě loutkářského muzea.

3.2. Okolnosti založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi

Nedlouho po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, která pochopitelně citelně zasáhla i organizaci a přípravu pražského jubilejního kongresu spojeného s loutkářskou výstavou, začíná Jan Malík z pozice generálního sekretáře rozesílat do jednotlivých národních center UNIMA dopisy mj. i s tímto obsahem: „*v souvislosti s mezinárodní loutkářskou výstavou v Praze (...) naskýtá se příležitost, která by velmi usnadnila výběr i dopravu materiálů a exponátů určených pro nově vznikající mezinárodní muzeum. Ze zásilek, jimiž by jednotlivé země obeslaly onu jubilejní výstavu, by totiž buď (...) označené materiály a exponáty, popř. celá expozice po skončení výstavy přešla do fondu muzea.*“¹⁷³ Ono „nově vznikající muzeum“, ve kterém měla mít v ideálním případě každá z členských zemí vlastní expozici, bylo však pouze iluzorní. Neexistovalo totiž žádné, a to dokonce ani přislíbené, materiální, finanční či organizační zajištění takové instituce. Jan Malík patrně předpokládal, že případné početné a hodnotné dary jednotlivých národních center by teprve později mohly posloužit jako silný argument při jednání se státními a stranickými orgány.

Konání pražského kongresu ve dnech 27.–29. 6. 1969, této ze svého statutu „apolitické“ organizace, se neslo ve velmi napjaté atmosféře, způsobené „politickými“ srpnovými událostmi předešlého roku. Pro organizátory v čele s Janem Malíkem bylo nesmírně náročné přesvědčit k účasti zejména zástupce západních států, kteří nezdůvodnili o bojkotu celé akce.¹⁷⁴ Ovšem i postavení pomyslné druhé strany, tedy

¹⁷² KOUŘIL Miroslav a František FENCL. *Théâtre Universel de Marionnettes*, Praha: Divadelní ústav. 1966, s. 79.

¹⁷³ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence generální sekretariát UNIMA z 31. 10. 1968, s. 2.

¹⁷⁴ MALÍKOVÁ, Nina. Pražský epilóg. In: MALÍKOVÁ, Nina, ed. *Uni...Co? Unima!: česká stopa v historii mezinárodní loutkářské organizace*. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur, 2019, s. 149.

početné sovětské delegace, mělo svá specifika, na která vzpomíná např. dcera Jana Malíka a účastnice kongresu Nina Malíková: „*Tak tam byl taky hrozně napnutý ten vztah s tou ruskou delegací, s kterou tady nikdo nechtěl mluvit, a oni za náma tajně chodili a omlouvali se za to všechno, (...) byli v hrozném postavení.*“¹⁷⁵ Na poněkud odlišnou tehdejší sovětskou „kajícnost“ naopak vzpomíná slavný švédský loutkář Michael Meschke: „*Na programu kongresu byla změna stanov, pro nás Švédy zvyklé na demokracii šlo o pár drobných demokratických připomínek. Zajímavé však bylo, že tyto připomínky pocházely od Čechů Zdeňka Bezděka a Erika Kolára, dvou intelektuálů a univerzitních profesorů. Po předložení návrhů následovala prudká reakce: ruský prezident Sergej Obracev vyskočil na stůl a křičel stejně jako Nikita Sergejevič Chruščov v Organizaci spojených národů. Stručně řečeno, byl proti.*“¹⁷⁶

Na výstavě doprovázející pražský kongres a nesoucí název Loutky z celého světa nakonec byly zastoupeny exponáty z téměř 20 zemí¹⁷⁷, západní nevyjímaje. Určitá část zapůjčených předmětů byla skutečně zamýšlená jako dar pro budoucí muzeum, navíc jednotlivé dary předávali zahraniční účastníci do rukou Jana Malíka i od řečnického pultu během jednacích dní kongresu.¹⁷⁸ Právě v tuto chvíli je třeba udělat mírnou odbočku a nastínit tíživou situaci, ve které se Jan Malík v tuto dobu nacházel. Nejenže počet¹⁷⁹ a význam darovaných předmětů pro další vyjednávání zdaleka nenaplnil jeho očekávání, nepodařilo se mu získat pro zamýšlené muzeum v Praze vhodnou budovu, ale navíc ani prostory, kde by po skončení výstavy utřídil/uložil zapůjčené/darované zahraniční exponáty. Nejednalo se však zdaleka o jediné prostorové nedostatky, se kterými se musel potýkat. Na počátku roku 1967 totiž Jana Malíka v ředitelském křesle ÚLD nahradil

¹⁷⁵ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

¹⁷⁶ MESCHKE, Michael. Několik vzpomínek a zážitků z organizace UNIMA. In: MALÍKOVÁ, Nina, ed. *Uni...Co? Unima!: česká stopa v historii mezinárodní loutkářské organizace*. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur, 2019, s. 149.

¹⁷⁷ Zastoupeno bylo Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, SSSR, Jugoslávie, NDR, SRN, Švýcarsko, Holandsko, Belgie, Francie, Švédsko, Anglie, USA, Kanada, Indie, Kuba a Japonsko. Kromě této výstavy pořádalo Národní muzeum k této příležitosti výstavu s názvem Česká loutkářská tvorba. Procházka výstavami. *Československý loutkář*, 19, 1969, č. 8–9, s. 170.

¹⁷⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Stenografický zápis X. kongresu UNIMA, Praha 27.–29. VI. 1969, s. 87–102.

¹⁷⁹ Prameny, které by konkretizovaly počet darovaných předmětů, se v archivní síti ČR ani v pozůstalosti Jana Malíka nevyskytují. Je pouze patrné, že předmětů označených jako „darováno ze zahraničí“ se v základním sbírkovém fondu muzea nacházelo 66 ks. Mohly být však darovány i později. MLK v Chrudimi, Archiv – darovací listiny, Soupis kmenového fondu Muzea loutkářských kultur v Chrudimi ze dne 29. 3. 1972.

Jiří Filipi. Malík, který zde poté působil již jen externě jako režisér, tak přišel o určitá privilegia.¹⁸⁰ V budově ÚLD na Gorkého (dnes Senovážném) náměstí se nacházela od podlahy ke stropu zaplněná přízemní místnost, příznačně přezdívaná jako „faustovna“ či odvozeně „malíkovna“, která dlouhé roky sloužila jako zázemí generálního sekretariátu UNIMA. Kromě veškeré dokumentace – tzv. archivu UNIMA – zde ale Malík soustředil i převážnou část své sbírky.¹⁸¹ Tlak nového vedení divadla na vystěhování tohoto prostoru postupně sílil, ať již z důvodu nutné rekonstrukce celé budovy, která se posléze uskutečnila mezi lety 1970–1975,¹⁸² či z důvodu dlužného nájemného.¹⁸³

Zpět ale k pražskému kongresu. Po Praze se program celé akce přesunul do Chrudimi, kde se mezi 1.–7. 7. konal festival Loutkářská Chrudim, respektive II. mezinárodní festival loutkářů-amatérů. Kromě toho, že zde bylo zvoleno prezidium UNIMA, Jan Malík byl opět potvrzen generálním sekretářem,¹⁸⁴ tak zde zástupcům přípravného výboru Loutkářské Chrudimi (dále jen PV LCH) v čele s Bohumírem Novým přednesl své těžkosti. Ti mu následně, alespoň pro potřeby utřídění a vrácení zahraničních exponátů pražské výstavy, nabídli přízemní prostory divadla Zdeňka Nejedlého (dnes divadla Karla Pippicha)¹⁸⁵. Právě v rozmezí těchto několika málo červencových dní nabírají události vedoucí k založení loutkářského muzea v Chrudimi spád. Pod tlakem okolností, se zdáním bezvýchodné situace, Malíkovou velmi zahořklou rezignací na vytoužené loutkářské muzeum s pražskou adresou a patrně i s heslem „když už jsou ty loutky jednou tady“ oslovuje Bohumír Nový již tři dny po skončení festivalu radu chrudimského Městského národního výboru (dále jen MěstNV) dopisem tohoto znění: *„Vzhledem k tomu, že jsme obdrželi výstavní materiál z mezinárodní výstavy v Praze, domníváme se, že je možno zcela reálně položit základy mezinárodního muzea loutek, a to zde, u nás v*

¹⁸⁰ HALÍK, Jindřich, TRNKOVÁ, Milada a Václav HAVLÍK. *Ústřední loutkové divadlo Praha 1950–1975*. Praha: Divadelní ústav a ÚLD, 1975, s. 2.

¹⁸¹ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

¹⁸² HALÍK, Jindřich, TRNKOVÁ, Milada a Václav HAVLÍK. *Ústřední loutkové divadlo Praha 1950–1975*. Praha: Divadelní ústav a ÚLD, 1975, s. 2.

¹⁸³ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Dopis od vedení ÚLD adresovaný Janu Malíkovi ze dne 30. 12. 1969.

¹⁸⁴ Státní okresní archiv Chrudim (dále jen SOKA Chrudim), Okresní národní výbor Chrudim (dále jen ONV Chrudim), Zápisy ze schůzí rady ONV Chrudim, inv. č. 100, Závěrečná zpráva, zhodnocení a perspektivní úvaha k akci II. mezinárodní festival loutkářů-amatérů 1969 v Chrudimi.

¹⁸⁵ Budoucí ředitel MLK k tomuto dodává: *„Doktor Malík byl výborný po obsahové stránce, jako organizátor trochu méně, a tak bylo potřeba najít místo, kam by se ten materiál svezl.“*

SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 12N, Zaměstnání v MLK Chrudim. Rozhovor s Jarmilem Chládkem při LCH 2006.

*Chrudimi. Vhodné prostory pro toto světové muzeum vidíme v Mydlářovském domě, který není v současné době určen žádnému účelu.*¹⁸⁶

O Mydlářovském domě, jedné z nejvýraznějších dominant města Chrudimě, bude blíže pojednáno na dalších stranách této práce. V tuto chvíli postačí pouze zmínit, že tento měšťanský renesanční dům byl v majetku města od roku 1955¹⁸⁷ a že také přibližně od této doby probíhala postupná a nákladná rekonstrukce.¹⁸⁸ Renovovaná architektonická památka poté měla sloužit k muzeálním či k dalším kulturním a osvětovým účelům.¹⁸⁹ Jako nejpravděpodobnější se po dlouhé roky jevílo muzeum zasvěcené patrně nejslavnějšímu chrudimskému rodáku Josefu Resselovi. Po sérii jednání za přítomnosti zástupců MěstNV, Okresního národního výboru (dále jen ONV), PV LCH a pochopitelně i Jana Malíka (jenž v otázce využití Mydlářovského domu údajně argumentoval i slovy: „*A máte, kromě toho lodního šroubu, i něco jiného, co byste vystavili?*“¹⁹⁰) skutečně okresní a městští straníci upřednostnili muzeum zasvěcené loutkovému divadlu.

V pořadí druhý ředitel MLK Jarmil Chládek dodává, že v nastupujícím období tzv. normalizace „*prostě úřady tomu (...) přály, bylo to pro ně něco nového, něco, čím se mohlo město také chlubit na svoje vlastní triko, a tak byl tehdy pověřen Mirek Nový, který byl z Domu osvěty, aby se ujal toho organizování příprav*“¹⁹¹. Zmíněný Bohumír Nový¹⁹², jehož nemalý podíl při konstituci MLK je v literatuře často opomíjen, až přehlížen, tak již v druhé polovině srpna roku 1969 seznamuje oficiální městské orgány se svou „*perspektivní úvahou o založení muzea*“.¹⁹³ Po doporučení školské a kulturní komise

¹⁸⁶ SOKA Chrudim, Městský národní výbor Chrudim 1945–1990 (dále jen MěstNV Chrudim), inv. č. 68, kt. 19, Dopis PV LCH radě Městského národního výboru z 10. 7. 1969.

¹⁸⁷ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Usnesení lidového soudu z 1. 9. 1955.

¹⁸⁸ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 21, č. kn. 9, Zápis ze zasedání ONV a MěNV Chrudim dne 4. 5. 1972.

¹⁸⁹ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Návrh smlouvy o převodu MD do majetku obce chrudimské.

¹⁹⁰ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

¹⁹¹ SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 12N, Zaměstnání v MLK Chrudim. Rozhovor s Jarmilem Chládkem při LCH 2006.

¹⁹² Dlouholetý organizátor Loutkářských Chrudimí dále působil mj. jako vedoucí propagačního oddělení n. p. Eva, metodik pro obory lidové umělecké tvořivosti Osvětového domu a od druhé poloviny 60. let jako inspektor kultury Okresního národního výboru v Chrudimi.

KOBETIČ, Pavel. *Osobnosti Chrudimska*. Chrudim: Okresní muzeum, 2002, s. 154.

¹⁹³ Kromě již naznačeného zde zmiňuje např. možnost spolupráce s Národním muzeem v souvislosti s „*přenesením expozice československého loutkářství z Hříměždic do Chrudimě*“.

MěstNV¹⁹⁴ se k otázce založení muzea a přidělení Mydlářovského domu na svém jednání dne 2. 10. 1969 kladně vyjádřila rada ONV¹⁹⁵ a stejně tak 10. 10. 1969 rada MěstNV, která pověřila PV LCH a školskou a kulturní komisi vypracováním libreta „mezinárodní výstavy loutek“.¹⁹⁶

Kromě jiného zbývalo ještě obhájit a legitimizovat změnu budoucí adresy před československou, potažmo i zahraniční veřejností. Nejpádnější argument v pomyslném přenesení často užívaného přídomeku „města loutkářů“ z Prahy na Chrudim jistě představoval již zmíněný festival amatérských loutkářů Loutkářská Chrudim, jehož první ročník se uskutečnil v roce 1951, tedy v době, kdy slovy Václava Kopeckého ještě bylo loutkové divadlo „*bojovou a výchovnou složkou v našem úsilí o vybudování socialismu a udržení světového míru*“¹⁹⁷. V této souvislosti Jan Malík dále argumentoval např. tím, že „*s Chrudimí jsou svým rodem, působením i tvůrčí prací spjati nejen příslušníci buditelské a pobřežnové generace, např. Jan Nepomuk Štěpánek, Dr. Karel Roth, bratři Alois a Jaroslav Gallatové, ale i reprezentanti tzv. loutkářské novodobé renesance, z nich zejména Ing. Zdeněk Schmoranz, a také soudobí teoretičtí i tvůrčí pracovníci v oboru loutkového divadla, např. prof. Jaroslav Adámek, doc. Richard Lander atd.*“¹⁹⁸

Vedle toho Malík pokračuje na půdě UNIMA i ve snaze získat pro budoucí sbírku další zahraniční dary, když např. v září roku 1970 uvádí v bulletinu této organizace, že sice pozvolna přibývají další darované exponáty, ale důrazně připomíná, že „*koncepte M.I.M. vychází však především z předpokladu, že každá země, resp. každá národní kulturní oblast se postará o to, aby byla v muzeu representována vlastní expozicí*“¹⁹⁹. Přibližně v této době, kdy už také probíhá transport Malíkovy sbírky do Chrudimi,²⁰⁰ neboť její

MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1970, inv. č. AR 13 f, Zpráva o uskutečněné kulturní akci – 18. LCH z 19. 8. 1969.

¹⁹⁴ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 68, kt. 19, Rada 10. 10. 1969.

¹⁹⁵ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, Zápisy ze schůzí rady ONV Chrudim, inv. č. 100, Usnesení rady ONV v Chrudimi ze dne 2. 10. 1969.

¹⁹⁶ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 68, kt. 19, Rada 10. 10. 1969.

¹⁹⁷ Těmito slovy zahájil v dubnu 1951 ministr Václav Kopecký první celostátní přehlídku loutkářských souborů lidové tvořivosti nazvanou Loutkářská Chrudim.

HRNČÍŘ, Bořek, ed. *Deset Loutkářských Chrudimí*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství Havlíčkův Brod, 1961, s. 9.

¹⁹⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970.

¹⁹⁹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Bulletin UNIMA ze dne 30. 9. 1970.

²⁰⁰ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1971, inv. č. AR 2854, Korespondence od B. Nového adresovaná J. Malíkovi z 12. 10. 1970.

část plánuje muzeu zapůjčit, lze spatřovat drobnou paralelu se situací v předešlém roce. Byť budoucí muzeum dostává již konkrétnější obrysy a je dokonce stanoveno i předpokládané datum otevření, vážící se k jubilejní 20. loutkářské Chrudimi v červenci roku 1971, stále není dořešeno značné množství koncepčních, organizačních ani provozních otázek.

Zajímavá je např. problematika zřizovatele. Ještě v říjnu 1970 tak Jan Malík, mírně řečeno „donkichotsky“, předkládá tajemníkům na ministerstvu kultury záměr, že M.I.M., které vzniká z podnětu a pod záštitou UNIMA jakožto řádného člena mezinárodního divadelního institutu I.I.T.²⁰¹, bude zřizováno právě československým centrem I.I.T., a to společně s ONV a MěstNV Chrudim.²⁰² Naopak zase první návrh statutu budoucího muzea, s přídomkem státního ústavu, označoval za zřizovatele Ministerstvo kultury ČSSR.²⁰³ Tyto smělé pokusy lze zřejmě spojovat s Malíkovou velkou obavou, totiž aby se ze stále velkolepě koncipovaného M.I.M. nestala pouhá provinční instituce okrajového významu. Nutno však připomenout, že muzea zřizovaná přímo ministerstvy²⁰⁴, též nazývaná jako ústřední, byla definována jako ta nejvýznamnější a s celostátní působností. Tu sice z hlediska zamýšlené koncepce loutkářské muzeum dokonce přesahovalo, avšak s významem to z pohledu ministerstva kultury bylo zřejmě naopak. V otázce zřizovatele se tedy stalo nevyhnutelné: nejpozději v dubnu roku 1971 bylo rozhodnuto, že jím bude Východočeský krajský národní výbor v Hradci Králové (dále jen VČKNV).²⁰⁵

Jelikož skladování výstavního materiálu i Malíkovy sbírky, jejíž převoz z Prahy do Chrudimi i nadále pokračoval,²⁰⁶ v divadle Zdeňka Nejedlého bylo dlouhodobě

²⁰¹ Ve francouzštině L'Institut International du Théâtre. Později se název ustálil pod anglickou zkratkou ITI, tedy International Theatre Institute.

²⁰² MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970.

²⁰³ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Návrh statutu Mezinárodního muzea loutek (Musée International de la Marionnette).

²⁰⁴ Kromě muzeí zřizovaných ministerstvem kultury, jako např. Národní muzeum či Moravské zemské muzeum, sem lze zařadit i muzea mimoresortní, jako např. Muzeum V. I. Lenina, K. Gottwalda (obě zřizovány ÚV KSČ), ale také Zemědělské muzeum (ministerstvo zemědělství), Vojenské muzeum (ministerstvo národní obrany), Muzeum SNB a vojsk (ministerstvo vnitra) aj. DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 171.

²⁰⁵ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1971, inv. č. AR 2854, Korespondence mezi PV LCH a VČKNV v HK z 9. 4. 1971.

²⁰⁶ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence Jan Malík. Dopis ze dne 12. 10. 1971, adresovaný prof. Dr. Eriku Kolárovi.

neudržitelné, MěstNV na opakované žádosti přidělil k těmto účelům část druhého podlaží v tzv. domě Bílka z Bilenbergu, přímo sousedícím s Mydlářovským domem.²⁰⁷ Zástupci města poté sice zakladatelům muzea údajně přislíbili postupné přenechání celého Bílkova domu i další sousední nemovitosti v budoucnu pro potřeby zázemí zaměstnanců a depozitářů²⁰⁸, avšak rekonstrukci Mydlářovského domu se i s ohledem na tehdejší neblaze proslulé a v pramenech mnohokrát zmiňované dodavatelské práce nepodařilo uskutečnit. Budoucí muzeum zároveň stále nebylo formálně schváleno krajským národním výborem, a tak místo přijetí prvních návštěvníků při jubilejní 20. loutkářské Chrudimi (dále jen LCH) mohl místopředseda VČKNV Jan Pravda při svém zahajovacím projevu pouze vyhýbavě rekapitulovat, že *„již celý rok vyvíjí hrstka dobrovolných pracovníků pod vedením NV snahy pro otevření loutkářského muzea, které by se stalo trvalým dokumentem činnosti a vývoje národních loutkářských tradic a které by dalo i možnost konfrontace této oblasti v mezinárodním měřítku“*²⁰⁹.

Otevření muzea tak bylo posunuto přesně o jeden rok, tedy k příležitosti 21. LCH v červenci 1972. V tomto mezidobí tak stále pokračovala rekonstrukce Mydlářovského domu, která si mimochodem ještě v 1. polovině roku 1972 vyžádala náklady v řádech nižších statisíců.²¹⁰ Cíl stavebních prací tak byl dál v nedohlednu, což se naplno projevilo i při samotném zahájení. Také budoucí zřizovatel se začal věnovat otázce založení muzea jakožto jednoho ze svých krajských kulturních zařízení teprve v lednu 1972. Rada krajského národního výboru doporučila zřízení dne 24. 1. 1972²¹¹ a k definitivnímu schválení tohoto záměru došlo na II. plenárním zasedání tohoto orgánu o dva dny později.²¹² K flexibilitě rozhodovacího a schvalovacího procesu tehdejšího VČKNV ve vztahu k muzeu je možné pro ilustraci uvést, že zcela zásadní dokumenty jako

²⁰⁷ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1971, inv. č. AR 2854, Rozhodnutí ONV Chrudim z 23. 2. 1971.

²⁰⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Rozvaha k záměru na vybudování Mezinárodního muzea loutek UNIMA v Chrudimi v letech 1971–1974, z 3. 10. 1971.

²⁰⁹ PRAVDA, Jan. Mezinárodní muzeum bude. *Loutkář*. 1971, č. 8–9, s. 27.

²¹⁰ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 21, č. kn. 9, Zápis ze zasedání ONV a MěNV Chrudim dne 4. 5. 1972.

²¹¹ Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Zámrsku, VČKNV HK, Plenární zasedání 1971–1976, inv. č. 214, kt. 99, Podklady pro jednání 2. plenárního zasedání VČKNV ze dne 26. 1. 1972.

²¹² SOA v Zámrsku, VČKNV HK, Plenární zasedání 1971–1976, inv. č. 214, kt. 99, Zápis z 2. plenárního zasedání VČKNV ze dne 26. 1. 1972.

organizační řád či statut muzea byly schváleny až v průběhu roku 1974.²¹³ Budoucímu muzeu však stále scházelo to nejpodstatnější – sbírkový fond, který by mohlo při úvodní instalaci prezentovat. Kýžený efekt častých memorand, která měla jednotlivá národní centra UNIMA povzbudit k darování loutek a dalších předmětů, se nedostavil a skutečnost zdaleka nenaplnila očekávání,²¹⁴ a tak se pozornost musela obrátit na Malíkovu sbírku, což např. dokládá i „úspěšná prosba“ Bohumíra Nového z konce března 1972: *„Zcela osobně Vám sděluji, že úspěch jednání a snad dokonce i odstranění dalších průtahů okolo samotného zřízení muzea jsou zcela závislé na Vaší osobní štědrosti a velkorysosti. Domníváme se, že pokud nerozhodnete uvolnit pro základní fond muzea nějakou další část vlastních sbírek, že je při jednání v Chrudimi nutno zvláště podtrhnout Vaši ochotu trvale zapůjčit muzeu vlastní sbírky, samozřejmě alespoň pro nejbližší dobu.“*²¹⁵

Jelikož o vznikajícím muzeu již takřka dva roky informovala média, obdržel PV LCH, který i nadále vznikající muzeum administrativně zastupoval, několik nabídek ke koupi či k darování loutek a dalších předmětů spojených s loutkovým divadlem z tuzemska. To jistě není překvapivé, avšak naopak velmi zajímavý je obsah jedné z takových korespondencí. Od Bohumíra Nového se lze v jedné z odpovědí přibližně 2 měsíce před vznikem muzea mj. dozvědět, že správa muzea nebyla dosud ustanovena, koncepce sbírkotvorné činnosti nepočítá s českými sbírkovými předměty, ale také zde zazní nový oficiální název muzea: *„I tak se ovšem domníváme, že muzeum, které bude nést název Muzeum loutkářských kultur, bude mít spíše zájem o loutky a exponáty ze zahraničí, protože to bude v jeho náplni.“*²¹⁶

Kdy, kde a za jakých okolností došlo k volbě tohoto názvu, není z pramenů patrné. Pochopitelně že francouzský, a tedy „západní“ název skrývající se pod zkratkou M.I.M.,

²¹³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1974, s. 12.

²¹⁴ PV LCH sice přijímal mezi lety 1970–1972 tyto dary, ale je nutné konstatovat, že byly spíše ojedinělé a vždy v řádu jednotlivostí, jako např. dar v podobě dvou loutek od britské sekce UNIMA, jmenovitě od p. McDonalda z The Royal Puppets předaný ministerstvem zahraničí.

MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1971, inv. č. AR 2854, Korespondence mezi PV LCH a Federálním ministerstvem zahraničních věcí z 23. 9. 1971.

²¹⁵ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2880, Korespondence mezi PV LCH a Janem Malíkem z 21. 3. 1972.

²¹⁶ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2879, Korespondence – nabídka prodeje rodinného loutkového divadla z 25. 4. 1972.

nebylo snadné a ve skutečnosti spíš ani reálné v době autoritativních „snah o poučení se z krizového vývoje“ prosadit. Proč však nezůstalo např. u pouhého a mimochodem i v komunikaci se stranickými orgány užívaného²¹⁷ překladu v podobě „Mezinárodního muzea loutek“, se lze jen domnívat. Jako nejpravděpodobnější se opět jeví touha po co možná největší vážnosti a důstojnosti této instituce. Zřejmě však lze označit za příznačné, že právě absence adjektiva „mezinárodní“ v názvu pro muzeum ve skutečnosti předznamenala i ztrátu tohoto aspektu z jeho činnosti. Kromě toho, že stanovený název „Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi“ působí nezvykle a nesrozumitelně i pro českou veřejnost, problém nastává i s doslovným překladem do cizích jazyků, což je s ohledem na „mezinárodní“ aspekt přinejmenším zvláštní. Úsměvná je tak např. reakce tehdejšího předsedy československé sekce UNIMA Zdeňka Bezděka, který byl Bohumírem Novým požádán o různé varianty překladu: *„Snažil jsem se poctivě splnit úkol uložený mi dopisem z 24. května – a jelikož jde tentokrát o úkol zapeklitý, nepodařilo se mi ho splnit „co nejdříve“, ba ne, nepodařilo se mi ho splnit vůbec, jelikož je v podstatě nesplnitelný. Konzultoval jsem ono „museum loutkářských kultur“ s několika odborníky (i cizozemského původu), leč všichni – podobně jako já – stáli před tím v rozpacích. Netroufaje si kritizovat onen název a netuše také, kdo jej vymyslíl, mohu jen zodpovědně prohlásit: S tímhle bude potíž ve všech jazycích!“*²¹⁸

Poslední měsíc před pomyslným zahájením činnosti nového muzea nelze označit jinak než jako velmi hektický. Toto tvrzení nejlépe ilustruje fakt, že až tři týdny před plánovaným slavnostním otevřením se na MěstNV konala koordinační schůzka, která teprve jasně stanovila kompetence a harmonogram příprav. Nervozitu „zakladatelů“ jistě podtrhovala i skutečnost, že pomyslný garant expozice Jan Malík se přibližně od poloviny května nacházel na měsíční studijní cestě po Japonsku. Schůzky se tak kromě krajských a městských stranických funkcionářů účastnili i první dva potvrzení zaměstnanci MLK Jaromír Trojan a Bohumír Nový, kteří byli společně s ředitelem chrudimského okresního muzea Ottou Schützem pověřeni produkcí výstavy. Ředitel

²¹⁷ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970.

²¹⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2879, Korespondence mezi PV LCH a Československým centrem UNIMA ze dne 13. 6. 1972.

Východočeského loutkového divadla DRÁK Jan Dvořák²¹⁹ dostal za úkol připravit návrh první expozice, a to v naprosto šibeničním termínu pouhého jednoho týdne.²²⁰ Společně s dalšími výtvarníky královéhradeckého DRÁKU Pavlem Kalfusem²²¹ a Jaroslavem Doležalem²²² skutečně do stanoveného termínu dokázali připravit „Scénář improvizované 1. instalace MLK“, v jehož úvodu mj. stojí: „*Všeobecně je nutné vycházet z předpokladu, že nejde o klasickou muzejní instalaci, nýbrž jenom o předvedení základního fondu nově vznikajícího muzea.*“²²³

Kondice exponátů z pomyslného základního fondu však také nebyla zcela ideální, ba naopak značné množství loutek mělo být dokonce „*v dezolátním stavu*“²²⁴. O nápravu se pokoušel Jaroslav Doležal společně s dalšími pracovníky z dílen Divadla DRÁK, které pro tuto první výstavu zapůjčilo i několik vlastních inscenací.²²⁵ Samotné instalace se v posledním týdnu před otevřením kromě několika dalších zaměstnanců Divadla DRÁK účastnilo i mnoho obyvatel Chrudimi²²⁶, včetně např. Čeňka Pikla, majitele sousedního tzv. Bílkova domu, ve kterém MLK později našlo administrativní zázemí. Na samotný závěr instalace se po návratu z Japonska²²⁷ dostavil i Jan Malík, který v korespondenci s Bohumírem Novým uklidňoval situaci např. těmito slovy: „*Pomůžete-li mi, budu moci přiložit ruku k dílu v Chrudimi už večer ve středu 28. 6., (...) měli bychom pro dokončovací*

²¹⁹ Významná osobnost českého loutkářství Jan Dvořák působil mj. mezi lety 1951–1965 jako loutkoherec, výtvarník či režisér Divadla S+H, dále jako vysokoškolský pedagog na DAMU, kde téměř 40 let vyučoval např. herectví s loutkou. Nejčastěji je však spojován s Divadlem DRÁK a jeho slavnou érou související s odklonem od (Malíkem prosazované) iluzivnosti a s příklonem k tradičním formám lidového a marionetového divadla.

RICHTER, Luděk. *50 loutkářských Chrudimí: vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001, s. 111.

²²⁰ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2880, Zápis z jednání na MěstNV v Chrudimi k otevření MLK ze dne 7. 6. 1972.

²²¹ Jeden z nejvýznamnějších scénografů své generace působil v Divadle DRÁK od roku 1961. Během spolupráce s českými i zahraničními profesionálními loutkovými divadly vytvořil výpravu více než 140 inscenací. Jeho dílo je hojně zastoupeno i ve sbírkách MLK.

VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, JIRMANOVÁ, Daniela a Michal DRTINA, ed. *Loutkáři.cz: medailony českých a slovenských loutkařů : A–Z*. Praha: NIPOS, 2020, s. 72–73.

²²² Jaroslav Doležal působil v Divadle DRÁK jako technolog a řezbář s krátkou přestávkou mezi lety 1969–1994. Během své profesní dráhy však spolupracoval s celou řadou loutkových divadel u nás i v zahraničí. Zároveň je také už jedním z mála svědků 1. instalace MLK. Tamtéž, s. 45–46.

²²³ MLK v Chrudimi, Archiv, inv. č. AR 1418, Scénář improvizované 1. instalace MLK.

²²⁴ Rozhovor s Jaroslavem Doležalem vedla Eva Brabencová, 17. 11. 2021.

²²⁵ Rozhovor s Janou Dražďákovou vedla Eva Brabencová, 28. 10. 2021.

²²⁶ Počet dobrovolníků není známý, avšak finanční ohodnocení za instalaci obdrželo celkem 17 osob. MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2880, Korespondence mezi PV LCH a MLK v Chrudimi z 24. 7. 1972, s. 2.

²²⁷ A následně ještě z Maďarska.

*instalační práce k dispozici přece jen ještě plné tři dny – a za tu dobu se při výstavních finiších dokážou podle mých zkušeností hotové zázraky.*²²⁸

Zda se v rámci instalačních prací udály nějaké zázraky, lze jen těžko posoudit. Jisté je pouze to, že „zázrak“ není termínem, který prostupuje všemi osobními i mediálními hodnoceními této v důsledku velmi zdařilé výstavy. Tímto pojmem je improvizace: „*Co dům dal, toho se použilo: bedny, štafle, deštníky, obruče (...). A v tom a na tom loutky, stojící, plující vzduchem, volně visící – tolik prostoru a volnosti snad ještě exponáty v žádném muzeu neměly.*“²²⁹ Prostor i volnost však scházely instalujícím, což je patrné např. i ze vzpomínek Jana Dvořáka: „*Ještě den před otevřením se kladly poslední dlaždice na podlaze starobylé předsíně. Za obkladači a parketaři nastupovala úklidová četa, na mokré podlahy se stavěl improvizovaný půdorys jednotlivých částí této divoké a dobrodružné expozice.*“²³⁰ Přes všechny nesnáze nakonec 2. 7. 1972 v odpoledních hodinách spatřili první návštěvníci nejen interiéry více než 15 let renovovaného, avšak stále nedokončeného Mydlářovského domu, ale také první a v mnoha ohledech jedinečnou výstavu vznikajícího Muzea loutkářských kultur v Chrudimi. „*Jako první vstoupil iniciátor a částečně spokojený dr. Malík.*“²³¹

3.3. Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi do roku 1989

Město Chrudim tak sice konečně „*našlo pro onu trapně vleklou otázku Mezinárodního muzea loutek*“²³² řešení, avšak považovat 2. červenec roku 1972 za vznik této instituce, a to bez jakýchkoli výhrad, je poněkud nepřesné. Snad i z výše uvedeného je patrné, že v tuto červencovou neděli nevzniklo muzeum v pravém slova smyslu, avšak byla pouze zahájena první z jeho mnoha výstav. Než muzeum začalo plnit alespoň některé ze základních funkcí, trvalo to ve skutečnosti několik týdnů, měsíců a v určitých aspektech

²²⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2880, Korespondence mezi PV LCH a Janem Malíkem ze dne 17. 6. 1972, s. 3.

²²⁹ Aby ostalo pro paměť. Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, fotoreportáž Vladimíra Lammra. *Československý loutkář*, 23, 1973, č. 7, s. 20.

²³⁰ MALÍK, Jan a Jan DVOŘÁK. *Svět Loutek*. Hradec Králové: Kruh, 1978, s. 158.

²³¹ CHLÁDEK, Jarmil. Jak Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi založeno bylo aneb Kdo, co, kdy a jak dobře činil, nebo naopak tomuto protivěnsství konal. *Unima.idu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://unima.idu.cz/jak-muzeum-loutkarskych-kultur-v-chrudimi-zalozeno-bylo-aneb-kdo-co-kdy-a-jak-dobre-cinil-nebo-naopak-tomuto-protivenstvi-konal/>

²³² MALÍK, Jan. M.I.M. – muzeum nikoli muzeální. *Československý loutkář – 20krát Loutkářská Chrudim*. 1971, zvláštní číslo, s. 7.

i několik let. Z tohoto důvodu bude jedna z následujících kapitol pojednávat o prvních letech existence této instituce, kterou sami účastníci nazývali konsolidačním obdobím. Následující prostor bude věnován zejména oněm hlavním funkcím a činnostem muzea, ale neopomene ani např. každodennost jeho zaměstnanců.

Nejprve je však vhodné alespoň ve stručnosti zasadit vznikající muzejní instituci do kontextu muzejní sítě budované tehdejší režimem, a to jak v rámci českých zemí, tak v rámci Východočeského kraje. Přestože byla poválečná československá muzejní síť považována za předimenzovanou a byly tak činěny kroky k její redukci, zároveň bylo „výrazem nového pojetí muzejnictví (...) zakládání muzeí a památníků specializovaných, které záměrně doplňovaly jeho politický i odborný profil“²³³. V prvních dvaceti letech vlády jedné strany vzniklo hned několik nových muzejních institucí. Vedle muzeí s poměrně zřejmým ideologickým úmyslem, jako např. Muzeum K. Gottwalda, Muzeum V. I. Lenina (obě založeny roku 1953), Muzeum čs. armády (1954), Muzeum dělnického hnutí v Brně (1957) či Muzeum revolučních bojů v Ostravě (1962), byly založeny i muzejní instituce s „civilnějším záběrem“, mj. Muzeum A. Jiráka (1951), Muzeum tělesné výchovy a sportu (1954) či Pedagogické muzeum J. A. Komenského (1955), ale také množství podnikových muzeí, jako např. Vagonářské muzeum ve Studénce (1959) či obuvnické muzeum při n. p. Svit v tehdejší Gottwaldově (1959)²³⁴.

Vedle toho, že normalizační období obecně začalo klást silnější důraz na dokumentaci současnosti, přesněji dokumentaci období výstavby socialismu, vznikla i celá řada nových muzeí. MLK se tak zařadilo do „vybrané společnosti“ po bok specializovaných institucí²³⁵, např. Muzea dělnického hnutí ve Svitavách (1969), Muzea SNB a vojsk Ministerstva vnitra (1972), Muzea dělnického revolučního hnutí jižních Čech v Českých Budějovicích (1975), Muzea české hudby v Praze (1976), Muzea čs. družstevnictví v Jílovišti (1982), Městského muzea v Sokolově (1983) či Muzea požární ochrany v Přibyslavi (1984).²³⁶ Jaká oborová zaměření a jaká témata režim v muzejní práci

²³³ ŠPĚT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 198.

²³⁴ Tamtéž, s. 198–200.

²³⁵ Jako specializovaná muzea byla označována ta, která dokumentovala zejména: a) vývoj dělnického hnutí; b) vývoj věd a techniky; c) vývoj průmyslové a zemědělské výroby; d) vývoj vojenství a péče o ochranu socialistického státu a majetku; e) vývoj slovesného, hudebního a výtvarného umění, kam lze řadit i Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi.

DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 177.

²³⁶ Tamtéž, s. 176–178.

upřednostňoval, je z uvedeného výčtu patrné. O to překvapivější se tak vznik muzea zaměřeného na loutkářské umění může jevit, a ve skutečnosti nejen proto. Je vysoce pravděpodobné, že musely existovat minimálně dva objektivní důvody či protiargumenty, které se sice ve studovaných pramenech takřka nevyskytují, ale se kterými se museli „zakladatelé“ určitým způsobem potýkat.

Za prvé je to již zmíněná skutečnost předimenzované muzejní sítě, která navíc v případě Východočeského kraje platila dvojnásob. Pro ilustraci je možné uvést, že se průměrně v jednotlivých krajích českých zemí nacházelo 14 muzeí, na Slovensku dokonce jen 4, přičemž Východočeský kraj disponoval celkem 22 muzei. Dotváření krajské sítě tak bylo velmi složité. Krajské muzeum Východních Čech, které vzniklo v roce 1974 sloučením muzeí v Hradci Králové a v Pardubicích, se v důsledku reorganizace dlouho nacházelo v komplikované situaci, obdobně jako většina okresních muzeí, která byla ve srovnání s jinými kraji hůře vybavena, jak materiálně, tak finančně.²³⁷ Druhý argument stavící se proti vzniku MLK, který mohl zaznít a patrně i zazněl, představuje fakt, že oblast loutkového divadla byla ve státních sbírkách již hojně zastoupena,²³⁸ a to zejména ve významných divadelních fondech Národního muzea²³⁹ a Moravského zemského muzea²⁴⁰. Co se této skutečnosti týče, se však Jan Malík opakovaně ohradil zvláště vůči využití loutkářské sbírky Národního muzea²⁴¹ a zároveň vždy akcentoval a propagoval mezinárodní charakter sbírky MLK, respektive své vlastní.

²³⁷ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 135–174.

²³⁸ Kromě NM a MZM byly sbírkové předměty spojené s loutkovým divadlem zastoupeny např. i ve Slezském muzeu v Opavě, Okresním muzeu v Klatovech či v městských muzeích v Nové Pace, Náchodě či Dobrušce.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence, p. č. 188/2002, Muzejní loutkářské instituce v ČSSR.

²³⁹ Loutkové divadlo obohatilo sbírku NM poprvé v roce 1927. Významným přírůstkem byl poté dar Českého svazu přátel loutkového divadla v podobě pozůstalosti Arnošty Kopecké, vnučky legendami opředeného Matěje Kopeckého. NM se v této sbírkotvorné činnosti věnovalo a věnuje zejména třem již uvedeným vývojovým etapám českého loutkového divadla, tedy kočovným marionetářům, amatérské loutkové scéně 1. poloviny 20. stol., ale i počátkům profesionálních divadel.

ŠALDOVÁ, Lenka. Sběrka loutek a loutkářských dekorací v Národním muzeu. *Loutkář*. Praha, 62, 2012, č. 2, s. 66–67.

²⁴⁰ Oddělení dějin divadla MZM vzniklo r. 1957. Od 60. let se pozornost sbírkotvorné činnosti zaměřila i na loutkové divadlo s akcentem na kočovné marionetáře. Sběrka tak obsahuje zejména několik ucelených kolekcí mnoha loutkářských rodů, ale také reprezentativní sbírku produkce pro rodinná loutková divadla. BLECHA, Jaroslav. *Moravské zemské muzeum v Brně, oddělení dějin divadla 1957–2007*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007, s. 4–26.

²⁴¹ Slovy Jana Malíka: „V této souvislosti je velmi charakteristické, že v Praze se nenašly prostory ani pro loutkářské sbírky Divadelního oddělení Národního muzea a že od r. 1967 je celý tento fundus umístěn v odlehlejší, komunikačně těžko dosažitelné a tedy velmi problematicky zvoleném zámečku v obci

3.3.1. Konsolidační období

Přestože se lze s termínem konsolidace i jeho významovými rámci v pramenech setkat i výrazně později, ono počáteční období existence muzea, provázené mnoha „porodními bolestmi“, je možné pro zjednodušení ohraničit roky 1972–1974. Obdobně lze označit příčiny značné části prvotních potíží, které zřejmě měly dva společné jmenovatele, často úzce provázané. Prvním z nich je bezesporu spěch, resp. důsledky spěchu a některých unáhlených rozhodnutí a řešení provázejících přípravy vedoucí k otevření výstavy. Druhého společného jmenovatele je poté možné shrnout pod pojem nedostatek, ke kterému lze přimknout adjektiva typu zkušenostní, personální, prostorový či materiální. Právě na tyto, ale i na některé další skutečnosti a okolnosti vznikající paměťové instituce se pokusí upozornit následující řádky.

V prvních měsících existence nelze MLK považovat za nic jiného než za veřejnosti zpřístupněný výstavní prostor. Ostatně muzeum v této době ani větší ambice mít nemohlo, jelikož již pouhé zajištění návštěvnického provozu muselo být v počátečním období nesmírně náročné; už jen s ohledem na personální obsazení a fakt, že ke dni slavnostního otevření expozice disponovalo muzeum jediným stálým zaměstnancem v podobě ředitele JUDr. Jaromíra Trojana.²⁴² V průběhu dalších měsíců, tedy do konce roku 1972, nastoupilo dalších 5 zaměstnanců – ekonomka, administrativní pracovnice a průvodkyně, uklízečka, správce budovy a již zmíněný Bohumír Nový na pozici správce sbírek.²⁴³ Shrnout tak činnost muzea v druhé polovině roku 1972 směrem k veřejnosti lze opravdu jen v podstatě již uvedenými pochvalnými recenzemi zahajovací expozice, jejíž trvání se kvůli nedodání vitrín prodloužilo z původních 2 měsíců na téměř rok a půl, a také nicneříkající kvantifikační optikou a konstatováním, že „za prvních 10 dní

Hřiměždicích za Dobříší.“

MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970, s. 2.

²⁴² Jaromír Trojan (5. 6. 1922 – 10. 6. 2002) absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a zároveň soukromě studoval výtvarné umění u prof. Vlastimila Rady. Ke dni 2. 7. 1972 byl radou VČKNV jmenován ředitelem MLK. Na tento post však za nejasných okolností rezignoval již v březnu následujícího roku a následně se stal ředitelem Městského muzea a galerie v Hlinsku, kde působil až do roku 1982. Byl plodným malířem a soustředil se zejména na realistickou krajinomalbu.

VAŠKOVÁ, Jana. *Malíři Vysočiny: ze sbírky města Hlinska* : 27. 6. – 7. 9. 2008. Výtvarné Hlinecko, Katalog výstavy, 2008.

²⁴³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Současný stav Muzea loutkářských kultur v Chrudimi z 3. 1. 1973.

navštívilo muzeum více než 3.600 návštěvníků, z toho téměř 400 cizinců z celého světa. Muzeum a instalace muzejního fondu se těší velikému zájmu stranických i státních orgánů²⁴⁴. Do konce roku zmíněný počet návštěvníků oblíbené expozice dosáhl takřka 10 000.

Tímto údajem však důvody k radosti, alespoň pro zaměstnance muzea, zřejmě končí. Místy až chaotický průběh příprav znamenal nedořešení či pouhé rozpracování mnohých otázek. Kupříkladu muzeum ještě prvních několik týdnů po otevření nedisponovalo ani vlastními finančními prostředky, a tak náklady spojené s provozem i nadále hradil PV LCH.²⁴⁵ Ani stavebně-technické zázemí muzea nebylo zcela schopné provozu, o zajištění základní ochrany exponátů / sbírkových předmětů raději nemluvě. Až do zimních měsíců tak např. přetrvávaly potíže se zprovozněním topení i dalšími dokončovacími pracemi rekonstrukce Mydlářovského domu, jež byly kompletně hotové až na jaře roku 1973.²⁴⁶ Přibližně v této době také došlo k první výrazné personální změně, jelikož se Jaromír Trojan za nejasných okolností rozhodl rezignovat na ředitelské místo, ve kterém ho k 1. 4. 1973²⁴⁷ nahradil Jarmil Chládek²⁴⁸. Nedlouho po svém jmenování v rozhovoru publikovaném na stranách časopisu *Loutkář* tento dlouholetý ředitel příznačně nastínil daný stav, když konstatoval, že „*k nutnému vybavení patří i ‚růžové brýle‘, které umožňují celému kolektivu přenášet se o řadu let dopředu, do ideálního stavu*“²⁴⁹.

Prameny dokládají, že ideální stav byl skutečně jen mlhavou iluzí vzdálené budoucnosti, zvláště pak v případě stavu sbírkového fondu a jeho zákonem dané evidence. Jak již bylo naznačeno, základní sbírkový fond muzea byl vytvořen dary několika národních center UNIMA, několika dary institucí i jednotlivců v rámci Československa a z největší části „vstupním vkladem“ Jana Malíka,²⁵⁰ který „*se stal*

²⁴⁴ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 76, č. kn. 41, Zpráva pro radu MěstNV na den 3. 8. 1972.

²⁴⁵ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2879, Korespondence mezi PV LCH a MLK v Chrudimi z 2. 8. 1972.

²⁴⁶ SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, inv. č. 21, č. kn. 9, Rozbor hospodaření za rok 1973.

²⁴⁷ SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 1N, Zaměstnání v MLK Chrudim, Jmenování ředitelem MLK z 29. 3. 1973.

²⁴⁸ Jarmil Chládek (12. 7. 1926 – 26. 9. 2015) se amatérskému loutkovému divadlu věnoval již od dětství. Byl členem loutkářských souborů v Hrochově Týnci a později i v Chrudimi. Absolvoval gymnázium a později Státní koedukační učitelství v Chrudimi. Krátce se věnoval učitelství a od druhé poloviny padesátých let působil jako propagační pracovník n. p. ELITE Chrudim a byl i dlouholetým členem PV LCH. Ředitelem MLK byl celých 14 let.

²⁴⁹ Malé chrudimské rozhovory s Jarmilem Chládkem. *Loutkář*, 1973, č. 10, s. 16.

²⁵⁰ Soupis kmenového fondu obsahuje celkem 433 položek za 136 045 Kčs. Dary z ČSSR byly ohodnoceny na 8 610 Kčs, dary UNIMA na 26 560 Kčs a dar Jana Malíka na 100 875 Kčs.

*nejenom předsedou muzejní rady, ale i všestranným odborným patronem vznikajícího ústavu*²⁵¹. Ve vztahu MLK a Jana Malíka v tomto období však je nutné upozornit na poměrně výrazný rozpor mezi literaturou a prameny. Při studiu pramenů vzniká totiž poněkud opačný dojem, než který je prezentován Malíkovou adorací v dobové literatuře i té přejaté po roce 1989. Tento lze nejlépe vyjádřit tezí, že se muzeum v mnoha ohledech stalo jakýmsi rukojmím Malíkovy sbírky a v podstatě i jejího majitele.

V MLK uskladněná Malíkova sbírka a archiv generálního sekretariátu UNIMA za roky 1929–1972 naprosto nekorespondovaly s tehdejšími prostorovými možnostmi muzea a výrazně tak komplikovaly i běžnou každodenní činnost.²⁵² Transport těchto materiálů probíhal mezi lety 1969–1972 poměrně chaoticky a často bez potřebných formálních náležitostí. Spěchu pak lze také částečně připočítat na vrub i značné množství chyb v počáteční majetkoprávní evidenci nebo v pouhém určení darujícího. Hranice Československa tak přesáhla např. kauza loutek, které vznikajícímu muzeu při pražském kongresu UNIMA daroval slavný francouzský loutkář André Tahon. Jeho loutky pak byly i součástí první instalace, avšak označeny jiným autorem a také informací, že pochází ze sbírky Jana Malíka. S těmito chybnými údaji pak byly dokonce vydány na pohlednicích.²⁵³ Tento případ, dokládající mj. i fakt, že v obrovském množství předmětů, které kdy Jan Malík obdržel jako generální sekretář darem, nedokázal vždy přesně rozlišit ty, které byly dárci určené pro vznikající muzeum, nebyl však zdaleka ojedinělým, slovy dlouholeté ekonomky a pozdější ředitelky muzea Věry Žaludové: „(...) protože tam jezdívali ze zahraničí, (...) z těch center, no a tam byly vystaveny loutky, že jo, že to bylo ze sbírek doktora Malíka a oni, to nebyly jeho loutky, to jsme my poslali muzeu, když se zakládalo, to bylo docela dost často.“²⁵⁴

I přes patrnou nesystematičnost, se kterou Jan Malík svou sbírku budoval, uskladněné rozmanité materiály zahrnující stovky a tisíce kusů loutek, scénografie, zvukových nahrávek, video záznamů, obrazů, výtvarných návrhů, fotografií, archiválií, novinových

MLK v Chrudimi, Archiv – darovací listiny, Soupis kmenového fondu Muzea loutkářských kultur v Chrudimi ze dne 29. 3. 1972.

²⁵¹ MALÍK, Jan a Jan DVOŘÁK. *Svět Loutek*. Hradec Králové: Kruh, 1978, s. 158.

²⁵² MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Příloha k Dopisu ze dne 31. 3. 1972, adresovanému Jarmilu Chládkovi, s. 2.

²⁵³ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Československé centrum UNIMA, adresováno Jarmilu Chládkovi, ze dne 16. 8. 1973.

²⁵⁴ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

výtřížků či knihovnu čítající téměř 10 000 svazků, byly pro vznikající sbírkový fond muzea nepostradatelné. Pochopitelně že obdobně nepostradatelným byl alespoň pro základní utřídění a určení těchto materiálů Jan Malík, který si byl tohoto faktu velmi dobře vědom, stejně jako obrovské výtvarné, historické, a tudíž i finanční hodnoty těchto materiálů. Nastíněný pákový efekt je tak dobře pozorovatelný z četné korespondence, kde Jan Malík k představitelům muzea promlouvá často nesmlouvavým a byrokraticko-autoritářským jazykem s poměrně zřetelným akcentem 50. let.²⁵⁵

Prioritou, a tedy v podstatě hlavní činností většiny zaměstnanců v průběhu roku 1973 bylo základní utřídění a příprava na postupné formální získání Malíkovy sbírky.²⁵⁶ Pro tyto účely se Jan Malík dokonce na čas přestěhoval do Chrudimi, přesněji do muzeem pronajatého bytu v sousedním tzv. Bílkově domě. Nina Malíková k tomuto období dodává: „*On tam byl velmi šťastnej. Já myslím, že to muzeum mu dalo velkou jako šanci, poté co vlastně už nebyl ředitelem divadla, už neučil ve škole, dokonce ho nechtěli pouštět do zahraničí (...), a najednou jako mu to muzeum (...) dalo určitej cíl v závěrečný fázi života, (...) ale konečně ta sbírka, že bude na to mít vliv, že bude vystavená, že ty poklady, co celej život jako v té své Alibabově jeskyni měl schovaný, že teda jako někam přijdou, že teda někdo to bude moct vidět.*“²⁵⁷

Počáteční sbírkotvorná činnost muzea tak byla pochopitelně orientována, v prvních dvou letech takřka výhradně, na sbírku Jana Malíka. Ta se do majetku MLK dostávala v několika etapách, a to v průběhu celkem 7 let. V této době Jan Malík ve své bohaté korespondenci často seznamoval zainteresované i nezainteresované strany s tímto faktem: „*muzeu jsem věnoval mezinárodně atraktivní exponáty, jejichž hodnotu nezávislá odborná přejímací komise odhadla částkou převyšující sto tisíc Kčs. Snad tato skutečnost, širší veřejnosti neznámá, svědčí o tom, že nepatřím mezi sběratelské egoisty a spekulanty*“²⁵⁸. Pravdou však zůstává, že drtivá většina jeho sbírky byla muzeem

²⁵⁵ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence Jan Malík. Dopis adresovaný Jarmilu Chládkovi ze dne 31. 3. 1972.

²⁵⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.

²⁵⁷ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

²⁵⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence Jan Malík. Dopis adresovaný Evženu Erbanovi ze dne 8. 8. 1972.

odkoupěna, a to v souhrnné částce několikanásobně převyšující jeho „původní vklad“.²⁵⁹ Jeho již zmíněný nesmlouvavý přístup při sjednávání odkupů, v nichž si kladl nemalé podmínky, avšak patrně i s ohledem na ochranu daných předmětů, lze ilustrovat např. takto: „(...) a konečně, že z knihovny budou publikace a jiné tisky, pocházející z mého majetku, zapůjčeny mimo budovu MLK jen zcela výjimečně a to výhradně odborným institucím, samozřejmě s obvyklými zárukami, kdežto jednotlivci budou moci používat fundu knihovny a archivu pouze ve studovně MLK.“²⁶⁰

Přes všechny těžkosti, které zaměstnancům přinášela komplikovaná osobnost Jana Malíka, je na druhou stranu znovu nutné připomenout, že bez jeho sbírky by se Muzeum loutkářských kultur jen těžko mohlo nadále nazývat muzeem. Nesmírným přínosem v tomto období byly i jeho vědomosti, které rád a hrdě předával: „*On mučil toho Chládku, potom jako ředitele (...), strašně, protože ho neustále školil, něco mu vyprávěl, povídal si s ním.*“²⁶¹ Vzpomínky Niny Malíkové potvrzuje i zmíněný „student“ a dlouholetý ředitel MLK: „*No ale bylo nutno zápasit, bylo nutno přesvědčovat, že to, že jsme mohli být spolu prakticky každý den, vysedávat, protože on tady také bydlel, to byla pro mě vysoká škola, protože tolik seminářů a přednášek asi se málokomu dostává. Takže postupně jsme se sblížovali. A poslední léta byla velmi hezká.*“²⁶²

První léta však patrně nikoli, a to ani z pohledu Jana Malíka, který „*byl hrozně zhrzenej*“²⁶³. Tato zahořklost pramenila jednak z nepříteliš idylického odchodu z ÚLD, zároveň z vynuceného odchodu z DAMU²⁶⁴, ale také ze zhoršujících se vztahů s UNIMA. Ještě před zahájením XI. kongresu UNIMA v Charleville-Mézières v roce 1972 se Jan Malík vzdal nominace na obhajobu funkce generálního sekretáře.²⁶⁵ Kongres ho sice

²⁵⁹ Je nutno dodat, že součástí jednotlivých prodejů byly většinou i darované předměty. Ty však představovaly jasnou menšinu.

MLK v Chrudimi, Sbírková majetkoprávní evidence.

²⁶⁰ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Příloha k Dopisu ze dne 31. 3. 1972, adresovanému Jarmilu Chládkovi.

²⁶¹ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

²⁶² SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 12N, Zaměstnání v MLK Chrudim. Rozhovor s Jarmilem Chládkem při LCH 2006.

²⁶³ Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

²⁶⁴ Novela „vysokoškolského“ zákona z konce roku 1969 znemožňovala působení pedagogů, kteří dosáhli šedesáti pěti let věku. Jako součást normalizačních čistek však zasáhla i mnoho „loajálních“ profesorů. Zákon č. 163/1969 Sb.: Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, ze dne 17. prosince 1969 [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-163>

²⁶⁵ Jak dodává Nina Malíková, ztráta výsadní funkce v UNIMA pro Malíka znamenala i výrazné omezení cestování.

Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.

poté stejně jako Jindřicha Veselého zvolil doživotním čestným prezidentem, avšak bezesporu i s ohledem na nastalou politickou situaci v Československu rozhodl o přestěhování generálního sekretariátu do Polska. „V Malíkových obsáhlých referátech z dalších jednání i výročí UNIMA je cítit pochopitelná trpkost a smutek nad tím, že Praha, jako město vzniku UNIMA, ztratila své výsadní postavení.“²⁶⁶ Tento fakt se tak projevil např. i tím, že veškeré materiály i archiv Malíkova pražského generálního sekretariátu nepokračovaly kontinuálně k našim severním sousedům, ale do MLK, jehož se pochopitelně toto napětí výrazně dotýkalo.

Na zděděné komplikované vztahy s mezinárodní loutkářskou organizací upozorňuje a vzpomíná i Jarmil Chládek: „Živá byla otázka darů center UNIMA, jejichž divadla, výtvarníci a další činitelé byli přesvědčeni, že se jejich dary dostávaly do muzea s patronací UNIMA a ne do krajského zařízení, kterému velí socialistický politický institut. Několik center se cítilo podvedeno a žádalo vrácení darů.“²⁶⁷ Kromě toho měly v zahraničí zaznít i kritické ohlasy na údajné předávání devizových prostředků na počáteční činnost MLK Janem Malíkem z fondu generálního sekretariátu.²⁶⁸ Takové financování se však nikdy neprokázalo a vpravdě ani příliš nedává smysl.²⁶⁹ Pochopitelně že i vrácení v té době již sbírkových předmětů ve státním majetku bylo nemyslitelné. Vášně i zmíněné požadavky a kritika byly diplomatickou cestou částečně utlumeny až na moskevském kongresu UNIMA v roce 1977²⁷⁰, a to především s výraznou pomocí nového generálního sekretáře Henryka Jurkowského.²⁷¹ Z výše uvedeného, ale i z dalších pramenů a literatury je zřejmé, že tolikrát avizovaný a proklamovaný přímý patronát

²⁶⁶ MALÍKOVÁ, Nina. Pražský epilog. In: MALÍKOVÁ, Nina, ed. *Uni...Co? Unima!: česká stopa v historii mezinárodní loutkářské organizace*. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur, 2019, s. 163.

²⁶⁷ CHLÁDEK, Jarmil. Jak Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi založeno bylo aneb Kdo, co, kdy a jak dobře činil, nebo naopak tomuto protivenství konal. *Unima.idu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://unima.idu.cz/jak-muzeum-loutkarskych-kultur-v-chrudimi-zalozeno-bylo-aneb-kdo-co-kdy-a-jak-dobre-cinil-nebo-naopak-tomuto-protivenstvi-konal/>

²⁶⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Korespondence MLK – neuspořádáno. Dopis od Jarmila Chládky adresovaný Janu Dvořákovi ze dne 21. 8. 1980.

²⁶⁹ Tato kauza spíše dokládá zhoršující se vztahy mezi UNIMA a jejím čestným prezidentem Janem Malíkem.

²⁷⁰ Rovněž za účasti Jarmila Chládky.

²⁷¹ MLK v Chrudimi, Archiv, Československé centrum UNIMA – Česká sekce – neuspořádáno, Korespondence, informativní zápis ze schůzky J. Chládky s generálním sekretářem UNIMA H. Jurkowským ze dne 4. 2. 1977.

UNIMA²⁷² nad MLK ve skutečnosti neexistoval²⁷³ a že spolupráce mezi těmito organizacemi byla i v dalších letech jen naprosto minimální.²⁷⁴

Jako minimální či přesněji nedostatečná²⁷⁵ se v počátečním období jeví i míra řízení a podpory ze strany zřizovatele muzea, tedy VČKNV. V pramenech je tento fakt i podnánosem tehdy nezbytných ideologických frází dobře patrný. Ze strany MLK tak mezi řádky kromě různých stesků zaznívají i teze, které je možné označit jako kritické vůči zřizovateli: „Řízení MLK ze strany VČKNV se projevovalo v písemném styku, v osobních konzultacích s vedoucím odboru kultury, (...) vzhledem k počátečnímu stadiu existence MLK vyžadovala si tato spolupráce větších možností, než měl odbor k dispozici. To se projevilo v nevyřešení několika otázek. (...) Vzhledem k počtu zaměstnanců v roce 1973 a v poměru k jejich pracovnímu zatížení byla kvantita administrativní a ekonomické práce požadované nadřízenou složkou značnou zátěží.“²⁷⁶ V souvislosti s citovanými různými rozbory činnosti a hospodaření, hodnoceními plánů činnosti, avšak i s běžnou korespondencí lze označit jako dobově příznačné, že své velmi podstatné místo zde měly údaje o nejrůznějším „funkčním zapojení“, tedy o politické mimopracovní angažovanosti zaměstnanců muzea. S ohledem na prostor, který je jim věnován, jsou pak tyto údaje v přímém kontrastu např. s informacemi o stavu a správě sbírky a mimoděk tak svědčí o stanovených prioritách. Tento stav pak mj. dobře ilustruje často se opakující teze, která v činnosti MLK považuje za nutné „nahradit řadu odborných prací vlastními silami, projevem zájmu a iniciativy“²⁷⁷.

²⁷² Domnělý patronát měl samozřejmě dodat vážnost celému snažení: „Muzeum loutkářských kultur, stojící pod záštitou UNIMA, tj. patronované mezinárodní organizací začleněnou do systému UNESCO...“ MALÍK, Jan. Muzeum loutkářských kultur. *Loutkář*, 1972, č. 8–9, s. 18.

²⁷³ CHLÁDEK, Jarmil. Už čtyři léta. In: BLAŽKOVÁ, Věra, ed. *25 Loutkářských Chrudimí*. Chrudim: Přípravný výbor 25. loutkářské Chrudimě, 1976, s. 3.

²⁷⁴ Kupříkladu pouhým řadovým členem této mezinárodní loutkářské organizace se MLK stalo až rozhodnutím předsednictva české sekce UNIMA na sklonku roku 1975.

MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Československé centrum UNIMA, adresováno VČKNV v Hradci Králové, ze dne 24. 3. 1976.

²⁷⁵ Např. konečné znění statutu či organizačního řádu muzea bylo schváleno až v průběhu roku 1974. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1974.

²⁷⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973.

²⁷⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plnění plánu a rozpočtu za I.–III. čtvrtletí 1973.

Uvedené skutečnosti stručně pojednávající o počátcích MLK naznačují, že obavy Jana Malíka, „aby krajské Muzeum loutek nedostalo rysy provinciální instituce“²⁷⁸, se v určitých ohledech neukázaly jako liché. Na druhou stranu nároky a očekávání, vyjádřené i v dobové mediální prezentaci, která např. konstatovala, že již první instalace MLK podává nepřímý důkaz o tom, „jakým přínosem bude toto muzeum pro divadelní vědu i praxi v celosvětovém měřítku a jak významnou mezinárodně vysoce atraktivní instituci získává právě Chrudim“²⁷⁹, jsou příliš nadnesené a vzhledem k výše uvedeným skutečnostem vlastně nereálné. Proto již v tuto chvíli je třeba z větší části zavrhnout ono interpretační hledisko spojené s původními záměry a proklamativními cíli, ze kterých se MLK zrodilo. Tedy z představy muzea jako významného mezinárodního dokumentačního, či dokonce vědeckého centra úzce spjatého s mezinárodní loutkářskou komunitou. V této optice by totiž bylo na muzeum nahlíženo až v příliž kritickém světle.

3.3.2. Budovy Muzea loutkářských kultur v Chrudimi

Jak se ukazuje i v případě MLK, problematika, na které v podstatě každé muzeum „stojí i padá“, jsou jeho prostorové možnosti. Je sice pravdou, že by kdekoli v textu mohlo zaznít pouhé konstatování faktu, že Mydlářovský dům byl do majetku muzea chrudimským MěstNV předán k 17. 5. 1973 a Bílkův dům k 1. 7. 1973²⁸⁰, avšak to by znamenalo opomenutí zásadních skutečností, které tomuto předání předcházely. Zvláště pak s akcentem na tehdejší praxi získávání „soukromých bytových domů“ státem a následnými restitučními nároky po roce 1989. Nutno nejprve připomenout, že „komunistické znárodnění v roce 1948 znamenalo mocenskopoliticky jištěnou demontáž zbylých vlastnických struktur a především zrušení instituce soukromého vlastnictví“²⁸¹. Vedle konfiskací po roce 1945 a zmíněného znárodnění (též zestátnění) však stát získával nemovitosti od soukromých subjektů i koupí a darem, jež také nacházely oporu „ve

²⁷⁸ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis adresovaný Dr. Jaromíru Trojanovi ze dne 4. 9. 1972.

²⁷⁹ MALÍK, Jan. Muzeum loutkářských kultur. *Loutkář*, 1972, č. 8–9, s. 18.

²⁸⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973.

²⁸¹ ŠMÍDOVÁ, Olga. 1996. Vlastnictví a kvazi-vlastnictví bytů za socialismu a jejich postsocialistická mutace. In: *Původní a noví vlastníci. Strategie nabývání majetku ve střední a východní Evropě*. Cahiers de CEFRES, No. 11. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, s. 116.

vypracovaných vzorcích legalizace a legitimace před tváří systému i bezprostředního sociálního okolí“²⁸². Bydlení se tak po roce 1948 přeneslo z privátní sféry do kategorie sociálních služeb a vlastnictví jako takové bylo z větší části nahrazeno tzv. právem osobního užívání. Odpovědnými institucemi za přidělování bydlení byly mezi roky 1948–1989 příslušné národní výbory. Rodinné domky, chaty či chalupy tak představovaly v zásadě jedinou formu osobního vlastnictví.²⁸³

Hlavní a reprezentativní budova MLK – Mydlářovský dům stojící v Břetislavově ulici č. p. 74, „nepochybně nejvýznamnější stavba občanského – soukromého domu v městě, charakteristický jak svou uliční frontou, tak i svou věží – ‘hvězdárnou’“²⁸⁴, získal své pojmenování po zámožném chrudimském měšťanovi, výrobcí svíček a mýdel Matěji Mydláři. Ten nechal původně gotický dům mezi lety 1573–1577 přestavět v renesančním slohu s výraznými vlašskými prvky.²⁸⁵ Byť je, staletými mýty opředená²⁸⁶, historie Mydlářovského domu velmi bohatá, a tedy neméně zajímavá, je nutno se pro účely tohoto textu ve stručnosti omezit pouze na minulé století. Překvapivě i v této době se však určité mýty zrodily. Jeden takový a dodnes prezentovaný je možné ilustrovat tvrzením, že „poslední majitelkou (domu) byla Marie Kozlanská, která jej roku 1952 odkázala obci“²⁸⁷. Tuto dobročinností prodchnutou tezi lze označit různými způsoby, jen ne jako pravdivou.

²⁸² ŠMÍDOVÁ, Olga. 1996. Vlastnictví a kvazi-vlastnictví bytů za socialismu a jejich postsocialistická mutace. In: *Původní a noví vlastníci. Strategie nabývání majetku ve střední a východní Evropě*. Cahiers de CEFRES, No. 11. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, s. 119.

²⁸³ PELIKÁNOVÁ, Hana. Bydlení jako norma a životní strategie v normalizačním Československu. In: VANĚK, Miroslav, ed. *Obyčejní lidé--?!: pohled do života tzv. mlčící většiny : životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia, 2009, s. 131–136.

²⁸⁴ CHARVÁT, Jiří. *Stará Chrudim, Vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim, 1991, s. 33.

²⁸⁵ RYBIČKA, Antonín. Dům někdy Mydlářovský v Chrudimi. *Památky archeologické*, 1, 1854, s. 68–70.

²⁸⁶ Lze zmínit alespoň dvě legendy, které jsou dodnes v povědomí. První z nich je Josefem Svátkem a jeho čtyřsvazkovými *Paměťmi kata Mydláře* vytvořený mýtus o tom, že Jan Mydlář – vykonavatel popravy nad 27 českými pány ze dne 21. 6. 1621 – vyrůstal v Chrudimi a byl synovcem Matěje Mydláře. Katovské řemeslo si měl Jan zvolit z nouze, ve snaze zachránit Dorotu – dceru Matěje Mydláře, která byla odsouzena za vraždu svého manžela. Druhá legenda je spjatá s minaretovým dvojvěžím, které nechal k domu přistavět Matějův syn Daniel a která bývá označována za hvězdárnu. Svá pozorování zde měl uskutečňovat např. hvězdář Mikuláš Šúd ze Semanína, ale také slavný Tycho Brahe. Oba mýty je dnes nutné považovat za vyvrácené. Neprokázaly se vůbec žádné vazby slavného kata na Chrudim a zmíněná věž byla s největší pravděpodobností tzv. italskou altanou, tj. výškové osamocené místo určené pro odpočinek.

KOBETIČ, Pavel. *Chrudimské mýty a pověsti*. Chrudim: PORS, 2006, s. 13–16.

²⁸⁷ MLK v Chrudimi, Archiv, Historická data objektů MLK – neuspořádáno, č. p. 74.

Marie Kozlanská, majitelka většinového podílu²⁸⁸ Mydlářovského domu č. p. 74, ale i přímo sousedícího a rovněž památkově chráněného domu č. p. 75, ustanovila po své smrti v roce 1952 za dědice své tři děti, z nichž jediný, kdo se tohoto dědictví nezřekl, byl Karel Kozlanský.²⁸⁹ Pochopitelně, že i odmítnutí dědického práva dvou sourozenců mnohé naznačuje, např. fakt, že se tehdejší majitelé stávali „*jakýmisi 'nevolníky na svém'*“²⁹⁰. Na druhou stranu je zapotřebí dodat, že Mydlářovský dům v této době vykazoval značné stavební závady, způsobené zejména „*sesedáním masivní věže v rozrušeném terénu*“²⁹¹, a že i rekonstrukce zajišťovaná „*soukromou cestou*“ byla tehdy naprosto nemyslitelná. Ministerstvo školství, věd a umění již v roce 1949 konstatovalo, že opravu věže „*nelze ze zásadních důvodů uskutečnit, aniž by nedošlo ke změně ve vlastnictví domu*“²⁹². Z procesu darování Mydlářovského domu Karlem Kozlanským státu zastoupeného chrudimským MěstNV, které probíhalo mezi lety 1952–1955, se v pramenech dochovaly pouhé střípky, avšak i na nich lze částečně ilustrovat dobovou praxi, svědčící mj. o tehdejšímu neúprosnému psychologicko-ekonomickému nátlaku stranické administrativy na „*soukromé vlastníky*“.

Jeden takový případ je patrný z pozůstalosti architekta Stanislava Rudolfa, který se na rekonstrukci Mydlářovského domu podílel. Na rubové straně jedné z fotografií, pořízené v říjnu 1954, zachycující proces rekonstrukce interiérů, lze najít následující komentář: „*Majiteli domu dosud nebyl přidělen náhradní byt, ale v bytě se mu bourají stropy a otlouká omítka. To vše bylo záměrné – vyvolati nějaký konflikt!*“²⁹³ Z návrhu „*darovací smlouvy*“ je zřejmé, že právě písemná záruka „*náhradního bytu*“ byla jednou z podmínek Karla Kozlanského pro bezúplatný převod Mydlářovského domu na stát. Přesněji aby v případě znárodnění sousedního domu č. p. 75, který rovněž vlastnil, měl právo užívání

²⁸⁸ Jednalo se o podíl dvaceti osmi dvaatřicetin.

SOKA Chrudim. Florián Čeněk: Topografie města Chrudimě I/1, č. 74, staré č. 5, varní, čtvrť Páčovská.

²⁸⁹ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „*Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim*“, Zápis sepsaný na státním notářství v Chrudimi dne 10. 6. 1953.

²⁹⁰ ŠMÍDOVÁ, Olga. 1996. Vlastnictví a kvazi-vlastnictví bytů za socialismu a jejich postsocialistická mutace. In: *Původní a noví vlastníci. Strategie nabývání majetku ve střední a východní Evropě*. Cahiers de CEFRES, No. 11. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, s. 119.

²⁹¹ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „*Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim*“, Zápis z 2. 8. 1952 ve věci Mydlářovského domu.

²⁹² SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „*Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim*“, Návrh smlouvy o převodu MD do majetku obce chrudimské.

²⁹³ SOKA Chrudim, Rudolf Stanislav Ing., bez inv. č., kt. 1N, Komentář ke kolekci fotografií Mydlářova domu, s. 1.

jednoho z bytů v tomto domě až do své smrti. Odstavec, ve kterém je tento požadavek zanesen, je uzavřen konstatováním, které nelze označit jinak než hyenismem: „*Jmenovaný jest nemocen a překročil stáří 60 let.*“²⁹⁴ Majetková práva přešla na Československý stát k 1. 9. 1955.²⁹⁵

Druhou budovou, kterou MLK získalo v počátečním období své existence, byl již několikrát zmíněný dům č. p. 73, přezdívaný jednak jako dům Bílka z Bilenbergu²⁹⁶ dle jednoho z prvních majitelů, zároveň ale také jako Piklův dům, naopak dle jednoho z posledních soukromých majitelů. V majetku rodiny Piklů, kteří v něm provozovali řeznictví a uzenářství, byl tento měšťanský dům od r. 1904.²⁹⁷ Přestože poslední soukromí majitelé, sourozenci Čeněk Pikl a Jaroslava Černíková, obdobně „*nabídli bezplatné darování tohoto domu státu*“²⁹⁸, tento proces se neodehrál pod zjevným nátlakem, jako tomu bylo v případě Mydlářovského domu. Naopak je zde možné pozorovat mnohé odlišnosti, ostatně asi tak jako v případě obecných odlišností počátku 50. a 70. let, ve kterých k těmto majetkoprávním změnám došlo.

Předně je nutné zmínit, že oba majitelé zřejmě měli k MLK i k jeho zaměstnancům blízký, snad až přátelský vztah. Určité prostory poskytli/pronajali (pochopitelně že rozhodnutím chrudimského MěstNV a ONV²⁹⁹) potřebám budoucího muzea ještě před jeho otevřením. Čeněk Pikl také pomáhal při přípravných pracích před slavnostním otevřením³⁰⁰ a s jeho sestrou kupříkladu zase často zaměstnanci sedávali u kávy (ze vzpomínek jedné z tehdejších zaměstnankyň na Jaroslavu Černíkovou: „*Občas nám*

²⁹⁴ SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Návrh smlouvy o převodu MD do majetku obce chrudimské.

²⁹⁵ Spolumajitelkou obou objektů (podíl 5/32) a v případě Mydlářovského i druhou darující byla RNDr. Jiřina Šupová.

SOKA Chrudim, ONV Chrudim, inv. č. 2823, Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“ – Shrnutí.

²⁹⁶ Tento rovněž původně gotický dům byl po vzoru sousedního Mydlářovského domu přestavěn do renesanční podoby, a to po roce 1575. Původní přízvisko získal podle chrudimského měšťana Jiříka Bílka z Bilenbergu.

SOKA Chrudim, Vincenc Florián, inv. č. 31, Příspěvky k historii Mydlářovského domu.

²⁹⁷ SOKA Chrudim, Florián Čeněk: Topografie města Chrudimě I/1, Dům v Chrudimi, Břetislavova ulice čís. 73.

²⁹⁸ SOA v Zámrsku, VČKNV HK, Odbor kultury, inv. č. 1285, kt. 576, Rozpočet a jeho plnění – Stručný přehled o stavu a plán činnosti na rok 1973 z 3. 1. 1973.

²⁹⁹ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1971, inv. č. AR 2854, Rozhodnutí ONV Chrudim z 23. února 1971.

³⁰⁰ MLK v Chrudimi, Archiv, Dokumentace LCH 1972, inv. č. AR 2880, Korespondence mezi PV LCH a MLK v Chrudimi z 24. 7. 1972, s. 2.

*přinesla něco sladkého, buchtu. Byla hrozně hodná.*³⁰¹). Obdobně jako hlavní budova muzea, ani „Piklův dům“ nebyl v době předcházející darování státu v příliš dobré stavebně-technické kondici, což také pravděpodobně bylo, vedle potřebného rozšiřování muzejních prostor, jedním z argumentů pro kýženou změnu vlastníka. Nabídku na bezúplatné odevzdání majetku do vlastnictví Československého státu, vázané na doživotní užívání bytu v 1. podlaží, v tomto případě a na rozdíl od Karla Kozlanského již zcela bezplatné včetně energií, oba sourozenci podali na přelomu října a listopadu 1972.³⁰² Nedlouho poté mladší ze sourozenců Čeněk Píkl zemřel, a tak jedinou darující byla Jaroslava Černíková. Převod na Československý stát se uskutečnil v průběhu června 1973 a do majetku MLK dům přešel k 1. 7. 1973.³⁰³

V získaných prostorách našla své místo např. fotokomora, částečně zde vzniklo zázemí pro sbírkový úsek, ale také zde byly dobudovány depozitární prostory pro archiválie.³⁰⁴ Tyto sklepní depozitáře,³⁰⁵ ale i ty na půdách Mydlářovského domu³⁰⁶ tak kromě prostorové nouze dokládají i fakt, že o ochraně sbírkových předmětů v závislosti na klimatických podmínkách teploty či relativní vlhkosti nemůže být v této době řeč. Nevyhovující stavebně-technické podmínky měly být odstraněny dlouho plánovanou rekonstrukcí, která byla po vyklizení všech prostor, tedy i bytu původní majitelky,³⁰⁷ zahájena v roce 1976. Od této doby prameny kromě vždy přítomných stesků na prostorové nedostatky obsahují v souvislosti s probíhající rekonstrukcí mnohdy až silně kritické ohlasy na dodavatelské práce.³⁰⁸ Jarmil Chládek později vzpomínal: „*V té době existovaly jen centrálně řízené podniky stavebního charakteru, které přednostně*

³⁰¹ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 21. 10. 2021.

³⁰² MLK v Chrudimi, Archiv, Nemovitosti MLK – neuspořádáno, Rozhodnutí finančního odboru ONV Chrudim z 18. 6. 1973.

³⁰³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973, s. 3.

³⁰⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.

³⁰⁵ V případě vojenského konfliktu či jiného ohrožení měly poté sklepy sloužit dle plánů Civilní obrany jako evakuační místo pro ty nejcennější sbírkové předměty.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Civilní obrana, p. č. 98/2016, kt. 6, Plán činnosti CO 1982–1985.

³⁰⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973, s. 4.

³⁰⁷ Jaroslavě Černíkové mělo být údajně nabídnuto náhradní bydlení na náklady MLK. Z neznámých důvodů se však rozhodla bydlet u svých příbuzných. Jisté je jen to, že se do svého původního bytu již nevrátila.

Rozhovor s Věrou Žaludovou, vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

³⁰⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978, s. 1–2.

zařazovaly do plánu především lukrativní zakázky, a objekty charakteru MLK šly až druhořadě k zařazení. Když byly kapacity stavební, nebyly k dispozici finance, nebo naopak. Všechno se táhlo dlouhých 6 let s poučováním, co jsme my a co jsou přednosti dělnické třídy.“³⁰⁹

Řešení snad nejpalcivějšího prostorového nedostatku, depozitáře, se podařilo nalézt v roce 1977, a to tentokrát již formou koupě.³¹⁰ Do budovy bývalého hostince³¹¹ v nedaleké obci Stolany se však první sbírkové předměty stěhovaly v roce 1979, a to i přes stále probíhající rekonstrukci, kterou opět provázely výše zmíněné potíže.³¹² Muzeum pro svou další „expanzi“ v rámci Břetislavovy ulice žádalo MěstNV o přidělení sousedních domů v podstatě již od roku 1972. Jednalo se o již zmíněný dům č. p. 75, ale i navazující č. p. 76 – tzv. Rozvodovský dům, nacházející se již na rohu náměstí 9. května.³¹³ Přes ústní přísliby,³¹⁴ ale ani písemné náznaky příslibů³¹⁵ městských stranických orgánů k předání těchto nemovitostí do pádu režimu nedošlo, i když k tomu pravděpodobně těsně před listopadem 1989 již mnoho nescházelo.³¹⁶ Po překotných událostech MLK získalo již pouze dům č. p. 75, a to standardní cestou, tedy koupí.

Časté stěhování v důsledku rekonstrukcí i vysoké prostorové nároky muzeum muselo řešit různými pronájmy, a to v podstatě kdekoli to bylo možné – v bytech,³¹⁷ rodinných domech, ale dokonce i v budově mateřské školy³¹⁸. Snad nejmýmelnější je příklad

³⁰⁹ CHLÁDEK, Jarmil. Jak Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi založeno bylo aneb Kdo, co, kdy a jak dobře činil, nebo naopak tomuto protivěství konal. *Unima.idu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://unima.idu.cz/jak-muzeum-loutkarskych-kultur-v-chrudimi-zalozeno-bylo-aneb-kdo-co-kdy-a-jak-dobre-cinil-nebo-naopak-tomuto-protivenstvi-konal/>

³¹⁰ Snad i proto, že se jednalo o objekt nesoucí parametry rodinného domku.

³¹¹ SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 1N, Zaměstnání v MLK Chrudim, Souhrnné údaje o stavu objektu hostince pana Petruse č. p. 1, Stolany.

³¹² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982, s. 2.

³¹³ Dnešní Resselovo náměstí.

³¹⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 6.

³¹⁵ *Kulturní Chrudim: 35. loutkářská Chrudim*. Chrudim: Školská a kulturní komise Měst NV Chrudim, 1986, s. 4.

³¹⁶ Od roku 1986 si muzeum postupně pronajímalo další a další prostory v domě č. p. 75. V září roku 1988 mělo být kompletní převzetí „závislé jen na jedné rodině“.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Korespondence mezi MLK a MěstNV v souvislosti s převodem č. p. 75. Dopis ze dne 9. 9. 1988.

³¹⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 6.

³¹⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plánu a rozpočtu za rok 1977, s. 8.

knihovního fondu, který se mezi lety 1972–1989 stěhoval v rámci Chrudimi čtyřikrát. Dle definice Jana Malíka tato „nejrozsáhlejší knihovna tohoto oboru v celosvětovém měřítku“³¹⁹ našla své stabilní uložení až v roce 1993 v domě č. p. 75.³²⁰ V tomto provizorním více než dvacetiletém období tak lze s jistou mírou nadsázky hovořit i o ne zcela úmyslném naplnění výše zmíněné podmínky Jana Malíka o absenčních knihovních výpůjčkách.

3.3.3. Prezentační činnost

„Dělají se expozice, telefony nezvedáme (...).“³²¹

Není náhodné, že tvorba výstav a expozic je ze všech základních činností MLK v tomto textu na prvním místě. Přestože není v pramenech prezentační činnost vyjádřena jako priorita zcela explicitně, s ohledem na objem výstav i frekvenci reinstalací expozic se jako prioritní jeví, což ostatně ilustruje i úvodní výrok jedné z bývalých pracovnic MLK. Narátorky obecně reflektovaly výstavní činnost častěji a rozhodně barvitěji než ostatní témata. Důvody, proč tomu tak je, jsou sice nasnadě, avšak více je přiblíží následující řádky věnované expozicím, tuzemským i zahraničním výstavám, ale i návštěvnickému provozu. Obširná rekapitulace realizovaných více či méně úspěšných výstav však rozhodně není a ani nemůže být záměrem této kapitoly. Následující řádky se naopak pokusí poukázat na různé aspekty a vlivy, které prezentační činnost v MLK a zároveň související vztah k veřejnosti a návštěvníkům před rokem 1989 provázely a které je svým způsobem definovaly.

3.3.3.1. Tuzemské výstavy a expozice

Nelze začít u jiné kategorie než u stálých výstav, tzv. expozic, a připomínkou oblíbené zahajovací expozice z roku 1972, která, jak již bylo naznačeno, „nebyla provedena přísně muzejním způsobem a scházely i jakékoliv podrobnější popisy jednotlivých exponátů“³²².

³¹⁹ MLK v Chrudimi, Archiv, Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence Jan Malík. Příloha k Dopisu ze dne 31. 3. 1972, adresovanému Jarmilu Chládkovi, s. 5.

³²⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1993, s. 2.

³²¹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³²² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1972, s. 1.

Nestandardním způsobem je zde míněn zejména fakt, že exponáty byly instalovány ve volném prostoru a jejich ochrana před vnějšími vlivy v podobě klimatu a návštěvníků byla minimální.³²³ Náprava, tedy instalace exponátů do zakoupených vitrín a částečná obměna, postupně proběhly v průběhu let 1973–1974.³²⁴ Dlouhá prodleva v dodání vitrín však nebyla jediným důvodem, proč zaměstnanci s reinstalací váhali. Kromě jiného naráželi i na v pramenech často zmiňovaný „rozpor mezi působivostí a ochranou předmětů“³²⁵. Pochopitelně že toto obecné dilema většiny muzejních organizací trvá dodnes a nejednou jej také ve svých vzpomínkách akcentovaly i bývalé zaměstnankyně, které v této otázce dosáhly konsenzu: „Ty otevřené expozice byly prostě lepší, než když jsou ty vitríny, (...) na mě to působí takovým neosobním dojmem.“³²⁶

Expozice MLK, nebo alespoň její podstatná část, se před rokem 1989 až na několik málo výjimek potvrzujících pravidlo obměňovala každoročně.³²⁷ Pravidelná reinstalace výstavních prostor v Mydlářovském domě dělící jednotlivé sezony tak znamenala pro zaměstnance velmi exponované období. Tento fakt je zřejmě i prvním důvodem, proč i narátorkám tato činnost tak utkvěla v paměti: „Když jsme dělali expozici, (...) tak to jsme tam byli bůhví do kolika, třeba do jedenácti do večera, jo. To bylo dost náročný teda, ale jako mě to bavilo, no.“³²⁸ Druhým důvodem je bezesporu právě naznačená záliba v této činnosti spojená s únikem z každodenní rutiny. Ten se však zdaleka netýkal pouze pracovníků sbírkového, později i prezentačního úseku, avšak v podstatě všech zaměstnanců, od ředitele přes ekonomku až po úklid. Jinými slovy: „No a ta příprava, to opět bylo takový, kdo měl ruce nohy, ten na tom pracoval.“³²⁹

Výstavní praxi a její důsledky je možné velmi dobře ilustrovat na příkladu roku 1979, a to nejen z důvodu, že tuto sezonu může přiblížit i dobová reflexe zaměstnanců. Díky úryvkům z rozhlasového rozhovoru s kolektivem MLK, resp. tehdejšími členy Brigády

³²³ Opomineme-li klimatické vlivy, absence vitrín či jiných mechanických zábran si v nejexponovanějším období vyžadovala přítomnost 5–6 kustodů-brigádníků.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1972, s. 2.

³²⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice MLK, p. č. 21/50-94, kt. 2, Expozice a výstavy 1972–1978.

³²⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.

³²⁶ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

³²⁷ Byť je expozice obvykle chápána jako stálá výstava v délce trvání mezi 6–10 lety, je pro tyto dlouhodobé výstavy zachován právě tento termín.

³²⁸ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 21. 10. 2021.

³²⁹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

socialistické práce (dále jen BSP)³³⁰, mohou do tohoto textu promluvit, byť pochopitelně s jistou dávkou autocenzury, i dvě pracovnice sbírkového úseku, se kterými nebylo možné uskutečnit orálněhistorické rozhovory. Odborná pracovnice a budoucí ředitelka muzea Alena Exnarová uvedla: „*Loutky vzbuzují důvěru a myslím si, že kolikrát když někdo přijde mezi nás právě v okamžicích, kdy s těmi loutkami zacházíme, kdy je vybalujeme nebo zabalujeme a připravujeme pro expozice, tak by si mohl myslet, že se ocitl mezi cvoky, protože my si s těmi loutkami velice hezky povídáme.*“³³¹ Slova další dlouholeté zaměstnankyně Zdeny Dvořákové se již nesou v o poznání méně poetickém duchu: „*Před každou instalací nějaké té výstavy, ať už je to kdekoli, soudruh ředitel a ostatní spolupracovníci si vymyslí, co by asi na té výstavě mělo být a teďko udělají seznam, čtyři pět listů, a tam je napsáno, chceme, já nevím, masku z Božské komedie od Malíka, já nevím, to byly návrhy, a teď prostě hledejte. Náš dům má tři poschodí. Proběhneme celou půdu a ještě i ta jiná uložistiště, kde máme ty loutky, no a zase schody, nahoru dolů. Je to celkem dobrá odtučňovací kúra tohleto.*“³³²

Fakt, který se k dané sezoně vztahuje a v citovaném rozhlasovém pořadu již ze zřejmých důvodů nemohl zaznít, je nutno hledat v tištěných pramenech: „*Výstavní činnost byla v roce 1979 mimořádná a časově zaneprazdňovala všechny pracovníky na úkor jiných činností. (...) Celkem bylo provedeno 14 výstavních akcí, které byly buď samostatně připraveny a nainstalovány, nebo jsme se na nich podíleli vysokým číslem zápůjček.*“³³³ Nutno dodat, že takto nastíněný objem výstav nelze považovat s ohledem na další roky za výjimečný, a také připomenout, že ve sledovaném ilustrativním období MLK disponovalo celkem 8 zaměstnanci, přičemž tento počet zahrnuje i dva zkrácené úvazky.³³⁴ O neblahém vlivu upřednostňované prezentační činnosti na další pracovní oblasti a o jejich upozadování nemůže být sebemenších pochyb.

³³⁰ BSP byla formou socialistického soutěžení pracovních kolektivů. Blíže bude toto téma nastíněno v kapitole věnující se každodennosti zaměstnanců MLK.

³³¹ MLK v Chrudimi, Zvukové nahrávky, Inv. č. FONO 281/a. Rozhlasová relace o činnosti BSP MLK v Chrudimi, Československý rozhlas Hradec Králové z roku 1979.

³³² Tamtéž.

³³³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 4.

³³⁴ Tamtéž, s. 16.

Ze studovaných úředních pramenů³³⁵ ani z korespondence mezi MLK a VČKNV kupodivu nevyplývá, že by tlak na velký objem výstav přicházel přímo od zřizovatele. Tento si tak lze vysvětlovat zejména obecným dobovým příklonem k návštěvníkům a prezentační činnosti.³³⁶ Přesto je vysoce pravděpodobné, že alespoň určitá část výstav byla realizována z přímého podnětu VČKNV, což ostatně potvrzuje i v pramenech naprosto ojedinělá níže uvedená citace z kroniky BSP, vztahující se opět k roku 1979 a výstavě ve východoněmeckém Genthinu: „*Další z četných výstav, která se na nás nečekaně přičítala shora, byla rychlovka uspořádaná v rámci družebních dnů mezi Vč krajem a magdeburskou oblastí v NDR.*“³³⁷ Obdobně nejsou v pramenech ze strany zřizovatele explicitně vyjádřeny ani požadavky na určité ideologicky či politicky tematizované výstavy. Lze se setkat pouze s obecnými pokyny z metodických příruček navazujících na Zásady rozvoje čs. muzejnictví, že je zapotřebí „*plánovitě vytvářet expozice a výstavy z období nejnovějších dějin a ze současnosti, znázorňující revoluční tradice našeho lidu, vývoj dělnického hnutí a boj pracujících za sociálně spravedlivý řád, dějiny KSČ a boj za vítězství socialismu, dále protifašistický odboj, osvobozovací boj i úspěchy socialistické výstavby, dosažené pod vedení KSČ*“³³⁸. Politicky motivovaná náplň expozic či výstav překvapivě nevyplývá ani ze vzpomínek bývalých zaměstnankyň: „*Já, ač jsem na takové věci hodně citlivá, tak jsem to příliš, příliš nepociťovala, ta témata určitě ne. Témata určitě ne. Projevovalo se to v nějakých jiných věcech, ale témata určitě ne.*“³³⁹

I přes výše uvedené skutečnosti by bylo i v tomto případě mylné předpokládat, že se MLK s nároky na politicky motivovanou „prezentaci kulturního dědictví“ nesetkávalo. Vedle stanovených cílů typu „*využívat existence MLK jako důkazu možností našeho socialistického zřízení a v uplatňování kulturní politiky KSČ*“³⁴⁰ je třeba sice konstatovat, že silné politické tlaky na ideovou náplň expozic provázející 1. polovinu 50. let nebyly

³³⁵ Fond MLK obsahuje jen naprosté minimum přímých pokynů od nadřízeného orgánu – odboru kultury VČKNV. Fond VČKNV ohraničený roky 1977–1990 je pro badatele bohužel nepřístupný.

³³⁶ HOLMAN, Pavel. Dějiny sběratelství a muzejnictví. In: *Úvod do muzejní praxe*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2011. s. 67–68.

³³⁷ MLK v Chrudimi, Archiv, Inv. č. AR 4134, Kronika BSP MLK (březen 1979 – září 1979).

³³⁸ SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Základní směry rozvoje pracovní iniciativy v kultuře 1976, s. 8–9.

³³⁹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³⁴⁰ SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Hlavní směry kulturně výchovné činnosti pro rok 1976 pro MLK.

v době normalizace již zdaleka tak silné, avšak alespoň jakási zažitá a povinná kostra v podobě výstav věnovaných různým pro režim důležitým politickým výročím zůstávala.³⁴¹ Pochopitelně že nejinak tomu bylo i v případě MLK. Díky svému specifickému oborovému zaměření zde však nebyly realizovány vzorové výstavy,³⁴² které bychom našli povětšinou ve vlastivědných muzeích,³⁴³ ale naopak výstavy, které svým tématem danou politickou událost pouze připomínaly a často jen vzdáleně. Tyto výstavy tzv. „k příležitostem“ a také fakt, že připomínky daných výročí byly všudypřítomné, samozřejmé, a tudíž značnou částí společnosti i přehlížené a nepodstatné, jsou zřejmě důvody, proč je ani narátorky nepovažovaly za politicky či ideologicky motivované.

Kupříkladu 30. výročí Vítězného února v roce 1978 muzeum spojilo s výstavou královéhradeckého divadla DRÁK a s jeho 20. výročím, to vše s poukazem na divadelní zákon a etablování profesionálních kamenných loutkových divadel po roce 1948.³⁴⁴ K výročí Slovenského národního povstání v roce 1979 MLK realizovalo výstavu českého loutkářství v Trenčíně³⁴⁵ a o 5 let později naopak v Chrudimi výstavu prezentující Krajské bábkové divadlo v Banské Bystrici³⁴⁶. Výročí vztahující se k osvobození Československa Rudou armádou³⁴⁷ či k Velké říjnové socialistické revoluci³⁴⁸ muzeum opakovaně „oslavovalo“ prezentací sbírkových předmětů sovětské provenience. Je příznačné, že ani v tomto případě se výstavy nepokusily zachytit složitější témata, např. ve smyslu vývojového vlivu sovětského loutkového divadla na to československé. Přestože v tomto konkrétním případě lze s jistou dávkou nadsázky uvažovat o poněkud ošemetném

³⁴¹ JIRÁSEK, Zdeněk, KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. České muzejnictví pod vlivem politických změn. In: *Muzea v procesu transformace, mezinárodní konference: 24.–26. listopadu 2003*, Brno, Technické muzeum, Česká republika, s. 38.

³⁴² Vzorová libreta výstav začala vznikat v 50. letech. Nezdívka se takové výstavy v menších či větších obměnách opakovaly.

DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 205.

³⁴³ Snad jedinou výjimku, která je vzdálená od oborového zaměření MLK, lze nalézt v samotných počátcích v podobě vstupní expozice.

³⁴⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978, s. 3.

³⁴⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 2.

³⁴⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za I. pol. 1984, s. 4.

³⁴⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1982, s. 4.

³⁴⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plánu a rozpočtu za rok 1977, s. 1.

významu pojmu „loutka“ ve vztahu Československa a Sovětského svazu, pravdou zůstává, že na širší perspektivy v prezentační činnosti nebyl v MLK prostor.

Přes název muzea i jeho proklamované mezinárodní poslání je třeba dodat, že v jeho prezentační činnosti bezesporu dominovala prezentace československé, resp. české „loutkářské kultury“ v podobě nejrůznějších expozic, krátkodobých jednorázových výstav i putovních výstav zasvěcených tradičním marionetám a kočovným loutkářům, fenoménu rodinného loutkového divadla, profesionálním i amatérským souborům, filmovým a televizním loutkám a v menší míře také výtvarným návrhům či sběratelským předmětům s loutkářskými motivy typu odznaků, filatelie či filumenie. Expozice věnované zahraničním exponátům byly sice vždy přítomné, avšak zejména s ohledem na složení sbírkového fondu v menší míře.

Zajímavá je poté jistě i otázka prezentace zahraničního loutkového divadla s ohledem na obě strany železné opony. Byť lze pochopitelně naznat, že výstavy věnované loutkovému divadlu socialistických zemí měly a mohly být frekventovanější, tato dominance se ve skutečnosti nejeví jako příliš výrazná. Zdá se, že v podstatě opět odpovídá spíše složení sbírkového fondu než ideovému hledisku. Součástí expozic tak byly vždy exponáty reprezentující jak kapitalistické, tak socialistické státy. Jednotlivé stálé a dlouhodobé výstavy často nesly názvy typu *Mezinárodní sbírky MLK* či *Světové loutkové divadlo*.³⁴⁹ Ze zažitě osnovy poté mírně vystupuje např. výstava s názvem *Loutky z evropských kapitalistických států a mimoevropských států*.³⁵⁰ Kromě zmíněných opakovaných výstav sovětského loutkového divadla či také výstavy *Ruská a sovětská lidová hračka*³⁵¹ se do pádu železné opony dostalo samostatné výstavy prezentující loutkové divadlo v rámci jedné socialistické země pouze NDR, a to až v roce 1989.³⁵² V kontrastu danému roku poté naopak stojí krátkodobá reciproční výstava *Loutky USA*³⁵³. Je sice pravdou, že poslední pětiletý plán, počínající rokem 1986, obsahuje mj. i cíl „postupně realizovat expozice propagující výsledky loutkářství v socialistických

³⁴⁹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice MLK, p. č. 21/50-94, kt. 2, Expozice a výstavy 1972–1978.

³⁵⁰ MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 6247 – FOT 6303, Fotodokumentace expozice Loutky z evropských kapitalistických států a mimoevropských států.

³⁵¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982, s. 3.

³⁵² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, výstavy 1988–1991, p. č. 167/2011, kt. 1, Expozice a výstavy 1989.

³⁵³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1989.

*zemích*³⁵⁴, avšak k naplnění tohoto plánu, s výjimkou loutkového divadla východoněmeckého státu, nedošlo.³⁵⁵

Přestože se ve sbírce MLK i mimo ni dochovala poměrně bohatá fotodokumentace výstav a expozic, jakési hodnocení výtvarných prostředků a vizuální stránky se zdá, zvláště dnešní optikou, irelevantní. Obecně je možné konstatovat, že existovala zásadní disproporce mezi ústředními muzei a těmi na periferii: *„Markantní rozdíly je dělily zejména v přístupu k vědeckému vyhodnocování sbírek i v péči o ně, ve výzkumné činnosti a především v úrovni expozic a výstav.“*³⁵⁶ S ohledem na mezinárodní kontext je pak možné ještě dodat, že *„česká muzea od 70. let jen minimálně zachytila celosvětový trend, kdy expozice byly doplňovány nejrůznějšími zařízeními vtahujícími návštěvníka aktivně do recepce vystavovaných předmětů. Tento konservativismus, propojovaný ovšem i absencí moderních technologií a potencovaný i snižujícími se finančními prostředky určenými pro prezentaci, nejen že ovlivňoval snižující se návštěvnost, ale zameškal i možnosti pro rehabilitaci vzdělávací funkce muzeí.“*³⁵⁷ V případě MLK nelze než s uvedenými skutečnostmi souhlasit a dodat, že v enormním objemu výstav a naopak s nedostatečným finančním, materiálním i personálním zajištěním se výtvarné prostředky výstav většinou omezovaly pouze na samotné exponáty, a co se využití moderních technologických prostředků týče, je možné zmínit pouze určitou úlitbu zřizovateli v podobě dvou audiovizuálních stěn³⁵⁸ umístěných v roce 1982 do foyer Mydlářovského domu a prezentujících *„péči naší socialistické společnosti o loutkové divadlo a kulturní politiku v rámci našeho kraje“*³⁵⁹.

Většina výstav i expozic tak byla realizována svépomocí: *„sice tam byl pan vedoucí sbírkového úseku, (...) byl tam pan ředitel, ale ono se to všechno řešilo tak nějak jako v*

³⁵⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Plány činnosti, p. č. 21/50-94, kt. 3, Podklady pro plánování činnosti MLK 1986–1990.

³⁵⁵ V případě převzetí domu č. p. 76 měly jeho prostory tvořit expozice socialistických zemí. Tamtéž.

³⁵⁶ DOUŠA, Pavel. Organizace českého muzejnictví 1945–1989. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 104.

³⁵⁷ JIRÁSEK, Zdeněk, KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. České muzejnictví pod vlivem politických změn. In: *Muzea v procesu transformace, mezinárodní konference: 24.–26. listopadu 2003*, Brno, Technické muzeum, Česká republika, s. 39.

³⁵⁸ Podoba těchto stěn bohužel není zachycena na fotografiích a kupodivu si na ně nevzpomněly ani samy narátorky.

³⁵⁹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982, s. 3.

*partě, prostě hodně jsme se scházeli, hodně jsme diskutovali o věcech, probírali jsme věci. Měli jsme možnost do toho určitě zasahovat. Takovej ten rámeček vymyslel pan ředitel, i to nějak navrhl, ale měli jsme možnost do toho zasahovat.*³⁶⁰ Nejen v rozhovorech s bývalými zaměstnankyněmi, ale i v pramenech je svépomocná tvorba výstav často připomínána a zřídka i pranýřována: „*Dosavadní praxe nízkých nákladů při zajišťování kolektivem MLK je neudržitelná, pokud akce předpokládají profesionální spolupráci.*“³⁶¹

Účast profesionálních výtvarníků při tvorbě výstav se zdá být skutečně výjimečná. Kromě zahajovací expozice, na níž se podíleli Jan Dvořák, Pavel Kalfus či Jaroslav Doležal, zanechal ve výstavní činnosti MLK výraznější stopu snad pouze akademický malíř a grafik Jan Hlína³⁶², který pro MLK kromě plakátů, pozvánek či vstupenek navrhl zejména v 80. letech i několik výstav.³⁶³ Další spolupráce s profesionálními výtvarníky se před rokem 1989 týkala již pouze několika málo autorských výstav, jako např. v případě *Výtvarných návrhů Vojtěcha Cinybulky*,³⁶⁴ *Loutkářské tvorby Jany Pogorielové*³⁶⁵ či *Luminiscenčního divadla Františka Tvrdky*.³⁶⁶ Právě poslední jmenovanou výstavu, či přesněji část expozice, lze zřejmě označit za návštěvnicky nejoblíbenější nebo alespoň za jednu z nejúspěšnějších.

Výstava prezentovala tvorbu Františka Tvrdky, průkopníka tohoto typu černého divadla, využívajícího techniky luminiscence, tedy užití speciálních barev obsahujících tzv. luminofory, které září v ultrafialovém světle. Výstava byla zahájena r. 1981 a o její popularitě nejlépe svědčí fakt, že se poté stala součástí stálé expozice na více než 30 let. Tvrdkovo luminiscenční divadlo, které hostovalo na mnoha kabaretních scénách evropských měst, bylo pochopitelně často akcentováno ve vzpomínkách bývalých zaměstnankyň: „*To luminiscenční divadlo, i když (...) je to taková pastva pro oči, pro ty děti, že jo, že je to pro ně úžasný, že všichni svítěj a začnou se prohlížet a na loutky se*

³⁶⁰ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³⁶¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978, s. 12.

³⁶² Jan Hlína (1925–1991), žák Karla Svobinského, se věnoval zejména grafické tvorbě. Navrhoval plakáty a další propagační materiály pro mnoho východočeských i celostátních institucí. V Chrudimi je jeho jméno kromě MLK spojeno zejména s Loutkářskou Chrudimí a Okresním muzeem. KOBETIČ, Pavel. *Osobnosti Chrudimska*. Chrudim: Okresní muzeum, 2002, s. 69.

³⁶³ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³⁶⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1985.

³⁶⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1986.

³⁶⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1981.

nedívají.³⁶⁷ Další průvodkyně a pozdější recepční muzea dodává: „No, velkej úspěch, samozřejmě tolik diskutované luminiscenční divadlo, když tam byla ta stálá expozice, tak návštěvníci si tam vodtad' odnášeli kousky rybiček, kousky čertíků, dokonce se nám tam jeden čertík ztratil, (...) pak tam byla taková příšera s těma dlouhejma drápama, (...) tak ty drápy se takhle pomaličku vodlamovaly, protože ty lidi si neuvědomili, že ten efekt dělá to neviditelný světlo, no a když si uloupil kus toho nehtu a vodnesli to na to světlo, tak byli strašně zklamaný. To byla nejvíce zničená výstava, když pan Tvrdek přijel, tak voni na něj jako stálí zaměstnanci, je tam ulomený todle, chybí to, a von měl radost z toho, že to je tak volíbený, (...) tak vždycky to vyspravil nebo nahradil. To byla nejvíce zničená výstava jako a nejmíc teda úspěšná.“³⁶⁸

Rozhodně není záměrem následující úvahy snižovat estetický účinek či výtvarnou úroveň Tvrdkových loutek, avšak je nutné připustit, že za značným úspěchem této konkrétní expozice stojí vedle určité kurióznosti zejména efekt ultrafialového světla nejen na speciální luminiscenční barvy, ale i na jakékoli bílé předměty či části lidského těla. V souvislosti s touto pro mnohé návštěvníky nejoblíbenější výstavou s víceméně kabaretním obsahem vyvstává i jistá domněnka či přesněji „kacířská teze“, totiž že alespoň určitá část potenciální návštěvnické populace přechází spojení „muzeum loutek“ s mírným úsměvem, neshledává snad jeho činnost a obsah jako výzkumný a neočekává ani strohou vlastivědnou expozici, naopak očekává roztodivné artefakty „komediantské činnosti“, tedy v podstatě kuriózní a snad i atraktivní obsah. Pochopitelně že lze tento aspekt označit za přirozený a neobeznámenost s činností MLK dané návštěvnické skupiny považovat za bezvýznamnou, avšak tato skutečnost se z širší perspektivy rozhodně jako zanedbatelná nejeví. Pro ilustraci je možné uvést slova dlouholeté ekonomky a posléze i ředitelky MLK Věry Žaludové³⁶⁹, která v souvislosti se zřizovatelem a výstavní činností užívá slova atraktivní v jiném tvaru: „Byli jsme prostě pro ně jako dobrá atrakce, protože tam jezdili, když byla nějaká (...) na ministerstvu někdo z

³⁶⁷ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

³⁶⁸ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

³⁶⁹ Na postu samostatné ekonomky působila Věra Žaludová od roku 1974. V roce 1988 dokončila dálkové studium VŠE a již o rok dříve nahradila Jarmila Chládku po jeho odchodu do penze v ředitelské pozici. Toto místo zastávala do roku 1992, kdy se vedení MLK ujala Alena Exnarová.

*hostů, třeba přijeli Čiňani nebo kdokoliv, tak kam se půjdou podívat, tak chtěli do muzea loutek, to byla taková atrakce, se kterou se honosili.*³⁷⁰

S připomínkou „dobové obecné rezignace“ na vzdělávací funkci muzeí je v tuto chvíli možné v konkrétním případě MLK konstatovat, že se hlubší postižení daných témat v prezentační činnosti nepožadovalo a snad ani neočekávalo, „hlavně že se to bude těm *druhejm líbit*“³⁷¹. Přestože z pramenů nejsou požadavky na velký objem výstavní činnosti jasně patrné, faktem zůstává, že vnější tlaky, tedy kvantitativní ukazatele typu počet realizovaných výstav a návštěvnost, hrály v muzejní sféře, a to nejen v dobách plánované ekonomiky, stěžejní roli. Vedle toho tato činnost MLK korespondovala s dobovým příklonem k potřebám návštěvníků. Co se týče motivace vnitřní – vedení a zaměstnanců MLK, kterou si lze vysvětlovat upřednostňovanou prezentační činností, vedle pochopitelné záliby v této činnosti umožňující i okamžitou zpětnou vazbu je možné zmínit, že právě díky výstavám a jejich potenciálnímu úspěchu mohou být viděni, slyšeni, a tudíž v některých otázkách či požadavcích i vyslyšeni.

3.3.3.2. Zahraniční výstavy

Vedle tuzemské prezentační činnosti MLK realizovalo před rokem 1989 i několik krátkodobých zahraničních výstav. S jedinou výjimkou se všechny uskutečnily mezi roky 1976–1980 ve spřátelených socialistických zemích a nutno hned v úvodu dodat, že bez jakékoli kooperace s UNIMA. První výstava s názvem *Tradice a současnost československého loutkového divadla*³⁷² vznikla z popudu federálního ministerstva zahraničních věcí, resp. jeho zřizované organizace – Československé správy kulturních zahraničních a informačních středisek (dále jen ČSKIS)³⁷³, a ve spolupráci s ní. Místem instalace výstavy, zpřístupněné mezi 7.–28. 12. 1976, se stala tehdejší dominanta Východního Berlína – Palác republiky, ve kterém sídlil mj. i parlament NDR.³⁷⁴ Na zahraniční cestu, přesněji na komfort cestování zavzpomínal v již zmíněném

³⁷⁰ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 9.

³⁷³ Dnešní Česká centra.

³⁷⁴ SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Komplexní hodnocení dvouleté činnosti BSB 1975–1976, s. 5.

rozhlasovém pořadu i muzejní řidič a správce depozitáře Petr Martínek: „*Když jedete, dejme tomu, těch pět set kilometrů a v tej době zrovna bylo asi minus šestnáct stupňů, a jelikož náš mikrobús není vevnitř čalouněnej, tak jsme to měli střechu jako výparník od ledničky. Všichni se krčili v dekách a v čepicích, jen abysme prostě tam dojeli.*“³⁷⁵

Vedle fotodokumentace se v pramenech lze setkat zejména s oficiálními hodnoceními zahraničních akcí, které se nesou většinou v obdobném nic neříkajícím duchu, a tak kromě počtu návštěvníků nejčastěji zaznívají formulace typu „*výstava splnila internacionální, propagační i odborné cíle*“³⁷⁶. Byť tyto cíle nejsou blíže konkretizovány, první zahraniční výstava bezpochyby zaznamenala pozitivní ohlasy, a tak mohla být ve stejné podobě o několik týdnů později instalována tentokrát v Lipsku.³⁷⁷ Německá demokratická republika se stala rozhodně nejčastější destinací zahraničních cest. V Lipsku byla v roce 1979 realizována „*zatím největší výstava MLK v zahraničí*“ s názvem *Současné loutkové divadlo v ČSSR*. Následovala krátkodobá výstava v bulharské Sofii, opět ve spolupráci s ČsKIS, a poté dvě družební výstavy pod hlavičkou VČ. kraje v polském Valbřichu a již zmíněném východoněmeckém Magdeburgu.³⁷⁸ Prezentace *Současného loutkového divadla v ČSSR* v roce 1980 v již známém prostředí východní části Berlína se na dalších 9 let stala poslední zahraniční výstavou. Znovu vznikla ve spolupráci s ČsKIS a československým velvyslanectvím. Její deinstalace byla svěřena jedné z narátorek Nadě Drobílkové, která kromě dobrodružné cesty vlakem do Berlína v rozhovoru takto zavzpomínala i na návrat: „*Pan velvyslanec, za prvé tehdy mně dal nějakou částku těch východoněmeckých marek, abych měla teda na nějakou svačinu po cestě a (...) abych mohla dětem něco nakoupit (...), dceři tehdy byly asi 4 roky, a já jsem jí přivezla takový žlutý botičky, který máme dodnes někde schovaný. Dcera je má někde u sebe (smích). A pak na hranicích celník přišel k autu, řidič, ten byl řešit papíry, a přišel celník a já jsem si říkala, aha, tak jdeš kontrolovat, kde co vezu, a on říkal: A vezete taky Hurvínka? A já říkám: A vezu! A mohl bych ho vidět? Ale von to přišel, nepodezírala jsem ho, že z důvodu kontroly, ale prostě měl, měl ten zájem a ptal se, jestli to je opravdu*

³⁷⁵ MLK v Chrudimi, Zvukové nahrávky, Inv. č. 281/a, Rozhlasová relace o činnosti BSP MLK v Chrudimi, Český rozhlas Hradec Králové z roku 1979.

³⁷⁶ SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Komplexní hodnocení dvouleté činnosti BSB 1975–1976, s. 5.

³⁷⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plánu a rozpočtu za rok 1977.

³⁷⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1979.

*ten originál Hurvínek a tak dále, no. Takže to, takovýhle jako úplně lidský zážitky, normální jako.“*³⁷⁹

Důvody, proč se v průběhu dalších let neuskutečnily další zahraniční instalace, nejsou z oficiálních pramenů jasně patrné, a tak lze jen odhadovat. Jedno z pravděpodobných vysvětlení lze spatřovat v úsporách, tedy v termínu, který se naopak v oficiální korespondenci s VČKNV objevuje s jistou pravidelností, zejména ve spojení s úsporou paliv a energií.³⁸⁰ Dále je možné zmínit, že zahraniční výstavy vyžadovaly iniciátora v podobě silného partnera v dané lokalitě, kterého se zřejmě nedostávalo. Nejjednodušší vysvětlení, které bývá obvykle správné, nabízí opět bývalá vedoucí prezentačního úseku Naďa Drobílková: „*Vím, že byl zájem, aby se dělaly výstavy v cizině, ale prostě tehdy to bylo tak všechno provázaný a složitý, že se to úplně minimalizovalo.“*³⁸¹

Nejvzdálenější, nejexotičtější a zároveň poslední „zahraniční akci“ realizovanou těsně před pádem minulého režimu příznačně představuje výstava s názvem *České loutky v New Yorku*.³⁸² Inicijace opět přišla zvnějšku, konkrétně od Andrew Drummonda, odborníka na loutkové divadlo a profesora Městské univerzity v New Yorku³⁸³, který v rámci své studijní cesty po Evropě v roce 1987 navštívil i Loutkářskou Chrudim.³⁸⁴ Bylo to v době, kdy se v MLK připravovala změna na ředitelské pozici. Nastupující ředitelka Věra Žaludová vzpomíná na okolnosti schvalovacího procesu své zahraniční cesty takto: „*A to tenkrát jako Chládek tvrdil, no to nepůjde, (...) to vás tam nikdo jako nepustí, to jsme byli ještě pod krajem, že mě nepustí, že mě nedoporučej, a já jsem se spojila s těma děvčatama z ministerstva, to musely dělat ony. No, výborně jsme si sedly a ony, proč by to nešlo, že jo, vždyť je to možný, a tak to všechno vyšlo bez problémů.“*³⁸⁵ Služební cestu spojenou s výstavou prezentující základní etapy vývoje českého loutkářství na náklady MLK a MK ČSR v „srdci světového imperialismu“ a ve specifické době československého

³⁷⁹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³⁸⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 26/1992, kt. 1, Socialistický kolektivní závazek na rok 1983 z 1. 1. 1983.

³⁸¹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

³⁸² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1989.

³⁸³ Kingsborough Community College – City University of New York.

³⁸⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Zpráva o styku s cizincem z 16. 7. 1987.

³⁸⁵ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

pojetí přestavby³⁸⁶ přesto muselo schválit několik státních i stranických orgánů, počínaje zřizovatelem v podobě Odboru kultury VČKNV přes okresní výbor KSČ po MK ČSR a vládní komisi.³⁸⁷

V dobovém, avšak i současném hodnocení této výstavy, uskutečněné v prostorách zmíněné univerzity v termínu 21. 3. – 18. 4. 1989, se Věra Žaludová neubráníla srovnávání, ze kterého je v obou případech patrný zejména určitý kulturní šok. V dobovém rozhovoru na stránkách regionálního deníku *Budovatel* tak mj. zazní: „*Pravdou ale zůstává, že představa o loutkách u nás a tam se výrazně liší. Přece jenom je i vkus utvářen třeba filmy a časopisy s comics. Jak jinak si vysvětlit výtvarnou úroveň části loutek zvaných muppets? Plyš, molitan, přepestré barvy, pozlátka, celuloid.*“³⁸⁸ Spíš než na okolnosti spojené přímo s výstavou v současnosti bývalá ředitelka vzpomněla především na jiné aspekty své cesty: „*Ten New York, ta vysoká škola, vono to bylo na Manhattanu a nová budova a zrovna pršelo a na chodbě tolikhle vody, prostě protýkalo to. Člověk byl z toho v šoku, protože Amerika, že jo, New York, to přece tady musí bejt všechno výborný, a ono nebylo. Pak profesor, protože musí bydlet tam, aby to odpovídalo jeho funkci, že jo, tak bydlel blízko Broadwaye. Když jsem ráno (...) se šla projít po Broadwayi, takhle nastláno odpadkama, mezi těma odpadkama bezdomovci, že jo, prostě byl to pro mě šok se setkat se s tímhlectím, (...) tohle všechno překrylo tu výstavu.*“³⁸⁹

V rámci 38. LCH byla poté recipročně připravena krátkodobá výstava v Chrudimi s názvem *Loutky USA*. Vedle prezentace skromné sbírky spravované Andrew Drummondem v rámci dané univerzity výstava představila i díla předních amerických výtvarníků loutkového divadla v čele s např. Jimem Hensonem.³⁹⁰

³⁸⁶ Byť se jedná jen o velmi zdrženlivou a konzervativní verzi sovětské perestrojky spojenou s bezradností a deziluzí československých vládnoucích elit, přesto ji lze označit za významný podnět k destabilizaci letitého normalizačního diskurzu, odhalující jeho obsahovou prázdnotu.

PULLMANN, Michal. *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium, 2011, s. 230–231.

³⁸⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Akce USA, p. č. 512/1998, kt. 6, Žádost o povolení služební cesty z 16. 1. 1989.

³⁸⁸ Z Chrudimi do New Yorku. České loutky v Americe, rozhovor s ředitelkou MLK. *Budovatel*, 40, 24. 5. 1989, č. 21, s. 5.

³⁸⁹ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

³⁹⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 23/2014, kt. 4, Tisková zpráva k výstavě *Loutky USA*.

V souvislosti se zahraničními zápůjčkami je poté možné zmínit již pouze dvě předcházející výstavy – *Saské marionety*³⁹¹ taktéž z roku 1989 a italské *Rodinné loutkové divadlo rodiny Rissone*³⁹² z roku 1987. Nepřekvapí tak obecné konstatování, že zahraniční výstavy a zároveň i zahraniční spolupráci na prezentační činnosti MLK lze shledat v poměru k celkovému objemu za ojedinělé. Zřejmě v již tak velmi obsáhlých výstavních plánech jednotlivých let jednak nebylo snadné zařadit nahodile se vyskytující požadavky na zahraniční výstavy a jednak je nutné dodat, že pochopitelně ani finanční stránka těchto výstav nebyla zanedbatelná.

3.3.3.3. Návštěvnícký provoz

„Zpřístupnění expozice není konec prezentačního procesu.“³⁹³

Vztah s veřejností, zejména tou návštěvníckou, je neodmyslitelná součást muzejní prezentační činnosti, jejíž je návštěvník nejen publikem a koncovým uživatelem, ale i hodnotitelem. Jeho veskrze pozitivní výsledný estetický dojem a v ideálním případě alespoň částečné uchování a osvojení informací, které autoři dané výstavy zamýšleli předat, by poté měly být hlavním cílem. Přístup muzeí k jejich publiku prošel v druhé polovině 20. století výraznou proměnou. Již v roce 1948 toužil Václav Kopecký *„naplnit výstavní sítě a muzea novými návštěvníky z řad pracujícího lidu“*³⁹⁴ a dobová literatura poté často a hrdě hlásala tezi, že *„jedině socialistická společnost je skutečně s to plně realizovat principy demokratizace kultury a zabezpečit plné využití kulturního dědictví ve prospěch výchovy a vzdělání lidu“*³⁹⁵. Pravdou však zůstává, že po konci druhé světové války obecně muzea ve světě, tedy nejen v tom „socialistickém“, přestávala své publikum vnímat jako trpěné nezvané hosty, ale právě naopak se o své návštěvníky z řad široké veřejnosti, včetně těch nejmenších, začala aktivně zajímat a vycházet jejich potřebám vstříc.³⁹⁶

³⁹¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1989.

³⁹² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1987.

³⁹³ BENEŠ, Josef. Muzeum a společnost, analýza vztahů a vazeb. In: *Muzeum a publikum, sborník ze semináře*. Opava: Slezské muzeum Opava, 1990, s. 8.

³⁹⁴ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 60.

³⁹⁵ ŠPÉT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 7.

³⁹⁶ BENEŠ, Josef. *Muzeum a výchova*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980, s. 256.

Tento fakt se pochopitelně odrazil nejen v obecně vyšším objemu realizovaných výstav, ale pochopitelně také ve zvýšeném zájmu veřejnosti projevujícím se v neustále rostoucím počtu návštěvníků československých muzeí.³⁹⁷ Dobová literatura uvádí, že „návštěvníký zájem o muzea a jeho vzestupná tendence není, na rozdíl od počtu expozic a výstavních akcí, jen ukazatelem mechanickým. Svědčí o aktivním přístupu socialistického člověka ke kulturním hodnotám“³⁹⁸. Vedle jakési přirozené návštěvnosti dané omezeným výběrem turistických destinací směrem za hranice Československa je však nutno podotknout, že za zvyšující tendencí a „aktivním přístupem socialistického člověka“ lze hledat zejména státní kulturní politiku spojenou s kolektivismem a cenovou dostupností. Tento kolektivní prvek jako součást „nového socialistického stylu“ silně podporovaly zájezdy pracovních kolektivů organizované odborovými organizacemi,³⁹⁹ ale také různými zájmovými skupinami pod hlavičkou Svazarmu, Čs. svazu tělesné výchovy a sportu, Svazu požární ochrany apod.⁴⁰⁰

Veškeré uvedené skutečnosti se pochopitelně odrazily i ve vlastním návštěvníkém provozu MLK. Již obsah předchozích kapitol naznačuje, že nejen vysoký počet realizovaných výstav a častá frekvence obměny „stálé“ expozice směřoval k uspokojení návštěvníké veřejnosti. K té bezesporu přispívala i tehdejší „zásada, že s každou skupinou i jednotlivcem byl vždy průvodce, přímý kontakt byl tedy dodržen“⁴⁰¹. Nutno dodat, že muzeum většinu času disponovalo jednou stálou průvodkyní. O náročnosti této zavedené praxe a nutné výpomoci dalších zaměstnanců nelze pochybovat, slovy jedné z bývalých průvodkyň: „V sezoně naopak tady bylo třeba i šedesát zájezdů za den (...), to i tehdejší uklízečka prováděla. (...) Kdo měl ruce nohy, prováděl. To bylo krásný. Já jsem strašně ráda poslouchala pana ředitele. Ten vždycky šel pomoci, když bylo hodně

³⁹⁷ V roce 1946 československá muzea navštívilo cca 650 tis. návštěvníků, mezi roky 1948–1953 se každoroční průměr pohyboval kolem 1,5 mil., v roce 1955 3,5 mil., 1960 přibližně 6 mil. a na konci 70. let roční průměr činil více než 9 mil. návštěvníků.

ŠPÉT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 206.

³⁹⁸ Tamtéž.

³⁹⁹ FRANC, Martin a Jiří KNAPÍK. *Volný čas v českých zemích 1957–1967*. Praha: Academia, 2013, s. 342–343.

⁴⁰⁰ MÜCKE Pavel a Dana FÜRSTOVÁ. Tzv. Sociální cestování a reflexe jeho účastníků – Revoluční odborové hnutí, rekreace a podnikové cestování v období tzv. normalizace. In: MÜCKE, Pavel a Lenka KRÁTKÁ, ed. *Turistická odysea: krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 328–329.

⁴⁰¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 10.

*nabito, ale hlavně prováděl takovýty oficiální návštěvy a tak, no, ale protože to měl všechno prostě v hlavě, tak já jsem ráda čerpala z jeho řeči. Jsem si vždycky sedla na schody a tak jsem tam potají poslouchala.*⁴⁰²

Další dlouholetá průvodkyně Renata Dvořáková k vysoké návštěvnosti i kontaktu s návštěvníky dodává: „*To vám bylo takovejch lidí, takovejch škol, co prostě navštěvovalo muzeum. To stály fronty jako opravdu až ke kašně na náměstí (...). To znamená, na to taky nemůžu zapomenout, jo, protože to bylo hrozně fajn. Měl jste příměj kontakt s těma lidma, jo, že jste je vyvedl. Mohl jste, já nevím, s nima i zašprýmovat, jo. Když, když ty děti odcházely, zářily jim oči.*“⁴⁰³ Naopak další z průvodkyň vzpomíná na četné zájezdy v souvislosti s nástupem do muzea takto: „*Ten první, jo, ten první den byl úžasnej, ten byl strašnej, protože mně bylo řečeno, že mám přijít jenom jako dozor, (...) přijít si to vlastně poslechnout, podívat se, jak se to dělá, (...) dorazila jsem tam asi za deset minut devět a ta ulice byla plná lidí, (...) já jsem se nemohla dostat k těm hlavním dveřím. U hlavních dveří už stála kolegyně a křičela pusťte ji, pusťte ji, to je průvodkyně. Ona zavřela ty dveře a jen mně tak v kostce řekla, co, jak, proč, a začalo to. Tak zahrádkáři! Zahrádkáři vpluli, tam se jim řeklo něco, poslali se nahoru, další! Včelaři! Takže to bylo takový hodně chaotický.*“⁴⁰⁴

Výrazně specifickou návštěvnickou skupinu představují cizinci, a to nejen z důvodu jazykových předpokladů průvodkyň a průvodců MLK, ale i z „politického“ hlediska. Takřka povinná formulace, kterou obsahovala většina ročních hodnocení činnosti MLK, zněla takto: „*V rámci internacionalismu byla věnována maximální pozornost zahraničním delegacím, zvl. ze socialistických zemí, a propagovány výsledky kulturní politiky našeho soc. zařízení.*“⁴⁰⁵ Jedna z bývalých zaměstnankyň v této souvislosti vzpomněla i na „*školení pro zaměstnance, kteří přichází do styku se zahraničními nebo se západními návštěvníky. (...) To bylo úplně normální politický školení (...), abysme s nimi nevedli žádný soukromý hovor, vlastně nám byla zdůrazňována, jak bych to nazvala, přednost socialistického zřízení.*“⁴⁰⁶ Pozvánky na tento typ školení přicházely z

⁴⁰² Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 20. 10. 2021.

⁴⁰³ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

⁴⁰⁴ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

⁴⁰⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 13.

⁴⁰⁶ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

chrudimského OV KSČ v pravidelných intervalech, poslední dohledaná se pojí s rokem 1987 a obsahuje následující dovětek: „*Je nezbytné, aby se tohoto školení zúčastnili ti komunisté i bezpartijní, kteří se častěji dostávají do styku s nepřátelskou propagandou prostřednictvím cestovního ruchu, služebních cest a styku se zahraničními pracovníky.*“⁴⁰⁷ O každém styku s cizinci poté také musely být sepsány poměrně podrobné zprávy zasílané zřizovateli, které však měly jen minimální „státněbezpečnostní“ potenciál, pro ilustraci: „*Návštěvu 20 osob zastoupených ze 16 zemí (z toho 10 kapitalistických) jsem po prohlídce muzea přijala ve své kanceláři a jednali jsme o další loutkářské spolupráci s jednotlivými zeměmi.*“⁴⁰⁸

Vztah s tuzemským publikem byl dále v menší míře budován různými přednáškami, besedami⁴⁰⁹, částečně akcemi pro nejmenší návštěvníky⁴¹⁰ a také podávaným mediálním obrazem v tuzemském tisku, rozhlasu i televizi. Mydlářovský dům se tak několikrát stal lokací pro natáčení reportáží, dokumentárních filmů či hudebních videoklipů československé televize,⁴¹¹ ale i několika zahraničních produkcí ze SRN, NDR či Japonska.⁴¹² Vývoj návštěvnosti MLK v podstatě koresponduje s obecnou zvyšující se tendencí československých muzeí, naznačenou v úvodu této kapitoly. Až na několik málo drobných výkyvů⁴¹³ tak lze i v případě MLK pozorovat víceméně lineární růst. Pro ilustraci je možné uvést, že zatímco v první ucelené sezóně, tedy v roce 1973, tento

⁴⁰⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, OV KSČ – politické školení z 8. 5. 1987.

⁴⁰⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Zpráva o styku s cizinci z 14. 7. 1989.

⁴⁰⁹ Nejčastěji v rámci vernisáží výstav či expozic.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 6.

⁴¹⁰ Např. k příležitosti Dne dětí se jednalo o několikrát opakovanou „Kresbu na ulici“ či vedení loutkářského kroužku při DDM.

SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Komplexní hodnocení dvouleté činnosti BSB 1975–1976, s. 6.

⁴¹¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1975, s. 11.

⁴¹² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 12.

⁴¹³ Pro ilustraci je možné uvést tento úryvek z komplexního rozboru činnosti za rok 1982: „*Proti roku 1981, kdy bylo dosaženo nejvyšší návštěvnosti přímo v budově muzea: 30 175, byla návštěvnost 1982 relativně nižší. Způsobily to některé podmínky, které z hlediska hospodárnosti s pohonnými hmotami omezily zájezdy ze vzdálených míst a zahraniční zájezdy Čedoku.*“

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982, s. 6.

počet činil 13 902 návštěvníků⁴¹⁴, v roce 1979 to bylo již 21 080⁴¹⁵, v roce 1983 MLK navštívilo celkem 33 429 osob⁴¹⁶ a pomyslný vrchol nastal v roce 1989 s počtem 51 180 návštěvníků⁴¹⁷. Doplňme, že podlahová plocha výstavních prostor Mydlářovského domu v tuto dobu kolísala kolem hodnoty 200 m².⁴¹⁸

Co se vztahu návštěvníků k MLK a jejich kýžené spokojenosti a zpětné vazby týče, lze s odstupem času opět jen odhadovat, a to opět bez zobecňujících tendencí. Jistěže uvedená kvantifikační data mnohé napovídají, avšak i z výše řečeného je patrné, že nejsou v těchto otázkách tak docela relevantní, obdobně jako četné a v drtivé většině pochvalné zápisy v návštěvnických kronikách, obsahující formulace typu „*chrudimské muzeum loutek se nám velice líbilo a patří k nejlepším zážitkům našeho zájezdu*“⁴¹⁹. Ovšem i s přihlédnutím k naprostému minimu v pramenech uváděných stížností⁴²⁰ a zejména ke slovům bývalých zaměstnankyň o rozzářených dětských očích a spokojených návštěvnících⁴²¹ je možné konstatovat, že efekt upřednostňované prezentační činnosti a kladení vysokých nároků na kontakt s veřejností se v daných otázkách odrazil velmi pozitivně. V tomto smyslu je poté možné souhlasit i s pohledem na MLK a jeho „exkluzivní prezentovaný obsah“ jako na pýchu města, kraje a v určitém zúženém pohledu i republiky.

⁴¹⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.

⁴¹⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 5.

⁴¹⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1983, s. 6.

⁴¹⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1989, s. 1.

⁴¹⁸ Podlahová plocha expozice se měnila v závislosti na pořizování dalších budov a využití síní Mydlářovského domu jako administrativního zázemí zaměstnanců.

⁴¹⁹ MLK v Chrudimi, Archiv, Kroniky, Inv. č. AR 2208, Kniha návštěv za roky 1980–1983.

⁴²⁰ Za roky 1972–1989 se v pramenech lze setkat pouze se 3 případy projednávaných stížností.

⁴²¹ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

3.3.4. Odborná činnost

„Prostě ta akvizice byla široká. Je pravda, že se bralo více méně všechno, protože jak se říká – ruka páně otevřená, tak byl příkaz nakupovat všecko.“⁴²²

Přestože citovaná slova Jarmila Chládky odkazují k počátkům existence MLK, lze jimi v podstatě definovat „koncept“ sbírkotvorné činnosti na několik dalších desetiletí. Sbírkotvorná činnost, resp. tvorba a správa sbírky, představuje zcela základní odbornou činnost všech muzeí. Z ní by měly vycházet další odborné výstupy, které lze označit jako vědecko-výzkumné, publikační a prezentační, což v podstatě představuje i smysl muzejní práce a instituce jako takové, jinými slovy *„využití výpovědní schopnosti sbírky k získávání relevantních poznatků o světě a zprostředkování těchto poznatků spolu se sbírkovými předměty veřejnosti“⁴²³*. Následující text se tak pokusí, vyjma již naznačené prezentační činnosti, přiblížit tuto odbornou stránku muzejní práce v MLK před rokem 1989, zvláště pak s akcentem na tvorbu sbírky, její správu a ochranu.

Nejprve je ale nutné vymezení a ujasnění zcela základních pojmů, se kterými nejsou ztotožněni často ani samotní profesionálové-muzejníci. Základní omyl tkví v samotné definici sbírkotvorné činnosti, která nepředstavuje, nebo by alespoň neměla představovat, pouhé sbírání předmětů, ale systematickou tvorbu sbírky. Zatímco vědecká, kulturní či finanční hodnota nasbíraných předmětů je v podstatě pouhým součtem hodnot těchto jednotlivostí, tvorbou sbírky vzniká zcela nová hodnota, kterou jí vtiskne její správce-kurátor na základě vlastní erudice a znalostí mnoha souvislostí. Slovy významného muzejního praktika i teoretika Jiřího Žalmana: *„Vedle hodnoty ‚vytvořené‘ je sbírka i dokladem hodnoty ‚tvořící‘“⁴²⁴*. Hned v úvodu je také nutné předeslat, že některé z níže uvedených skutečností nejsou rozhodně míněny kriticky vůči MLK, jelikož se zřejmě týkaly značné části menších muzeí.⁴²⁵

První aspekt, který nese i určité obecné rysy, se jistě týká základních fondů mnoha vlastivědných muzeí, včetně těch předních. V souvislosti s prvotním nadšením při jejich

⁴²² SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 12N, Zaměstnání v MLK Chrudim, Rozhovor s Jarmilem Chládkem při LCH 2006.

⁴²³ ŽALMAN, Jiří. Sbírkotvorná činnost muzeí a správa sbírek muzejní povahy. In: *Úvod do muzejní praxe*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2011, s. 72.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 74–75.

⁴²⁵ DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 104.

zakládání se do sbírkových fondů dostávalo značné množství předmětů, které byly později označeny za neupotřebitelné. Okolnosti základního sbírkového fondu MLK již byly nastíněny na předchozích stranách této práce, a tak v této souvislosti a při bližším prozkoumání sbírkového fondu MLK a jeho základu, tedy sbírky Jana Malíka, zbývá jen poznamenat, že hranice mezi sběratelstvím a kompulzivním hromaděním je velmi tenká. Při letitém přejímání Malíkovy sbírky tak MLK bezesporu sice získalo velmi cenné a jedinečné artefakty loutkářské tvorby, z nichž některé lze označit za skutečné skvosty, avšak na druhou stranu byla sbírka MLK kvůli těmto přírůstkům zároveň zanesena i velmi vysokým počtem předmětů, které nelze označit jiným způsobem než jako balast. Tato početná a zároveň jen velmi povrchně určená část Malíkovy sbírky pro muzeum a jeho zaměstnance znamenala (v podstatě dodnes znamená) značnou přítěž. Důvody jejího přijetí jsou nasnadě a lze je hledat jednak v nesporné Malíkově autoritě, počáteční neznalosti zaměstnanců, nejasněné koncepci a také v prostém faktu, že společně s balastem byly získávány i ony skvosty.

Co se týče další tvorby sbírky, dnešní optikou přesněji řečeno sbírání, je zpětně poměrně obtížné rozpoznat a definovat nějaký klíč či sbírkotvornou koncepci, snad kromě oné proklamované dokumentace současnosti. V tomto smyslu tak je skutečně možné vztahovat úvodní slova Jarmila Chládky na velmi dlouhé období činnosti MLK, kdy se nadále ve sbírce MLK vedle cenných autentických artefaktů hromadil i balast, a to ve své většině bez určení základních souvislostí a promyšlených záměrů.

Tehdejší legislativa umožňovala nabývání sbírkových předmětů několika způsoby, a to vlastním sběrem, dary, nákupy, převody či výměnou s jinými institucemi.⁴²⁶ Vedle velmi početných darů a nákupů od jednotlivců,⁴²⁷ několika nákupů od předního sběratele tvorby tradičních marionetářů Jiřího Vorla⁴²⁸ a četných převodů sbírkových předmětů spojených s loutkovým divadlem z různých muzeí⁴²⁹ získávalo MLK v rámci „dokumentace současnosti“ do své sbírky loutky a občas i kompletní výpravy od českých,

⁴²⁶ BENEŠ, Josef. *Správa muzejních sbírek*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1963, s. 8.

⁴²⁷ Často se jednalo o dekorace a marionety pro rodinná loutková divadla, které jsou dodnes v českých rodinách překvapivě hojně zastoupeny a muzeu také nabízeny.

⁴²⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění, s. 21.

⁴²⁹ Pro příklad lze uvést alespoň Vojenský historický ústav – Vojenské muzeum, ale také regionálně blízké instituce, jako např. městská muzea v Chrasti nebo v Přelouči.

MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady ke sbírce, převody za roky 1972–1989.

v menší míře i slovenských amatérských a profesionálních souborů, z nichž rozhodně nejfrekventovanější byly přírůstky z ÚLD a Východočeského loutkového divadla DRÁK.⁴³⁰ Pracovnice a pozdější ředitelka divadla DRÁK Jana Dražďáková dodává: „*Takže vlastně jsme byli šťastný, že to je teda vlastně někde solidně uložený.*“⁴³¹

Co se jednotlivců týče, nejčastěji muzeum kontaktovali s nabídkou daru či prodeje sami, nebo také (zejména v počátečním období) mohli reagovat na výzvy typu: „*Obracíme se na vás, milí loutkářští přátelé, zvláště na ty dříve narozené: Pokud máte doma památky na svou činnost, na činnost loutkářských souborů, nebo na historii loutkářství ve vaší oblasti a chcete-li, aby tyto památky zůstaly zachovány – pošlete nám je!*“⁴³² Nelze opomenout ani pozůstalosti tehdejších předních výtvarníků – scénografů loutkového divadla. Kontakt s amatérskými soubory byl velmi usnadněn festivaly Loutkářská Chrudim, jejichž průběh je také v muzejní sbírce velmi nadstandardně zdokumentován, což je dáno zejména faktem, že vedoucí sbírkového úseku Bohumír Nový i ředitel Jarmil Chládek byli dlouholetí členové přípravného výboru tohoto festivalu, na jehož realizaci se podíleli i ostatní zaměstnanci muzea. MLK také bylo v kontaktu se všemi profesionálními loutkovými divadly, od kterých se obdobně jako od amatérských scén snažily v rámci sběru získávat také dokumenty archivní povahy a fotografie, jež představovaly podsbírkky s největším počtem inventárních čísel sbírkových předmětů.

Jistá specifika poté opět neslo získávání předmětů ze zahraničí. Jeden z původních předpokladů, kdy se MLK mělo stát, když už ne muzeem UNIMA, tak alespoň jeho spřízněným dokumentačním centrem, se z již dříve uvedených důvodů nenaplnil. V podstatě tak lze konstatovat, že naprostá většina akvizic zahraniční provenience z let 1972–1989 pochází ze sbírky Jana Malíka, což se také odráží v poměrně zajímavé otázce rozlišení provenience na socialistické a kapitalistické státy. Pochopitelně že lze rozeznat dominanci sbírkových předmětů pocházejících ze spřátelených socialistických zemí, avšak tato dominance není kupodivu tak výrazná. Optikou čísel se jedná o přibližně 3 700 inventárních čísel sbírkových předmětů ze socialistických zemí a cca 2600

⁴³⁰ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady ke sbírce, převody za roky 1972–1989.

⁴³¹ Rozhovor s Janou Dražďákovou vedla Eva Brabencová, 28. 10. 2021.

⁴³² SOKA Chrudim, MěstNV Chrudim, Inv. č. 79, č. kn. 44, Zpravodaj 22. LCH Zvláštní číslo, březen 1973.

z kapitalistických zemí.⁴³³ Relativně malý rozdíl je dán skutečností, že pozdější ojedinělé zahraniční akvizice byly častěji realizovány ze socialistických zemí, zejména evropských, a také faktem, že Jana Malíka jako sběratele politické hledisko příliš nezatěžovalo.

Vedle Malíkova „vkladu“ však v pramenech lze nalézt mnohé náznaky svědčící o snahách bývalých pracovníků směřovat akviziční činnost i za hranice Československa. Žádosti MLK o získání devizových prostředků⁴³⁴ směřované na zahraniční oddělení MK ČSR zjevně nebyly vyslyšeny, a tak se hlavní formou zahraniční akvizice měl stát výměnný fond. Zejména v případě obsáhlých darů od profesionálních československých scén měla být část loutek určena pro výměnu se zahraničními institucemi.⁴³⁵ Vedle souhlasu zřizovatele však takový úkon vyžadoval i souhlas Ministerstva kultury a v některých případech i Ministerstva financí či dokonce vlády.⁴³⁶ Zřejmě z důvodu byrokratické a snad i logistické náročnosti k žádné podobné výměně většího rozsahu nedošlo, na což odkazují i častá hodnocení této problematiky ze strany MLK: *„Stálým problémem je systematická a rozsáhlejší mezinárodní komunikace, kterou můžeme docílit jen ve spolupráci s příslušnými vyššími orgány a institucemi. V tomto smyslu se nám nepodařilo docílit ani širší výměny materiálů.“*⁴³⁷ Pouze výměna materiálů, jako jsou publikace, fotografie či duplicitní předměty mimo sbírkový fond, se v menší míře uskutečňovala, jelikož umožňovala tuto meziinstitucionální výměnu i bez souhlasu zmíněných úřadů a víceméně neformálním způsobem.

Vedle ojedinělých darů či nákupů od zcestovalých československých loutkářů se nejčastější formou akvizice zahraničních předmětů stal sběr, kdy se v případě MLK jednalo o neformální získání drobných předmětů upomínkového charakteru, tiskovin či fotografií, které zaměstnanci nabývali na zahraničních cestách či od zahraničních návštěv.⁴³⁸ Pro zpestření je možné uvést i naprosto ojedinělý a poněkud odvážný postup

⁴³³ Zahraničních předmětů (přesněji inventárních čísel sbírkových předmětů) pocházejících z nezúčastněných/třetích zemí bylo přibližně 500 a předmětů české provenience více než 17 500.

⁴³⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1975, s. 10.

⁴³⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976, s. 7.

⁴³⁶ BENEŠ, Josef. *Správa muzejních sbírek*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1963, s. 8.

⁴³⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1983, s. 2–3.

⁴³⁸ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady ke sbírce, nákupy, dary a sběr za roky 1972–1989.

získání jedné vietnamské vodní loutky z roku 1988,⁴³⁹ na který vzpomíná tehdejší dokumentátorka Naďa Drobílková takto: „*Například jsem si přečetla ráno v novinách, že ministr kultury jede do Vietnamu, já už si nepamatuju přesně, z jakýho divadla vietnamskýho nám chyběly loutky, ale prostě jsem si vytočila, nebo vytočila – tehdy se nevytáčel telefon přímej na Prahu, ale dala jsem si výzvu Prahu Ministerstvo kultury, a kam na Ministerstvo kultury? Tak já říkám k ministrovi (smích), (...) tak po konzultaci té sekretářky s panem ministrem, tak mně ho přepojila, možná se jmenoval Klusák (Milan Klusák, pozn. aut.), ale to já už si nepamatuju. A co si přejete? A já mu říkám, já jsem z Muzea loutkářských kultur z Chrudimi, teď jsem si přečetla, že letíte do Vietnamu, a já bych od vás něco potřebovala. Co potřebujete? Chybí nám zastoupení takového a takového divadla vietnamského a byla bych ráda, kdybyste nám prostě něco z toho divadla přivezl. Budu se snažit, neslibuju, ale budu se snažit. (...) Za několik dní, já nevím, jestli za čtrnáct dní nebo za měsíc nebo prostě za určitou dobu telefon. Volá ti Ministerstvo kultury, celý muzeum auf, protože to se přepojovaly hovory, že jo. (...) Opravdu volal ministr kultury a chtěl mluvit osobně se mnou, a že teda na mé přání přivezl (...) nějaké zastoupení z toho, z toho divadla, co jsme si přáli, a že několik let slibuje, že přijede na Loutkářskou Chrudim, tak ehm, že teda tentokrát to opravdu splní a na Loutkářskou Chrudim přijede a tu loutku nebo tu věc přiveze osobně.*“⁴⁴⁰

Kapitolou sama pro sebe je poté problematika zpracování a evidence sbírkových předmětů, kterou sice pro účely tohoto textu netřeba postihnout nikterak do hloubky, přesto je podstatné zmínit alespoň základní obrysy této každodenní, ale zároveň zásadní náplně odborné muzejní práce. Tehdejší legislativa a metodické příručky stanovily dva stupně sbírkové evidence. S určitým zjednodušením lze tvrdit, že první stupeň (též chronologická evidence) spočívá v chronologickém zápisu nových akvizic do knihy přírůstků se základními údaji potřebnými pro jejich identifikaci a znemožňujícími záměnu. Druhým stupněm, který je již prováděn systematicky a býval označován jako katalogizace, je poté právě odborné zpracování daného předmětu s důkladným popisem a se zařazením logických souvislostí v lístkovém katalogu, s čímž souvisí i následná

⁴³⁹ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady ke sbírce, převody, převod P21/1988 mezi MK ČSR a MLK v Chrudimi.

⁴⁴⁰ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 20. 10. 2021.

fotodokumentace.⁴⁴¹ Tehdejší legislativa sice nestanovila lhůtu mezi jednotlivými stupni evidence, zároveň však nedoporučovala zápis v obou stupních současně a pouze dodávala, že „*snahou každého muzejního pracovníka bude, aby co nejdříve byly zpracovány všechny sbírkové předměty muzea i v druhém stupni evidence*“⁴⁴².

Již naznačená personální situace, se kterou naprosto nekorespondoval značný příliv akvizic, i fakt, že většina činností, a to včetně správy sbírky, stála v pomyslném stínu prezentační činnosti, o zpracování sbírkových předmětů a stavu evidence mnohé napovídají. Konkrétně je poté možné zmínit formulaci uvedenou v komplexním hodnocení činnosti z roku 1980: „*Dosavadní praxe je taková, že zpracováváme přírůstek i katalogizaci najednou, aby se předměty nemusily brát dvakrát do ruky.*“⁴⁴³ Důsledkem tohoto jednání je fakt, že dobová sbírková evidence v podobě sice rozsáhlé kartotéky však kromě chyb velmi často obsahuje jen velmi povrchně popsané, určené a zpracované sbírkové předměty.⁴⁴⁴ V této souvislosti je možné užít často slýchané klišé o upřednostnění kvantity před kvalitou, a to zřejmě i s určitými nároky na zobecnění. Bylo by jistě naivní tvrdit, že ono nepochopení smyslu tvorby sbírky, zaměřované se sbíráním, se týkalo pouze a jenom MLK. Výše uvedené skutečnosti zároveň dávají tušit, že pokud nebyl dostatečný prostor ani na důkladnou a svědomitou evidenci, jakýkoli vyšší řád zpracování sbírky na „vědecké bázi“ spojený s pojmy jako tezaurace⁴⁴⁵ byl naprosto nemyslitelný. Slovy Nadi Drobílkové: „*Vezmu-li to zpětně, (...) ani nemám pocit, že se tam pracovalo na nějaký vědecký bázi. Možná (...) tam někdo měl pocit, že teda jo, ale prostě všechny nás ta práce bavila, byli jsme parta nadšenců, který se snažili prostě dělat, teď použiju ošklivé slovo, ale vlastně reklamu historii loutkářství bych to nazvala (smích). Ten výraz reklama je ošklivý. (...) Popularizace, to je ten správný výraz.*“⁴⁴⁶

⁴⁴¹ BENEŠ, Josef. *Správa muzejních sbírek*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1963, s. 8–74.

⁴⁴² BENEŠ, Josef. *Správa muzejních sbírek*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1963, s. 72.

⁴⁴³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1980, s. 12.

⁴⁴⁴ Pro současnou generaci kurátorů se pro tyto sbírkové předměty zažil termín „Muž s knírem“, dle jedné ze spodových loutek, jelikož toto slovní spojení v podstatě představuje jediný údaj, který se lze z evidence dozvědět.

⁴⁴⁵ Tezaurací je míněna právě vědecky podložená tvorba a správa sbírky. V pojetí současné muzeologie jde o teoretický systém tvorby sbírky, který se neustále vyvíjí společně s obecným vývojem poznání. ŽALMAN, Jiří. Sbírkotvorná činnost muzeí a správa sbírek muzejní povahy. In: *Úvod do muzejní praxe*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2011, s. 73.

⁴⁴⁶ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

Jako populárně naučné, přesto ve své většině propagační se dají označit i veškeré publikační výstupy MLK, které je nutné mezi odborné činnosti započíst a alespoň okrajově zmínit i v tomto textu. Jedná se o dvě brožury nesoucí název *Muzeum loutkářských kultur* z roku 1972⁴⁴⁷ a 1989⁴⁴⁸ a katalog výstav rovněž z roku 1989⁴⁴⁹, které vždy ve stručnosti seznámí čtenáře se vznikem MLK, na několika fotografiích představují vybrané exponáty či podávají stručné informace o historii loutkářství a profesionálních souborech. Nejrozsáhlejší dílo pochází z roku 1978 z pera Jana Malíka a Jana Dvořáka s poměrně bohatým fotografickým materiálem od Marie a Josefa Šlechtových. Tato kniha s Malíkovou studií o historii loutkového divadla a s Dvořákovými vzpomínkami na založení MLK vyšla v rozsáhlém nákladu 20 000 výtisků.⁴⁵⁰ V pramenech se sice lze nejednou setkat se smělými plány na vydání dalších brožur⁴⁵¹ či dokonce periodika – Zpravodaje MLK,⁴⁵² avšak většina jich pohořela s poukazem na neúnosnou kumulaci funkcí a finanční náročnost. Zejména v 80. letech poté hodnocení publikační činnosti obsahují tuto a jí podobné formulace: „*Zhodnocení činnosti za minulé období je jednoduché, protože jsme mimo schválených plakátů, pohlednic a omalovánek žádnou zvláštní publikační činnost nevyvíjeli.*“⁴⁵³

Vedle tvorby a správy sbírky stojí i péče o ni a její ochrana. Prostorové nedostatky a budování „provizorních“ a klimaticky nevyhovujících depozitářů na půdách a ve sklepích budov v Břetislavově ulici již byly zmíněny na předchozích stranách, stejně jako získání odloučeného depozitáře v podobě bývalého hostince v obci Stolany roku 1977. Ani nabytí této budovy však neznamenal komplexní řešení hlavního problému, totiž vhodného uložení početné sbírky. Rekonstrukce objektu i budování úložných systémů se

⁴⁴⁷ PRŮŠA, Petr. *Muzeum loutkářských kultur*. Hradec Králové, 1972.

⁴⁴⁸ ŽALUDOVÁ, Věra. *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi*. Chrudim, 1989.

⁴⁴⁹ BABORÁKOVÁ, Marcela. *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi – katalog 1989–1990*. Chrudim, 1989.

⁴⁵⁰ MALÍK, Jan a Jan DVOŘÁK. *Svět loutek*. Hradec Králové: Kruh, 1978.

⁴⁵¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979, s. 5.

⁴⁵² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí roku 1980, s. 8.

⁴⁵³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Plány 1987–1991, p. č. 512/1998, kt. 4, Ediční plán na léta 1986–1990.

s neustálými odkazy na neúnosně dlouhé dodavatelské lhůty⁴⁵⁴ táhlo takřka 10 let.⁴⁵⁵ Stěhování a uložení sbírkových předmětů spojené s kýženým uvolněním prostor v Břetislavově ulici se dělo v několika etapách mezi lety 1979–1988,⁴⁵⁶ zpočátku opět jen provizorně a souběžně s probíhajícími pracemi, slovy první restaurátorky MLK Zuzany Novákové: „Když tam jsem přijela a byly tam loutky na hromadě, tak to jsem se zhrozila. Proto (...) jsme objednali takový nudloidní igelity, jako nebylo to to ideální, ale já jsem se snažila každou do toho navlíknout, aby ležely alespoň odděleně, a snažila jsem se, aby visely na čemkoliv, co se dalo sehnat, tak se alespoň věšáky sháněly, ale nicméně nevyhnuli jsme se tomu, že něco leželo.“⁴⁵⁷

Přesto tento depozitář a zvláště pak toužebné přijetí první odborné restaurátorky v roce 1982 znamenaly pro péči a ochranu sbírky velmi výrazný pokrok. Nejen z důvodu vlastní konzervace a restaurování, ale také proto, že se začalo důsledněji dbát jak na fyzické uložení, tak na klimatické podmínky.⁴⁵⁸ Ve faktu, že k obsazení této naprosto klíčové pozice každého muzea došlo až po více než 10 letech od zahájení činnosti MLK, lze zjevně spatřovat doklad obecných dobových faktorů, kde „celospolečenské požadavky“ směřovaly k naplnění míst v jiných oborech než v kultuře.⁴⁵⁹ Prameny obsahují neustálé zmínky o nutnosti přijetí restaurátora či alespoň odborného konzervátora, často přecházející až v úpěnlivé žádosti, avšak bývaly nevyslyšeny právě až do počátku 80. let, kdy se „na základě vládního usnesení rozvíjí systém zabezpečení sbírek a jejich ochrana. Jsou budovány konzervátorské a preparátorské dílny (...)“⁴⁶⁰

Realita budování a vybavování restaurátorské dílny v MLK se opět pojí s pojmem nedostatku, avšak vzpomínky Zuzany Novákové „ostré hrany“ tohoto pojmu poněkud obrušují: „Přede mnou tam nikdo nebyl a bylo to v době, kdy tam myslím šéfoval pan Nový. To byl takovej svéráz a ta dílna (...) vlastně nebyla nějak moc zařízená. Byl (...) tam

⁴⁵⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1983, s. 8.

⁴⁵⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1985, s. 8.

⁴⁵⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Plán činnosti na rok 1988 z 27. 11. 1987.

⁴⁵⁷ Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978, s. 1–2.

⁴⁶⁰ DOUŠA, Pavel. Organizace českého muzejnictví 1945–1989. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek, s. 206.

zaplatpánbůh ponk a to mě pan Novej tenkrát říkal, to jsem si tady zařídil já, protože jsem myslel, že to budu dělat. Jenže on byl takovej nadšenec, že by dělal všechno (smích).“⁴⁶¹

V souvislosti s restaurováním oficiální tištěné prameny v podobě plánů činností či ročních komplexních hodnocení obsahují zejména mnohé zprávy o komplikovaném procesu pořizování potřebného speciálního vybavení,⁴⁶² které poté rovněž potvrzují vzpomínky Zuzany Novákové na strastiplné cesty za získáním vhodných obalových materiálů. Na druhou stranu však lze konstatovat, že alespoň konzervátorská a restaurátorská oblast měla v této době poměrně silné odborné zázemí v podobě „komise východočeských restaurátorů“⁴⁶³ a jejich pravidelného setkávání i metodické pomoci Východočeského muzea a ve specifickém případě MLK i řezbářské dílny divadla DRAK.⁴⁶⁴ Své působení v MLK poté první restaurátorka uzavírá těmito slovy: *„Byla to jedna velká výhoda pracovat v oboru a ještě jako s (...) takovými krásnými předměty. Ale bylo to spíš takový hračkování, když to řeknu, že jo, vedle muzea klasického (smích), ale bylo to krásný hračkování (smích).“⁴⁶⁵*

3.3.5. Každodennost zaměstnanců

„Přišel do práce a přezul se do bačkůrek.“⁴⁶⁶

Hned v úvodu této kapitoly je nutné předeslat jeden významný aspekt prostupující každodenností zaměstnanců MLK ve zkoumaném období. Ukazuje se, že v písemných pramenech všudypřítomný, a tedy i zprofanovaný termín iniciativa nelze v případě MLK nijak zlehčovat a naopak je nutné pro něj užívat synonyma či eufemismy typu zápal, loajalita, entuziasmus nebo také zmíněné „hračkování“. Z takřka většiny rozhovorů

⁴⁶¹ Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁴⁶² Často zmiňovaný je např. komplikovaný proces zakoupení a instalace digestoře. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Plány a Komplexní rozbor, p. č. 512/1998, kt. 4, Komplexní rozbor hospodaření za rok 1986, s. 6.

⁴⁶³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Plány a Komplexní rozbor, p. č. 512/1998, kt. 4, Komplexní rozbor hospodaření za I. pololetí 1986, s. 3.

⁴⁶⁴ Slovy narátorky: *„(...) nebo jsem se snažila třeba chodit na rady do DRAKU, jak měl dílny, jak tam působili různý řezbáři, tak se tam jít podívat a zeptat se na radu.“*

Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁴⁶⁵ Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

vedených s bývalými zaměstnankyněmi je tento fenomén naprosto zřejmý a výmluvně o něm hovoří např. Věra Žaludová: *„No, začátek (...), předtím jsem byla vlastně v zemědělství a to jsem si jako uvědomovala, (...) že je to důležitý, jako důležitý obor, pak jsem vlastně byla asi tři roky na veterině, (...) takže taky jsem věděla, že to je důležitý obor, a pak jsem přišla do toho muzea a řeknu vám, že jsem byla v šoku, protože nikdo z družstva ani nikdo na veterině nebyl tak zapálený pro tu práci jako muzejníci v muzeu loutek. Ty prostě tím žili, ty dejchali a mně ten první rok připadali prostě jak fanatici. Jenže jsem se pak k nim přidala a byla jsem to samý (...), to vás pohltí.“⁴⁶⁷*

Za tímto entuziasmem značné části dlouhodobých zaměstnanců zjevně stojí již prostý efekt kulturní sféry i důsledky pracovního prostředí,⁴⁶⁸ tedy kontakt s výjimečnými sbírkovými předměty, setkávání se s inspirativními lidmi⁴⁶⁹ a v neposlední řadě také přátelský kolektiv a laskavé demokratické vedení Jarmila Chládky.⁴⁷⁰ Jinými slovy, *„to nadšení vycházelo z toho, že jsme měli v uvozovkách takový privilegium pracovat v tak hezkém prostředí. V tak poetickém prostředí, (...) jiná pracovní náplň byla vlastně taková šedá proti tadytomu, tadyto bylo pestrý, bylo tam přátelství mezi námi, jo (...) Byla to prostě krásná, krásná práce.“⁴⁷¹* V této souvislosti je možné dodat, že kromě úvodní citace „o bačkůrkách“ vedoucího sbírkového úseku Bohumíra Nového lze z rozhovorů s pamětnicemi s ohledem na pracovní prostředí cítit uvolněnost přecházející až v domácké prostředí, které je poté v otázce umístění kanceláře nezřídka kdy umocňováno spojením *„bydleli jsme (...).“⁴⁷²*

Co se týče samotné každodenní náplně práce zaměstnanců MLK, mnohé již bylo zmíněno na přechozích stranách, a proto je v tomto ohledu třeba již pouze konstatovat, že pro celé zkoumané období je příznačná vysoká míra kumulace funkcí. Ta je patrná nejen ze slov bývalých pracovníků (*„Vlastně všichni jsme tam dělali všechno, když na to přišlo.“⁴⁷³*), ale také z písemných pramenů (*„Všichni pracovníci vykonávali víc než svoji určenou profesi, protože vzhledem k chybějícím odborným pracovníkům musí nahrazovat*

⁴⁶⁷ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁴⁶⁸ *„Prostě krásnej barák, kterej jsem měla ráda, protože vždycky když jsem šla, tak jsem nemohla odolat, vždycky jsem si ho musela pohladit (smích).“*

Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.

⁴⁶⁹ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

⁴⁷⁰ Rozhovor s Renátou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

⁴⁷¹ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

⁴⁷² Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁴⁷³ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

*potřebné práce na exponátech, v práci s návštěvníkem, v údržbářských profesích.*⁴⁷⁴). Pochopitelně že se tento stav s pozvolným rozšiřováním⁴⁷⁵ kolektivu v průběhu let zlepšoval, avšak rozhodně nevymizel zcela⁴⁷⁶ a charakterizoval každodenní pracovní náplň pracovníků MLK.

Co však prozatím uvedeno nebylo a bezpochyby každodennost zaměstnanců výrazně ovlivňovalo a v jistém úhlu pohledu i určovalo, byly obecné dobové vlivy a požadavky reálného socialismu, projevující se zejména na poli tzv. společenské angažovanosti. Byť se normalizační režim často nese ve znamení útěku individua do soukromí, na druhé straně i nadále zůstává charakteristická tato kolektivní forma veřejně prospěšné činnosti, označovaná i jako „altruismus z donucení“⁴⁷⁷, mj. dodávající i oporu a energii „samopohybu systému“ v Havlově pojetí post-totalitního režimu.⁴⁷⁸ Veřejná angažovanost, často samotnými účastníky vnímaná jako nezbytnost pro studium či kariérní růst, byla nejčastěji spjata se členstvím v organizacích typu Revolučního odborového hnutí (ROH), Brigády socialistické práce (BSP), Československého svazu žen (ČSSŽ), Československého červeného kříže (ČSČK), Svazu pro spolupráci s armádou (SVAZARM), Svazu socialistické mládeže (SSM) a dalších. Vedle toho je do této sféry možné řadit dobrovolné brigády či také účast na různých odborných, zájmových a politických přednáškách a školeních.⁴⁷⁹

V případě MLK výzkum nepřináší nic, co by se výrazněji vymykalo z dobových relací i výše uvedeného, slovy jedné z narátorek: *„Táta říkal, že v té době bylo důležité, aby, (...) jak jim to říkali, aby se angažovali! Angažujte se pro společnost! No tak mamka šla do Červeného kříže (...) a do Českého svazu žen a náš táta se dal na SVAZARM (...), takže*

⁴⁷⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973, s. 7.

⁴⁷⁵ Pro připomínku – mezi lety 1972–1989 se kolektiv z původních 6 zaměstnanců rozrostl na 10.

⁴⁷⁶ Prameny v tomto smyslu hovoří o známém stavu národohospodářské situace, stop stavu pracovníků v oblasti kultury i společenských požadavcích v přednostních odvětvích. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978, s. 1.

⁴⁷⁷ NOSKOVÁ, Jana. „Každý se musel nějak společensky uplatňovat.“ Veřejná angažovanost dělníků a příslušníků inteligence v Československu v období tzv. normalizace. In: VANĚK, Miroslav, ed. *Obyčejní lidé...?!: pohled do života tzv. mlčící většiny : životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia, 2009, s. 213–224.

⁴⁷⁸ HAVEL, Václav. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990. Archy.

⁴⁷⁹ NOSKOVÁ, Jana. „Každý se musel nějak společensky uplatňovat.“ Veřejná angažovanost dělníků a příslušníků inteligence v Československu v období tzv. normalizace. In: VANĚK, Miroslav, ed. *Obyčejní lidé...?!: pohled do života tzv. mlčící většiny : životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia, 2009, s. 219–224.

možná i to mně pomohlo, že jsem se dostala na tu školu. Jako ta doba nebyla na tohleto moc příjemná, no.“⁴⁸⁰ V oficiálních pramenech se tak lze setkat s poměrně obsírnými⁴⁸¹ hodnoceními a výčty mimopracovního zapojení zaměstnanců a jejich iniciativy. Vedle výše zmíněných organizací a zájmových uskupení byli jednotliví zaměstnanci MLK dále funkčně či řadově zapojeni např. v chrudimském Jednotném klubu pracujících (JKP), Kruhu přátel výtvarného umění, Svazu invalidů, Svazu ochránců přírody,⁴⁸² Krajském a poradním sboru pro loutky, v několika amatérských loutkářských souborech, v Československém svazu tělesné výchovy⁴⁸³, Klubu přátel sovětského filmu⁴⁸⁴ a v neposlední řadě v již zmíněném Přípravném výboru Loutkářské Chrudimi.⁴⁸⁵

Zdaleka největší prostor v oblasti „veřejné angažovanosti“ v rámci MLK představuje institut Brigády socialistické práce, tedy jakési nejvyšší formy socialistického soutěžení, za které mohly být pracovní kolektivy postupně odměňovány bronzovými, stříbrnými a zlatými odznaky BSP. Členy brigády, která v MLK vznikla 27. února 1973, bývali vždy všichni zaměstnanci muzea a s heslem „*socialisticky pracovat – socialisticky žít*“⁴⁸⁶ plnili stanovené kolektivní i individuální závazky, které se nejčastěji týkaly v podstatě běžných pracovních činností nad rámec pracovní doby: „*My jsme to pojali z toho lepšího, že jo. Chytili jsme to za pačesy, prostě tenkrát to byla víceméně nutnost, (...) různě jsme si stanovili nějaký cíle, nějaký plány, pak jsme to samozřejmě zdárně vždycky zvládli.*“⁴⁸⁷

Brigádně, v tomto smyslu bez nároku na finanční odměnu, zaměstnanci plnili cíle vztahující se k evidenci sbírkových předmětů, budování depozitářů, úklidu, návštěvnickému provozu atp., za což poté byli odměněni nejen čestným titulem

⁴⁸⁰ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

⁴⁸¹ Prostor, který je těmto hodnocením v pramenech věnován, se příznačně zmenšuje v druhé polovině 80. let.

⁴⁸² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982, s. 5.

⁴⁸³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 26/1992, kt. 1, Socialistický kolektivní závazek na rok 1983 z 1. 1. 1983.

⁴⁸⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973, s. 8.

⁴⁸⁵ MLK se stalo sídlem sekretariátu organizačního štábu LCH již od svého založení. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1984, s. 8.

⁴⁸⁶ MLK v Chrudimi, Archiv, Inv. č. AR 4133, Kronika BSP MLK (únor 1973 – únor 1979).

⁴⁸⁷ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

pracovního kolektivu BSP, ale postupně také zmíněnými odznaky.⁴⁸⁸ Zatímco část bývalých zaměstnankyní zpětně vnímá BSP a v podstatě celkově problematiku veřejné angažovanosti jako dobovou nezbytnost s určitou předstíranou funkcí, při které se však mohly i bavit a realizovat, jiné narátorky nezřídka reagovaly na otázku BSP slovy jako „*Jo todleto! No jo, vidíte, (...) to byla taky sranda*“⁴⁸⁹ nebo také „*No já, já vám ani nevím, jestli byla vlastně v muzeu nějaká Brigáda socialistické práce*“⁴⁹⁰. Předstíraná funkce této činnosti se váže ke komunikaci navenek, směrem k oficiálním orgánům či k veřejnosti. Písemná hodnocení, snad kromě výčtu odpracovaných hodin, příliš nekorespondují s vlastní realitou a kvůli nezbytnému užívání ideologických frází mají většinou stejné vyústění: „*V roce 1975 jsme uzavřeli závazek na počest 30. výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou (...) Kolektiv si byl vědom, že bez tohoto historického faktu, který přinesl osvobození z fašistické nadvlády a položil základy k budování vyspělé socialistické společnosti, by nebylo možné zřídit takovou kulturní instituci, jakou je naše zařízení.*“⁴⁹¹

Ostatní formy veřejné angažovanosti typu různých školení, přednášek a vzdělávání se nesou víceméně ve stejném duchu a snad tedy postačí stručná zmínka. Písemné prameny opět obsahují informace, kterým je přikládána značná váha, např. o absolvování Večerní univerzity marxismu-leninismu a rovněž Večerní školy marxismu-leninismu⁴⁹² či o cyklických politických školeních v rámci Večerní školy kulturní politiky KSČ⁴⁹³. Pokud vůbec narátorky tyto formy politického vzdělávání reflektovaly, tak přibližně těmito slovy: „*No můžete si to představit tak, (...) prostě takový bláboly víceméně nicneříkající, jako že se musíme všichni přizpůsobit a všichni se snažit, (...) abych vám pravdu řekla, tak mně to šlo jedním uchem tam, druhým ven.*“⁴⁹⁴

⁴⁸⁸ Kolektiv MLK získal bronzové odznaky v r. 1975, stříbrné v r. 1977 a zlaté r. 1983.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1983, s. 7.

⁴⁸⁹ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

⁴⁹⁰ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

⁴⁹¹ SOA v Zámrsku, Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Komplexní hodnocení dvouleté činnosti BSB 1975–1976, s. 1.

⁴⁹² Tamtéž, s. 8.

⁴⁹³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.

⁴⁹⁴ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

Každodennost zaměstnanců jistě ovlivňoval i vztah se zřizovatelem. Zatímco na jedné straně narátorky vzpomínají zejména na korektní⁴⁹⁵ a snad až přátelské vazby⁴⁹⁶ s konkrétními pracovníky Odboru kultury VČKNV, písemné prameny na straně druhé v otázce řízení mnohem častěji upozorňují, jak už to tak bývá, na nenaplněné potřeby a nevyslyšené požadavky: „*V řídicí činnosti pokračuje rozpor mezi potřebou a možnostmi. Nechceme si vymýšlet, ale příčina je bohužel v nepochopení vyvíjení MLK v krátkém časovém období a možnostmi stanovení dlouhodobé perspektivní činnosti i s oprávněnými nároky na obsazení nejdůležitějších profesí.*“⁴⁹⁷ V souvislosti se zřizovatelem a nenaplněnými požadavky je poté možné pouze připomenout jeden dosud nezmíněný aspekt stranické příslušnosti. Nakolik se v této otázce projevil fakt, že Jarmil Chládek byl jedním ze dvou ředitelů krajských organizací VČKNV, kteří nebyli členy KSČ⁴⁹⁸, lze však ze zkoumaných pramenů jen velmi těžko odhadovat.⁴⁹⁹

Veškeré uvedené skutečnosti v otázkách veřejné angažovanosti a „politických tlaků“, které každodennost zaměstnanců určitým způsobem ovlivňovaly, se však zdají být při zpětném pohledu bývalých pracovníků naprosto nepodstatné. Zčásti je to pochopitelně dáno časovým odstupem a selektivitou paměti,⁵⁰⁰ avšak ani aspekt, který jedna z narátorek definovala jako „*žili jsme si tam v takový (...) bakulce*“,⁵⁰¹ se nejeví jako zanedbatelný. Tento svým způsobem uzavřený, inspirativní a přátelský „mikrosvět“, pestrá pracovní náplň s možností seberealizace a také „*absolutně minimální politický tlaky*“⁵⁰² jsou společně s pochopitelnou dávkou nostalgie důvodem, proč všechny bývalé zaměstnankyně hovoří o pracovní zkušenosti v muzeu skutečně láskyplně a užívají formulace typu „*muzeum mám (...) hluboko v srdci*“⁵⁰³. V otázce angažovanosti tak zbývá

⁴⁹⁵ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁴⁹⁶ Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

⁴⁹⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plánu a rozpočtu za rok 1977, s. 5–6.

⁴⁹⁸ SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 1N, Zaměstnání v MLK Chrudim, koncept dopisu z počátku roku 1990.

⁴⁹⁹ Oficiální prameny směrem ke zřizovateli povětšinou pouze kajícíně konstatují fakt „nedostatečného politického složení“, který se však postupně vytrácí poté, co čítal alespoň 2 zaměstnance ve straně, což bylo také ve sledované době maximum.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, komplexní rozbor činnosti, část politicko-odborné zhodnocení za roky 1972–1989.

⁵⁰⁰ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 133–137.

⁵⁰¹ Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁵⁰² Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.

⁵⁰³ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

snad jen dodat, že o iniciativě zaměstnanců MLK nelze pochybovat, ale o tom, zda tento zápal vycházel z představy vládnoucí garnitury o socialistickém člověku či byl výsledkem neustálých školení, již bezesporu ano.

V otázce každodennosti zaměstnanců MLK lze s ohledem na vyprávění bývalých zaměstnankyň a na jejich pestré radosti i starosti bezesbytku souhlasit se závěry současných výzkumů každodennosti⁵⁰⁴ sedmdesátých a osmdesátých let, upozorňujícími na nutnost přehodnocení vnímání období tzv. normalizace pouze v šedých odstínech.⁵⁰⁵ Tuto kapitolu je tak možné s jistou dávkou nadsázky uzavřít parafrází slavné teze, již lze směrem navenek vztahovat nejen ke „každodenní angažovanosti“ zaměstnanců muzea a snad i většinové normalizační společnosti, ale i k neustále vytvářenému obrazu o MLK jako významné mezinárodní instituce – „předstírám, tedy jsem“.

3.4. Muzeum loutkářských kultur ve světle změn

„Změna režimu a společenské situace přinesla muzeím volnost, ale i značnou nejistotu. Lze říci, že se s těmito změnami muzea vyrovnávají dodnes.“⁵⁰⁶

Zatímco cílem předchozích kapitol byla společně s nastíněním etablování MLK reflexe či charakteristika jeho prostředí a základních činností, následující řádky se pokusí poukázat zejména na bezprostřední změny v těchto oblastech po roce 1989. Rozsáhlé dopady politického, ekonomického i společenského charakteru není nutné v tomto typu textu blíže specifikovat, na rozdíl od alespoň základního nastínění stavu a vývoje muzejní sféry a zodpovězení otázek jako: jaká byla kondice československého muzejnictví na počátku 90. let, co tuto oblast provázelo a jakým způsobem se k oboru vymezoval nový politický režim?

Otázku kondice a bezprostředních dopadů změny politického a ekonomického režimu si klade mj. i analýza stavu péče o kulturní dědictví v muzeích a galeriích obsažená v první

⁵⁰⁴ VANĚK, Miroslav a Lenka KRÁTKÁ, ed. *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Karolinum, 2014.

⁵⁰⁵ VANĚK, Miroslav, ed. *Obyčejní lidé...?!: pohled do života tzv. mlčící většiny : životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia, 2009, s. 22.

⁵⁰⁶ HOLMAN, Pavel. Dějiny sběratelství a muzejnictví. In: *Úvod do muzejní praxe*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2011, s. 67.

ze strategických „konceptů rozvoje muzejnictví“ z roku 2003.⁵⁰⁷ Dokument akcentuje zejména zanedbaný stav mnoha objektů, zvláště pak naprosto přeplněných depozitářů, nízkou technickou úroveň materiálního vybavení dílen a laboratoří, neatraktivní expozice, katastrofální zabezpečení sbírek proti krádežím či také jistou pohodlnost a stereotypy v myšlení muzejních pracovníků.⁵⁰⁸ Analýza dále připomíná i zrušení hlavního metodologického pracoviště – Ústředního muzeologického kabinetu při Národním muzeu⁵⁰⁹, rušení krajských národních výborů a problematiku nových zřizovatelů, založení Asociace muzeí a galerií⁵¹⁰ či také mnohá restituční řízení.⁵¹¹

Závažná otázka přístupu nové politické reprezentace k oboru se přímo pojí s nesnadným hledáním jeho pozice ve společnosti. Zatímco minulý režim pevně a nekompromisně přiřkl muzeím zřetelnou ideologickou úlohu a tím stanovil i jejich postavení ve veřejném prostoru, polistopadový režim se zejména v 90. letech⁵¹² nijak výrazněji nepodílel na nalezení nové role muzejních institucí v budované občanské společnosti. Kromě odideologizování, projeveného dále např. zrušením pražských muzeí zasvěcených V. I. Leninovi a K. Gottwaldovi, se nový režim v této oblasti soustředil zejména na technickou problematiku v podobě rekonstrukce muzejních budov či zabezpečení sbírek proti krádežím. Záměrem státu v tomto období a v duchu znovunabyté demokracie tedy bylo, aby o pozici muzeí ve veřejném prostoru rozhodla sama občanská společnost.⁵¹³ Ta však v této otázce zjevně tápala, ostatně jako sami „bezprizorní“ muzejníci.

⁵⁰⁷ Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003–2008 (koncepce rozvoje muzejnictví) schválená usnesením Vlády ČR č. 87 ze dne 22. ledna 2003. [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>

⁵⁰⁸ Tamtéž, s. 6–7.

⁵⁰⁹ Analýza v této souvislosti sice nazývá kabinet nástrojem ideologizace oboru, avšak hodnotí jeho zrušení bez náhrady jako zánik důležité metodologické opory.

⁵¹⁰ AMG vznikla z vlastní iniciativy muzejních institucí již v roce 1990.

⁵¹¹ Vydávání movitostí – sbírkových předmětů neznamenal pro sbírky československých muzeí nijak výrazný úbytek, na druhou stranu restituce nemovitostí představovaly vážný a často vleklý problém. Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003–2008 (koncepce rozvoje muzejnictví) schválená usnesením Vlády ČR č. 87 ze dne 22. ledna 2003, s. 7–9. [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>

⁵¹² Výraznější systémové změny v oblasti muzejnictví jsou spjaty až s novou legislativou po roce 2000 (zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů), tedy již mimo rámec sledovaného období a bezprostředních důsledků nového politického a ekonomického systému.

⁵¹³ JAREŠ, Jakub. Muzea a památníky po roce 1989: čí příběh vypráví? *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 11, 2017, č. 3, s. 114.

Závažnou nedořešenou problematiku tak představuje ideová rovina, přesněji potřeba vyplnění prázdného místa po bezesporu velmi prospěšné ztrátě dosavadní ideologie. Po národotvorné a státotvorné úloze spjaté se snahami o vznik samostatného Československa následované vyzdvihováním dějinné úlohy dělnické třídy tak s rokem 1989 přichází určité ideové vzduchoprázdno, slovy muzeologa a dlouholetého ředitele odboru muzeí a galerií ministerstva kultury Jiřího Žalmana: „(...) *po krátkém období adorace sokolských a legionářských tradic dochází k nástupu pozitivistické koncepce hledání objektivních pravd, které vyúsťují v celou řadu desilusí. K našemu překvapení však návštěvník po dalších desilusích nijak zvlášť netouží a rád by, aby mu byl opět předložen jásavý obraz národní jedinečnosti, úspěšnosti zlatých českých ručiček a celkově skvělého obrazu českého národa na mapě Evropy. Veřejnost si prostě žádá nový národní mýtus.*“⁵¹⁴

3.4.1. Důsledky obecných vlivů

Před samostatným nastíněním konkrétních dopadů nových poměrů na podobu a činnost MLK je třeba hned v úvodu konstatovat, že pro zodpovězení jistě velmi zajímavé otázky, jak byly listopadové události vnímány a prožívány přímo v úzkém kolektivu pracovníků muzea, se pro výzkum nepodařilo získat dostatek relevantních údajů.⁵¹⁵ V písemných pramenech se lze setkat vedle ustanovení tříčlenného stávkového výboru již jen se zmínkou o připojení pracovníků muzea ke stanovisku východočeských divadel ze dne 28. 11. 1989, vyslovujícímu Východočeskému krajskému národnímu výboru nedůvěru k řízení.⁵¹⁶ Zaměstnankyně, které v této době v MLK působily, hovoří v korespondenci na jedné straně o pohlcení událostmi,⁵¹⁷ na druhé straně se samotná reflexe listopadového dění v Chrudimi nejčastěji nese v pouhém znamení slov „*to se chodilo na*

⁵¹⁴ ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004, s. 5.

⁵¹⁵ Je třeba podotknout, že v rámci výzkumu se podařilo realizovat rozhovory pouze se 3 zaměstnankyněmi, které v danou dobu v muzeu působily. Jen málo relevantní informace v této otázce jsou vedle tohoto nedostatečného vzorku poté navíc spjaté s faktem, že jedna z těchto narátorek byla v druhé polovině listopadu na zahraniční pracovní cestě a další zde působila pouze brigádně – nejčastěji o víkendech.

⁵¹⁶ Obsah tohoto stanoviska není ze studovaných pramenů patrný.

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Porady, p. č. 512/1998, kt. 6, Zápis z porady dne 29. 11. 1989.

⁵¹⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence, p. č. 188/2002, kt. 1, Dopis V. Žaludové adresovaný V. Cinybulkovi z 22. 1. 1990.

Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

to náměstí“ nebo „takže všichni byli cinkat“.⁵¹⁸ V úvodu je tak možné pouze zmínit, že byť se překotné období transformace pro MLK neslo i ve znamení níže zmíněných výrazných nejistot, bývalé zaměstnankyně jej s ohledem na činnost a vývoj muzea hodnotí jako prospěšné.⁵¹⁹

Nejzásadnější dopad v organizační oblasti bezesporu představuje změna zřizovatele v důsledku reorganizace státní správy. Na základě novely ústavního zákona⁵²⁰, kterou Federální shromáždění ČSFR schválilo dne 18. 7. 1990, došlo mj. i ke zrušení Krajských národních výborů do konce daného roku. Je však zřejmé, že vedení VČKNV muselo být s tímto zamýšleným krokem seznámeno již v prosinci 1989, kdy zaměstnanec MLK informovalo o záměru převést práva a povinnosti zřizovatele na Městský národní výbor v Chrudimi.⁵²¹

Zatímco vzpomínky tehdejší ředitelky na tyto skutečnosti jsou rozostřené a hodnotí je např. slovy „to bylo všechno ještě v takovém chaosu“⁵²², v pramenech lze v souvislosti s tímto krokem pozorovat výraznou vlnu nevole muzejních zaměstnanců. Již 11. 12. 1989 míří na ministerstvo kultury dopis mj. i s tímto obsahem: „Největší problém v současné době je skutečnost, že náš nadřízený orgán (...) nás chce direktivním způsobem převést pod Měst NV v Chrudimi – tedy do místní kultury bez hlubších znalostí naší činnosti.“⁵²³ Naléhavou snahu o zvrácení tohoto úmyslu poté dokazují i mnohé patetické formulace tohoto typu: „Naše muzeum tedy čekalo celých 43 let, aby tento sen loutkářů z celého světa byl uskutečněn.“⁵²⁴

Příslušní ministerští úředníci úpěnlivé volání vyslyšeli, zmíněné argumenty vzali v potaz a situaci ve své odpovědi uklidňovali mj. takto: „MK ČSR považuje takové opatření za předčasné (...) a zároveň upozorňuje, že při výhledovém řešení situace je

⁵¹⁸ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁵¹⁹ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

⁵²⁰ Ústavní zákon č. 294/1990 Sb.: Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a kterým se zkracuje volební období národních výborů [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-294>

⁵²¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1989, s. 2.

⁵²² Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

⁵²³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Korespondence mezi MLK a MK ČSR ze dne 11. 12. 1989.

⁵²⁴ Tamtéž.

*nutno respektovat povahu a rozsah činnosti Muzea loutkářských kultur jako muzea s celostátní specializací a vytvořit při eventuálním převodu pro zabezpečení jeho dalšího rozvoje.*⁵²⁵ Po následné sérii jednání s představiteli ministerstva i VČKNV zástupci kraje své stanovisko přehodnotili, a dokonce se poté přimlouvali slovy: „*Jsmo přesvědčeni o tom, že toto muzeum svou ojedinělostí, vazbou na tradice českého loutkářství, značnou známostí v zahraničí, ale už i současným stavem, rozsáhlým sbírkovým fondem, všestrannou odbornou činností by mělo být v budoucnu zastřešeno institucí s celostátní působností.*“⁵²⁶ To v podstatě snížilo okruh případných zřizovatelů na jediného možného. Po zrušení VČKNV ke dni 31. 12. 1990 se tak právo a povinnost zřizovat, řídit a zrušovat MLK v Chrudimi přenesla k 1. 1. 1991 na základě delimitačního protokolu na ministerstvo kultury.⁵²⁷ Muzeum loutkářských kultur tak nejen naplnilo cíl ze 70. let v podobě zřizovatele s celostátní působností i mezinárodním přesahem, v nezanedbatelné otázce prestiže se zařadilo po bok tehdejších příspěvkových organizací ministerstva v podobě význačných institucí typu Národního muzea, Moravského zemského muzea aj., ale zejména tím získalo velmi silné a stabilní zázemí. Při pohledu do ročních hodnocení činnosti MLK je jednak, alespoň v počáteční fázi, jasně patrná větší míra pružnosti, kdy se do té doby tyto obsáhlé elaboráty výrazně zúžily, a to nejen výpadkem nejrůznějších hodnocení politických aspektů, a jednak je patrný vyrovnanější a postupně se navyšující rozpočet, a to naopak v delším časovém horizontu.

Příležitosti, které s sebou přinášelo budované tržní prostředí (vyjádřené slovy jedné z narátorek: „*každý se vrhnul na podnikání*“⁵²⁸), se pochopitelně dotkly i MLK. V personální oblasti se tak vedle přirozené fluktuace či také vítané pomoci v podobě civilní služby⁵²⁹ projevil podnikavý duch u několika tehdejších zaměstnankyň.⁵³⁰ Dokonce čtyři ze sedmi bývalých pracovníků, se kterými byly vedeny orálněhistorické rozhovory,

⁵²⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Dopis MK ČSR adresovaný MLK z 12. 1. 1990.

⁵²⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Korespondence mezi VČKNV a MK ČSR z 27. 3. 1990.

⁵²⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Delimitační protokol, p. č. 23/2014, kt. 3, Delimitační protokol mezi VČKNV a MK ČR.

⁵²⁸ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

⁵²⁹ Tuto formu náhradní vojenské služby (na základě zákona č. 18/1992, o civilní službě) v MLK vykonávalo v 90. letech hned několik „odvedenců“.
MLK v Chrudimi, Výroční zpráva za rok 1998, s. 13.

⁵³⁰ Ve skutečnosti celkem 4 z bývalých zaměstnankyň, se kterými byly vedeny orálněhistorické rozhovory, začaly v 90. letech podnikat. Jedna dokonce ještě před rokem 1989.

začaly v 90. letech⁵³¹ podnikat či stály u zrodu nových firem. Jednou z nich byla i Věra Žaludová⁵³², dlouholetá ekonomka MLK, která působila v ředitelské pozici po odchodu Jarmila Chládky do penze v roce 1987⁵³³ a která se rozhodla na konci roku 1991 rezignovat.⁵³⁴ K 1. 8. 1992 byla ředitelkou MLK jmenována další dlouholetá zaměstnankyně muzea, absolventka teatrologie s úzkými vazbami na amatérské loutkářství Alena Exnarová⁵³⁵, která poté tuto pozici zastávala až do roku 2011.⁵³⁶ Určitou změnu kurzu muzea pod novým vedením v nových podmínkách více přiblíží až následující kapitola věnovaná dílčím oblastem muzejní práce.

V tuto chvíli je nutné zmínit ještě obecné důsledky spojené zejména s transformací československé, potažmo české ekonomiky. Transformace socialistického vlastnictví zpět v to soukromé představovala další aspekt přinášející MLK po mnoho let značnou nejistotu. S vědomím již zmíněné teze, že otázka, na které muzeum „stojí i padá“, jsou jeho prostorové možnosti, je možné připomenout, že MLK sice již v dubnu 1990 konečně získalo sousední budovu č. p. 75⁵³⁷, avšak zároveň se již o několik málo měsíců později s restitučními nároky přihlásili potomci původních majitelů tzv. Bílkova domu v Břetislavově ulici a rovněž tehdejšího deponáře v obci Stolany.⁵³⁸ Tyto nároky vycházely ze znění tzv. restitučního zákona⁵³⁹, dle kterého, ve snaze mírnit následky

⁵³¹ Jedna z narátorek své podnikání v textilním odvětví zahájila ještě před rokem 1989. Tuto skutečnost v duchu „československé verze přestavby“ umožňovalo vládní nařízení č. 1/1988, dle kterého mohl občan „za účelem uspokojování hmotných potřeb ostatních občanů poskytovat za úplatu občanům, popřípadě organizacím věcná plnění a výkony včetně prodeje zboží a přípravy pokrmů a nápojů“. Nařízení vlády č. 1/1988 Sb., o prodeji zboží a poskytování jiných služeb občanem na základě povolení národního výboru. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-1>

⁵³² Na ředitelské působení absolventky Vysoké školy ekonomické Ing. Věry Žaludové vzpomínala řada narátorek zejména v souvislosti s loutkářskou či „kumštýřskou“ komunitou, která ji údajně pro její odborné zaměření ve funkci ředitelky MLK nerespektovala.

⁵³³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1987, s. 1.

⁵³⁴ Přesněji, mezi prosincem 1991 až červnem 1992 čerpala z rodinných důvodů neplacenou dovolenou a rezignovala až v červenci 1992. V tyto měsíce byla pověřena jejím zastupováním Alena Exnarová. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor hospodaření a činnosti za rok 1991, s. 7.

⁵³⁵ Mgr. Alena Exnarová působila v MLK jako samostatná historička umění a od roku 1977 i jako vedoucí sbírkového úseku.

MLK v Chrudimi, Archiv, Inv. č. AR 4133, Kronika BSP MLK (únor 1973 – únor 1979).

⁵³⁶ MLK v Chrudimi, Výroční zpráva za rok 2011, s. 3.

⁵³⁷ MLK v Chrudimi, Hospodářská smlouva o převodu vlastnictví národního majetku mezi MěstNV Chrudim a MLK v Chrudimi z 19. 4. 1990.

⁵³⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Rozbor činnosti 1991, s. 1.

⁵³⁹ Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ze dne 21. února 1991.

majetkových křivd, mohly být oprávněným osobám vydávány věci, které po 25. únoru 1948 přešly do vlastnictví státu některým ze stanovených důvodů, např. vyvlastněním, znárodněním, darováním v tísní, kupní smlouvou uzavřenou v tísní či odmítnutím dědictví v tísní.⁵⁴⁰ Zatímco soudní řízení v otázce depozitáře vyznělo v poměrně brzké době ve prospěch MLK s odkazy na neprůkaznost prodeje této nemovitosti v tísní za nápadně nevýhodných podmínek,⁵⁴¹ spletitá kauza navrácení tzv. Bílkova domu do soukromého vlastnictví našla rozuzlení až v roce 2000.

Není nutné a snad ani vhodné detailněji přibližovat průběh soudního řízení či argumentaci⁵⁴² obou stran, nezbytné je však konstatování, že tento vleklý proces znamenal pro muzeum a jeho zaměstnance po mnoho let značnou nejistotu. Vedle toho, že se v této souvislosti nemohlo jevit jako hospodárné investovat větší prostředky do Bílkova domu, zároveň musely být určitým způsobem „blokovány“ prostory v domě č. p. 75, kam by se v případě neúspěchu přesunulo administrativní zázemí muzea.⁵⁴³ Navzdory všem očekáváním MLK tento spor po více než 8 letech prohrálo. Stěhování se však nekonalo, jelikož bylo, s jistou dávkou nadsázky, vyslyšeno přání vedení muzea z roku 1993: „*Nejlepší by bylo, kdyby původní majitelé dům prodali.*“⁵⁴⁴ K opětovnému získání této nemovitosti koupí došlo na sklonku roku 2001.⁵⁴⁵ V otázce napravení majetkoprávních křivd po roce 1989 se v souvislosti s MLK již zbývá jednak podívat, že se restituční návrhy s ohledem na výše uvedené skutečnosti⁵⁴⁶ nedotkly i Mydlářovského domu či budovy č. p. 75,⁵⁴⁷ a jednak dodat, že proti tezi konečného rozsudku ve věci tzv.

⁵⁴⁰ Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-87>

⁵⁴¹ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 2. 1994.

⁵⁴² Lze alespoň okrajově zmínit argumentaci MLK, jež se opírala o tvrzení, že dlouhodobou a nákladnou rekonstrukcí této budovy zejména v druhé polovině 70. let tato ztratila svůj původní stavebně-technický charakter. V této problematice se z vlastní iniciativy angažoval bývalý ředitel Jarmil Chládek, alespoň je to patrné z obsáhlého konceptu dopisu určeného navrhovatelce.

SOKA Chrudim, Chládek Jarmil, bez inv. č., kt. 1N, Zaměstnání v MLK Chrudim, koncept dopisu v restituční věci Bílkova domu.

⁵⁴³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1994, s. 5.

⁵⁴⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Hodnocení činnosti, p. č. 23/2014, kt. 2, Doplnující zdůvodnění k Hodnocení výsledků činnosti za rok 1993, s. 1.

⁵⁴⁵ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Kupní smlouva mezi MLK v Chrudimi a J. Š. ze dne 13. 12. 2001.

⁵⁴⁶ Viz s. 61–62.

⁵⁴⁷ Tato otázka zůstává nezodpovězena, jelikož studované prameny neobsahují žádné další informace o osudech rodiny Kozlanských – původních majitelů Mydlářovského domu i sousedního domu č. p. 75.

Bílkova domu „je třeba mít na paměti, že ve skutečném právním státě se nikdo majetku dobrovolně nezbavuje“ nelze jistě nic namítat.⁵⁴⁸

Počáteční období transformace se vedle majetkové problematiky výrazně dotklo i té ekonomické. Uvedená skutečnost vyrovnanějšího a stabilnějšího rozpočtu v souvislosti s novým zřizovatelem totiž platí zejména pro dlouhodobý horizont. Pro bezprostřední období po roce 1989 je tomu právě naopak, a to zejména v důsledku velmi výrazného úpadku návštěvnosti. Pro ilustraci je možné uvést, že v roce 1989 navštívilo muzeum rekordních 51 180⁵⁴⁹ návštěvníků, o rok později 32 392⁵⁵⁰ a v roce 1991 již pouhých 18 799 osob.^{551 552}

Za výrazným poklesem zájmu o expozice československých, později českých muzeí lze spatřovat mnoho důvodů. První a zásadní příčinu lze hledat v již zmíněném přehodnocení státní kulturní politiky. Muzea tak sice byla v tomto období zbavena propagandistické role, paradoxně tím však zároveň přišla o svého nejsilnějšího propagátora – stát. S ohledem na tuto skutečnost se na upadající návštěvnosti mohla projevit nedůvěra veřejnosti k institucím, které v jejich očích po čtyři desítky let velebily tehdejší režim a jeho ideologii, či prostý fakt nových možností spojených s pádem železné opony a cestami za hranice země. Vzpomínky tehdejších průvodkyň MLK korespondují s výše uvedeným, zmiňují zejména značný úbytek školních skupin, které už do Chrudimi necestovaly ze všech koutů země, ale jen z nejbližšího okolí,⁵⁵³ a zejména úbytek nejrůznějších zájezdů: „Ty soboty a neděle byly plný těchhle těch zájmovejch organizací (...), hasiči, Červenej kříž, Svazy žen a to byly plný autobusy lidí, jo, to pak to začalo strašně upadat, protože ty organizace se buď rozpadly, teď nebyly peníze, (...) tak pak začaly jezdit spíš ty rodiny.“⁵⁵⁴

S nezbytnou kompenzací příjmů z návštěvnosti tak v počátečním období budování tržního prostředí nutně vstupují do slovníku zaměstnanců nové termíny typu

⁵⁴⁸ MLK v Chrudimi, Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové z 18. 12. 2000.

⁵⁴⁹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbory, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1989, s. 1.

⁵⁵⁰ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1990.

⁵⁵¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Rozbor činnosti 1991, s. 4.

⁵⁵² Nad hranicí 30 000 se návštěvnost postupně stabilizovala až od roku 1995.

⁵⁵³ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

⁵⁵⁴ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

sponzoring⁵⁵⁵ či vedlejší hospodářská činnost. S konstatováním, že „*probíhající transformace ekonomiky působí na kulturu zatím spíše negativně*“⁵⁵⁶, se vedení muzea snažilo nahradit chybějící příjmy nejprve prodejem replik marionet ze sbírky a dalších upomínkových předmětů, honorovanými zápůjčkami loutek Československé televizi i dalším filmovým produkcím⁵⁵⁷ a po dokončení rekonstrukce domu č. p. 75 v roce 1993 i pronájmem prostor. V přízemí tohoto domu vznikla v roce 1994 soukromá vinárna a naopak ve 3. poschodí byly vybudovány 3 garsoniéry, které sloužily ke krátkodobým pronájmům,⁵⁵⁸ ale nocleh zde často našly i výtvarníci spolupracující na výstavách.⁵⁵⁹ Zdaleka nejvýrazněji se však projevila ještě silnější orientace na návštěvníky a jejich potřeby.

3.4.2. Odborná činnost

Navzdory předpokládané osnově tohoto textu výzkum ukázal, že je možné (přesněji nutné) shrnout prezentační činnost, správu sbírky a zároveň i každodennost zaměstnanců do jediné kapitoly. Není to dáno pouze výrazně kratším sledovaným obdobím a malým vzorkem pamětníků, ale zejména konstatováním, že pokud argumentace proti úmyslu VčKNV převést muzeum pod správu města Chrudim stála mj. i na dosavadní „všestranné odborné činnosti“ MLK, zdá se, že v bezprostředním období po roce 1989 se tato domnělá všestrannost rozplynula docela. Nejlépe tuto skutečnost uvede plná citace tehdejší ředitelky Aleny Exnarové, která těmito slovy odpověděla na otázku týkající se její vize či koncepce směřování MLK: „*Ideální by bylo, kdyby to bylo dokumentační, informační a prezentační centrum loutkářského umění vůbec. Jenže... V muzeu jsou sice složky dokumentační a evidenční velmi důležité, ale i přesto jsme museli něco upřednostnit, protože odborná práce (tak zvaná sbírkotvorná, vědeckovýzkumná), ale i výstavní činnost a veškeré práce kolem toho u nás visí vlastně víceméně na čtyřech lidech. Rozhodli jsme se tedy pro výstavy. Nepočítám-li výstavy, které děláme přímo v*

⁵⁵⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1992, s. 2.

⁵⁵⁶ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1993, s. 2.

⁵⁵⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, p. č. 21/50-94, kt. 1, Rozbor hospodaření a činnosti 1991, s. 2.

⁵⁵⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1995, s. 1–5.

⁵⁵⁹ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

muzeu, po republice jich uděláme asi patnáct do roka. Sami je instalujeme, sami je bouráme. Je to vlastně třicet výjezdů v roce, a tak práce tady uvnitř musela zatím trochu ustoupit do pozadí. O naše výstavy je stále zájem a byla by opravdu škoda je nedělat, o to víc, že jsme přesvědčení o tom, že je to dobrá propagace loutkářství.“⁵⁶⁰

Jestliže na předchozích stranách zazněla teze o neblahém vlivu upřednostňované prezentační činnosti na další oblasti muzejní práce v 70. a 80. letech, po roce 1989 tato v případě MLK platí dvojnásob. Nejen slova tehdejší ředitelky, ale i prameny z devadesátých let svědčí o jasné sázce na prezentační činnost. V případě výstav a expozic v prostorách MLK lze jistě za příčinami této volby hledat snahy o znovuzískání přízně návštěvníků a z toho plynoucí příjmy. Témata expozic i dlouhodobých výstav v Mydlářovském domě často nesly dva společné jmenovatele – profesionální divadla a „portréty výtvarníků“ loutkového divadla.⁵⁶¹ Výraznou novinku poté vedle zbudování herny pro nejmenší návštěvníky představovalo otevření galerie v zrekonstruovaných prostorách budovy č. p. 75, která měla sloužit „ke krátkodobým výstavám neloutkářským“⁵⁶². Právě tyto instalace nejlépe ilustrují snahy o navýšení návštěvnosti, jelikož zde byla prezentována výtvarná tvorba nejruznějších celebrit, jak vzpomíná tehdejší průvodkyně: „Pan Horníček, pan Kanyza, pan Knížák, no tak nechte si ujít takovouhle příležitost, že jo! (...) Tak tam byla, já nevím, co šest týdnů, co dva měsíce výstava, (...) prostě přišli se podívat na Knížáka, my jdeme na Knížáka víte (smích), ale já vám nemůžu prodat lístek jenom na Knížáka (smích), ne, to my jdeme do celého muzea, ale hlavně na toho Knížáka. Jo, tak ty jména hrozně táhly.“⁵⁶³

V souvislosti se zmíněnou frekvencí výstav je možné ilustrovat výstavní praxi např. na roce 1996. Řečí čísel – vedle 7 výstav zvučných jmen v galerii č. p. 75 stojí 3 realizované výstavy v rámci Mydlářovského domu a dále celkem 12 nových instalací putovních výstav a 7 deinstalací těchto výstav z předešlého roku, to vše v kolektivu 10 zaměstnanců a pouhých 4 pracovníků sbírkového či prezentačního úseku.⁵⁶⁴ Příznačné poté je, že na

⁵⁶⁰ Alenka z Mydlářovského domu: rozhovor s ředitelkou MLK. *Loutkář*. Praha: Divadelní ústav, 47, 1997, č. 4, s. 85.

⁵⁶¹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1992, s. 1.

⁵⁶² SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1995, s. 3.

⁵⁶³ Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.

⁵⁶⁴ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1996, s. 3–6.

otázku „jaké změny zaregistrovaly v každodenních činnostech po listopadu 1989“ reagovaly narátorky se značnými rozpaky a jen těžko hledaly odpovědi, snad právě kromě akcentace cestování s putovními výstavami⁵⁶⁵ či tvrzení „určitě se to víc otevřelo, co se týká stykem se zahraničí, domnívám se, že to bylo takové prostě jako volnější, dostupnější“⁵⁶⁶.

V souvislosti s otevřenějšími možnostmi cestování a kontaktem se zahraničím lze skutečně zmínit např. třítydenní pracovní stáž ve Velké Británii jednoho z odborných pracovníků⁵⁶⁷ či týdenní studijní cestu po Francii⁵⁶⁸ z poloviny 90. let, avšak co se zahraničních instalací týče, je nutné podotknout, že jejich nárůst byl jen velmi pozvolný. V nejranějším období tak byly realizovány zejména výstavy, které byly sjednány ještě před pádem předlistopadového režimu. Cesta tak vedla stále ještě na „východ“, a to do známého prostředí prozatím stále východoněmeckých Drážďan a polského Valbřichu.⁵⁶⁹ Vedle instalací putovních výstav v Polsku a četných instalací na Slovensku,⁵⁷⁰ jež však ve smyslu „zahraničí“ představuje dobově velmi citlivou problematiku, je nutné poznamenat, že „západním“ směrem se výstavy MLK ubíraly až s koncem 90. let⁵⁷¹ a zejména v novém tisíciletí.⁵⁷²

Zpět ale ke zkoumanému období, tedy přibližně k první polovině 90. let, kde prezentační činnost nejen zůstává na předním místě v kontrastu s ostatní odbornou činností, ale ještě se v této pozici upevňuje. Není tak překvapením, že dobová roční hodnocení činnosti nezřídka kdy obsahují konstatování o neuspokojivé evidenci sbírkových předmětů s vysvětlením, že „vzhledem k řadě výstav pořádaných mimo

⁵⁶⁵ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

⁵⁶⁶ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

⁵⁶⁷ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1994, s. 1.

⁵⁶⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1995, s. 5.

⁵⁶⁹ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Výstavy v zahraničí, p. č. 167/2011, kt. 1, Výstavy 1990.

⁵⁷⁰ Mezi roky 1992–1996 MLK realizovalo 4 výstavy v Polsku a více než 10 na území Slovenska. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1992–1996.

⁵⁷¹ Jedná se o výstavy v Nizozemí v letech 1997 a 1999 a rovněž ve Francii v roce 1999. SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1997, s. 5.

MLK v Chrudimi, Výroční zpráva, VZ za rok 1999, s. 10–11.

⁵⁷² S opětovně navázanou spoluprací s příspěvkovou organizací ministerstva zahraničí – s Českými centry (bývalé ČSKIS) – byly výstavy MLK mj. realizovány v Izraeli, Finsku, Lotyšsku či ve Spojených státech. MLK v Chrudimi, Výroční zpráva, VZ za rok 2003–2007.

prostory MLK byl sbírkový a prezentační úsek příliš vytížen⁵⁷³. S ohledem na stav sbírkové evidence před rokem 1989 a bezprostředně po něm je nutné zmínit následující. Zatímco v 70. letech lze zaměstnance podílející se na správě a evidenci sbírky označit za diletanty (tedy jako nadšené samouky bez hlubších znalostí muzejní práce, rozhodně však bez pejorativního nádechu), v 1. polovině 90. let se tento zápal zjevně vytrácí či je snad spjat s jinými oblastmi zájmů a činností v obecně uvolněném společenském klimatu.⁵⁷⁴

Jako určitou formu obhajoby vyvažující pomyslné misky vah lze zmínit výrazné komplikace ve spojitosti s technologickou novinkou – přechodem na počítačové zpracování sbírkové evidence. Prameny totiž obsahují, kromě z dnešního pohledu již úsměvných formulací typu „ředitelka zajistí co nejdříve odborníka, který nás seznámí s tím, co všechno dokáže počítač, který muzeum zakoupilo“⁵⁷⁵, především zmínky o strastiplném průběhu tohoto přechodu. Kromě přirozené nechuti ke změnám v podobě upuštění od strojopisných katalogových lístků⁵⁷⁶ se do něj promítlo i to, že byly v průběhu let vyzkoušeny více než 3 druhy muzejních databázových programů, než se v roce 1996 vedení muzea definitivně rozhodlo pro software společnosti Bach.⁵⁷⁷ K žádoucímu technickému vývoji je dále nutno připočítat i dobově příznačné budování elektronického bezpečnostního systému⁵⁷⁸ proti případným krádežím.

V oblasti sbírkotvorné činnosti poté lze pozorovat pokračující tendence z předchozích let, snad jen s výjimkou zvýšené akvizice sbírkových předmětů ze sféry amatérského loutkářství, což bylo patrně dáno vazbami nového vedení na tuto oblast.⁵⁷⁹ Až s koncem

⁵⁷³ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1994, s. 2.

⁵⁷⁴ Uvolněná atmosféra se zjevně dotkla i pracovní morálky, o čemž svědčí i tato svým obsahem ojedinělá formulace ze zápisu z pracovní porady: „Nepřítomnost na pracovišti hlásit nadřízenému. Při neplnění tohoto nařízení budou pracovníci finančně postihováni. Nebude se také trpět dlouhé vysedávání u kávy a při kouření.“

SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Zápisy z porad, p. č. 23/2014, kt. 5, Zápis z porady č. 15/1993 ze dne 7. 10. 1993.

⁵⁷⁵ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Porady, p. č. 512/1998, kt. 6, Zápis z porady dne 8. 6. 1990.

⁵⁷⁶ Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 21. 10. 2021.

⁵⁷⁷ Časově velmi náročný přepis údajů do počítačové databáze trval více než 15 let a nevyvaroval se mnoha chyb a nesrovnalostí

⁵⁷⁸ SOA v Zámrsku, MLK v Chrudimi, Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1994, s. 5.

⁵⁷⁹ Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.

90. let se lze setkat s konstatováním nedostatku financí pro akviziční činnost.⁵⁸⁰ Je sice pravdou, že je možné pozorovat určitý pokles do té doby velmi štědrých výdajů na nákupy do sbírky, na druhou stranu lze v tomto případě argumentovat i faktem, že se muzeum v této době nepokoušelo získat prostředky z různých dotačních programů.⁵⁸¹ Nezkušenost i neochotu v získávání finančních prostředků z jiných zdrojů a v podstatě i obecnou nedostatečnou úroveň fundraisingu nejednou akcentovaly i bývalé zaměstnankyně, např. slovy „*protože ono to chtělo opravdu jezdit na to ministerstvo a shánět peníze, že jo*“⁵⁸².

Personální kontinuita ve vedení, dlouholeté zažitě návyky, zmíněné stereotypy a pohodlnost v myšlení muzejních pracovníků, prostá bázeň, ale i určitá počáteční bezprizornost jsou zřejmě důvody, proč se změny v oblastech, které mohly být v MLK ovlivněny vlastním rozhodováním, zdají být pouze kosmetické. Zatímco výraznější změny pod tlakem vnějších okolností a zejména v oblasti správy sbírky přicházejí pozvolna až po roce 2000 v souvislosti s novou legislativou a zvýšeným zájmem státu o obor, výraznější změny vzešlé zevnitř, které se dotkly téměř všech oblastí činností MLK, jsou spjaty až s novým vedením po roce 2011. Byť se více než 20 let zdá jako velmi dlouhá doba, je v souvislosti se změnami, které konkrétním muzeím přinášejí politické revoluce, nutné mít na paměti slova Jiřího Žalmana: „*Muzea jsou instituce principiálně konservativní (...). Znamená to, že poměrně pomalu reagují na vývojové změny a nesnadno mění svůj kurz.*“⁵⁸³

⁵⁸⁰ Výroční zpráva z roku 1998 obsahuje např. tuto formulaci: „*V tomto roce se nám také prvně stalo, že jsme neměli dostatek financí na nákup atraktivních předmětů do sbírek a byli jsme nuceni některé nákupy odsunout do roku 1999.*“

MLK v Chrudimi, Výroční zpráva za rok 1998, s. 14.

⁵⁸¹ Např. i v zahraničí velmi dobře hodnocený dotační program Integrovaného systému ochrany kulturního dědictví byl zahájen již v roce 1996.

Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003–2008 (koncepte rozvoje muzejnictví) schválená usnesením vlády ČR č. 87 ze dne 22. ledna 2003, s. 11–12. [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>

⁵⁸² Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.

⁵⁸³ ŽALMAN, Jiří. Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004, s. 5.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo pomocí metody orální historie, studia písemných pramenů i dostupných literárních zdrojů přiblížit okolnosti vzniku Muzea loutkářských kultur, jeho vývoj a bezprostřední změny, které zaznamenalo v souvislosti s pádem minulého režimu. Před reflexí jednotlivých otázek a z nich plynoucích subotázek je nutné připomenout, že v průběhu výzkumu bylo třeba zahrnout interpretační hledisko, které se pojilo s očekáváními a předpoklady, z nichž se toto loutkářské muzeum rodilo a k nimž se v literatuře neustále odkazovalo. Tato vize pražského muzea s vědeckými ambicemi, vystavěného na bohaté mezinárodní spolupráci a solidaritě přece jen vznikala v naprosto odlišném politickém, společenském i kulturním klimatu, než v jakém došlo k jejímu zdánlivému naplnění.

Návrat byrokraticko-direktivního řízení, kádrové čistky, společenská deziluze a následná pasivita a mnohé další aspekty pojící se s počátky tzv. normalizace nutně musely nalézt alespoň částečný odraz i ve vznikající muzejní instituci. Byť se tento odraz po více než 50 letech jeví jako notně rozostřený, lze odkázat alespoň na chaotický, neujasněný a vysoce improvizovaný průběh etablování muzea, související i s výraznou byrokratickou neprůhledností a jen minimální flexibilitou. Vysvětlení mizivého mezinárodního charakteru dané instituce lze částečně hledat v neochotě vyšších pater stranického a úřednického aparátu a zjevně úzce souvisí i s výrazným omezením československé úlohy v rámci apolitické organizace UNIMA. Československé středisko UNIMA se tak po přestěhování generálního sekretariátu v roce 1972 postupně ocitalo dále a dále na periferii této organizace a jinak to nemohlo dopadnout ani se zkoumaným muzeem.

Navzdory mezinárodní izolaci a mnoha dalším dobovým problematickým aspektům však nepochybnitelným faktem zůstává, že přece až normalizační režim umožnil vznik i následný, byť jen velmi pozvolný, rozvoj daného muzea. Jakými způsoby je možné si tuto skutečnost vysvětlovat? Pokud bychom měli skutečně vycházet z původních proklamací z konce 20. let, je nutné znovu připomenout, že se v pramenech až do poloviny 60. let s žádnými konkrétními kroky vedoucími k založení muzea nelze setkat, což lze pochopitelně alespoň částečně spojovat i s nepříliš příznivým vývojem v podobě velké hospodářské krize, světové války a dvou diktatur. S ohledem na již známé skutečnosti

vedoucí ke změně adresy budoucího muzea z Prahy na Chrudim je možné konstatovat, že vznik MLK v Chrudimi byl ve své podstatě dílem kompromisu. V této souvislosti však nelze opomenout, že byť je kompromis nedílnou součástí každého diplomatického jednání a všechny zúčastněné strany by na jeho základě měly získat, současně musí v určitých parametrech trvat či prohrát.

Hořká prohra, zejména pro Jana Malíka, pramenila z okolnostmi vynucené rezignace na pražské sídlo a zvučnějšího zřizovatele, a tedy i z následného provinčního charakteru vznikajícího muzea. Zhodnocení úlohy Jana Malíka ve vztahu k MLK je nesnadné, jelikož se nese ve znamení výrazné ambivalence, obdobně jako např. střízlivá reflexe jeho „totální loutkářské revoluce“ po roce 1948. Proti všem faktickým i domnělým přínosům tak v kontrastu téměř vždy stojí jeho komplikovaná osobnost a aplikované autoritářské návyky. Machiavelistické vysvětlení o účelu světícím prostředky se v obou případech zdá jako nedostatečné. V souvislosti s MLK tak zůstává nezpochybnitelná zejména jeho role neúnavného a později zklamaného iniciátora a rovněž význam jeho sbírky. S ohledem na základní sbírkový fond muzea je však vždy nutné připomínat i výrazný nesoulad mezi z větší části zakoupenými skvosty a nepřeborným balastem, který lze snad částečně připočítat na vrub i kádrovým čistkám z počátku 70. let. Nezodpovězená hypotetická otázka tak zní: jak by vypadal počáteční vývoj MLK či sbírkotvorná činnost za přítomnosti pracovníka s alespoň nějakou muzejní zkušeností?

Zdá se, že subjekty, které naopak z daného kompromisu těžily nejvíc, byly vyjma budoucích zaměstnanců region a zvláště pak město Chrudim, které díky pomyslné investici v podobě přenechání Mydlářovského domu, vyřešení Malíkovy prostorové nouze, ale především i díky intenzivní mravenčí práci Bohumíra Nového a mnoha dalších chrudimských občanů získalo kuriózní a atraktivní turistický cíl. Právě kvůli z části variетnímu obsahu a zaměření bylo muzeum jako určitý druh atrakce poté vnímáno, a to nejen krajskými, okresními či městskými stranickými orgány, ale částečně i svými zaměstnanci a bezpochyby i značnou částí veřejnosti. Tato optika však výrazně nekoresponduje s dobově vytvářenou iluzí vědecké instituce s mezinárodním přesahem, která však umožňovala akceptovatelnou interpretaci opírající se o přednosti harmonického socialistického státního zřízení a iluzivní jedinečnost československé socialistické kultury a společnosti. Právě tento popularizační aspekt předznamenal

jasnou dominanci prezentační činnosti, orientaci na návštěvníka a tím i směřování vývoje daného muzea.

Vyjma této skutečnosti vycházející i z tehdejší státní kulturní politiky je však v otázce ideologických tlaků provázejících odbornou činnost nutné podotknout, že se tyto nejeví jako příliš silné. Lze pochopitelně připomenout důraz na dokumentaci a prezentaci současnosti či realizované výstavy k různým politickým výročím, avšak s ohledem na specifické zaměření se ve výstavní činnosti daného muzea politický kontext víceméně stírá či zůstává ve formě snad nepovšimnutého podtextu. Odbornou činnost velmi úzkého kolektivu „nadšenců“ MLK v 70. a 80. letech je tak skutečně nutno vnímat v optice propagační, nikoli propagandistické. Co se týče správy sbírky a zejména koncepce sbírkotvorné činnosti v tomto období, lze s jistou dávkou nadsázky konstatovat, že tehdejší pracovníci bez jakékoli předchozí muzeální zkušenosti přejali sběratelský model Jana Malíka v podobě pouhého nahodilého sbírání předmětů, nikoli systematické tvorby sbírky. Bezsporně však nebyli v rámci československé muzejní sítě jediní.

Původní předpoklad výraznějších bezprostředních změn po roce 1989 se ukázal jako lichý. Pochopitelně že vnější vlivy v podobě změny zřizovatele, ekonomické transformace či restitučních řízení se muzea dotýkaly, avšak ve vlastní činnosti a charakteru instituce se v 90. letech mnohé nezměnilo. Jen minimální působení státu, ekonomická situace, silná setrvačnost a personální kontinuita ve vedení způsobily, že se nastolený kurz z minulého období nezměnil, ba naopak v hlavních činnostech se ještě více stabilizoval. Zatímco očekávané systémové změny ve správě sbírky se začínají projevovat až ve spojitosti s novou legislativou po roce 2000, přehodnocení do té doby neochvějných priorit v hlavních činnostech je možné pozorovat až se změnou vedení po roce 2011.

Tato práce neměla a ani nemohla mít jakékoli zobecňující ambice, stejně tak se zdaleka nejedná o komplexní zachycení historie dané paměťové instituce, přece jen dalších interpretačních hledisek či výzkumných otázek by se dalo nalézt až příliš mnoho. V kontextu pramenné základny se tak jedná o pouhý výběr základních aspektů, které MLK a jeho činnost provázely a které jej částečně charakterizovaly. Z hlediska obecného historického vývoje tak zbývá již jen podotknout, že se vznikem a působením Muzea

loutkářských kultur v Chrudimi se sice nenaplnily předpoklady pocházející z konce 20. let 20. století, avšak očekávání, které muzeu vtisklo jeho skutečné rodné prostředí počátku 70. let, se bezpochyby naplnilo bezzbytku. Muzeum tak dokázalo uchovat desetitisíce sbírkových předmětů (byť mnohdy neutříděných) a stalo se důležitou součástí místní kultury i zajímavou turistickou destinací.

POUŽITÉ ZDROJE

Archivní prameny

Státní oblastní archiv v Zámrsku (SOA v Zámrsku)

- **Fond Východočeský krajský národní výbor v Hradci Králové (VČKNV)**
 - Odbor kultury, kt. 576, Rozpočet a jeho plnění – Stručný přehled o stavu a plán činnosti na rok 1973 z 3. 1. 1973, Inv. č. 1285.
 - Plenární zasedání 1971–1976, kt. 99, Podklady pro jednání 2. plenárního zasedání VČKNV ze dne 26. 1. 1972, Inv. č. 214.
 - Plenární zasedání 1971–1976, kt. 99, Zápis z 2. plenárního zasedání VČKNV ze dne 26. 1. 1972, Inv. č. 214.

- **Fond Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi – neuspořádáno (MLK v Chrudimi)**
 - Akce USA, p. č. 23/2014, kt. 4, Tisková zpráva k výstavě Loutky USA.
 - Akce USA, p. č. 512/1998, kt. 6, Žádost o povolení služební cesty z 16. 1. 1989.
 - Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Komplexní hodnocení dvouleté činnosti BSB 1975–1976.
 - Brigáda socialistické práce, Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Hlavní směry kulturně výchovné činnosti pro rok 1976 pro MLK.
 - Civilní obrana, p. č. 98/2016, kt. 6, Plán činnosti CO 1982–1985.
 - Delimitační protokol, p. č. 23/2014, kt. 3, Delimitační protokol mezi VČKNV a MKČR.
 - Expozice a výstavy, p. č. 167/2011, kt. 1, Expozice a výstavy 1989.
 - Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1979.
 - Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1985.
 - Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1987.
 - Expozice a výstavy, p. č. 188/2002, kt. 1, Výstavy v r. 1989.
 - Expozice MLK, p. č. 21/50-94, kt. 2, Expozice a výstavy 1972–1978.

- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Dopis MK ČSR adresovaný vedení MLK z 12. 1. 1990.
- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Korespondence mezi MLK a MěstNV v souvislosti s převodem č. p. 75, Dopis ze dne 9. 9. 1988.
- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Korespondence mezi VČKNV a MK ČSR z 27. 3. 1990.
- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, OV KSČ – politické školení z 8. 5. 1987.
- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Zpráva o styku s cizincem z 16. 7. 1987.
- Korespondence MK, p. č. 512/1998, kt. 5, Zpráva o styku s cizinci z 14. 7. 1989.
- Korespondence, p. č. 188/2002, kt. 1, Dopis V. Žaludové adresovaný V. Cinybulkovi z 22. 1. 1990.
- Korespondence, p. č. 188/2002, Muzejní loutkářské instituce v ČSSR.
- Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1981.
- Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1986.
- Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1989.
- Muzejní výkazy, p. č. 512/1998, kt. 3, Výkaz KULT 1990.
- Ostatní výkazy a hlášení, p. č. 21/50-94, kt. 2, Seznam pracovníků k pojištění v roce 1982.
- Plány a Komplexní rozbor, p. č. 512/1998, kt. 4, Komplexní rozbor hospodaření za I. pololetí 1986.
- Plány a Komplexní rozbor, p. č. 512/1998, kt. 4, Komplexní rozbor hospodaření za rok 1986
- Plány činnosti, p. č. 21/50-94, kt. 1, Plán činnosti na rok 1988 z 27. 11. 1987.
- Plány činnosti, p. č. 21/50-94, kt. 3, Podklady pro plánování činnosti MLK 1986–1990.
- Plány činnosti, p. č. 23/2014, kt. 1, Základní směry rozvoje pracovní iniciativy v kultuře 1976.
- Plány činnosti, p. č. 26/1992, kt. 1, Socialistický kolektivní závazek na rok 1983 z 1. 1. 1983.

- Plány činnosti, Plány 1987–1991, p. č. 512/1998, kt. 4, Ediční plán na léta 1986–1990.
- Porady, p. č. 23/2014, kt. 5, Zápis z porady č. 15/1993 ze dne 7. 10. 1993.
- Porady, p. č. 512/1998, kt. 6, Zápis z porady dne 29. 11. 1989.
- Porady, p. č. 512/1998, kt. 6, Zápis z porady dne 8. 6. 1990.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 21/50-94, kt. 1, Plán rozpočtu FKSP na r. 1992.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 21/50-94, kt. 1, Rozbor činnosti 1991.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 21/50-94, kt. 1, Současný stav Muzea loutkářských kultur v Chrudimi z 3. 1. 1973.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 2, Doplnující zdůvodnění k Hodnocení výsledků činnosti za rok 1993.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hlavní úkoly 1973 a jejich plnění.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1992.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Hodnocení výsledků odborné činnosti a finančního hospodaření za r. 1993.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1974.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1975.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1976.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1978.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1979.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí roku 1980.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1980.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982.

- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1982.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1983.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1984.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor činnosti a hospodaření za rok 1985.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plánu a rozpočtu za rok 1977.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor plnění plánu a rozpočtu za I.–III. čtvrtletí 1973.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1972.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Komplexní rozbor za rok 1973.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1994.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1995.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1996.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor činnosti za rok 1997.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 23/2014, kt. 3, Rozbor hospodaření a činnosti za rok 1991.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1987.
- Rozpočty a rozbor, p. č. 512/1998, kt. 3, Komplexní rozbor hospodaření za I.–IV. čtvrtletí 1989.
- Výstavy v zahraničí, p. č. 167/2011, kt. 1, Výstavy 1990.

Státní okresní archiv v Chrudimi (SOKA Chrudim)

- Fond Městský národní výbor v Chrudimi (MěstNV Chrudim)
 - Rada MěstNV, č. kn. 41, Zpráva pro radu MěstNV na den 3. 8. 1972, Inv. č. 76.

- Rada MěstNV, č. kn. 44, Zpravodaj 22. LCH Zvláštní číslo, březen 1973, Inv. č. 79.
- Rada MěstNV, č. kn. 9, Rozbor hospodaření za rok 1973, Inv. č. 21.
- Rada MěstNV, č. kn. 9, Zápis ze zasedání ONV a MěNV Chrudim dne 4. 5. 1972, Inv. č. 21.
- Rada MěstNV, kt. 19, Dopis PV LCH radě Městského národního výboru z 10. 7. 1969, Inv. č. 68.
- Rada MěstNV, kt. 19, Rada 10. 10. 1969, Inv. č. 68.

- Fond Okresní národní výbor v Chrudimi (ONV Chrudim)
 - Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Návrh smlouvy o převodu MD do majetku obce chrudimské, Inv. č. 2823.
 - Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Shrnutí, Inv. č. 2823.
 - Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Usnesení lidového soudu z 1. 9. 1955, Inv. č. 2823.
 - Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Zápis z 2. 8. 1952 ve věci Mydlářovského domu, Inv. č. 2823.
 - Převod „Mydlářovského domu v Chrudimi na stát – MNV Chrudim“, Zápis sepsaný na státním notářství v Chrudimi dne 10. 6. 1953, Inv. č. 2823.
 - Záписy ze schůzí rady ONV Chrudim, č. kn. 100, Usnesení rady ONV v Chrudimi ze dne 2. 10. 1969, Inv. č. 100.
 - Záписy ze schůzí rady ONV Chrudim, č. kn. 100, Závěrečná zpráva, zhodnocení a perspektivní úvaha k akci II. mezinárodní festival loutkářů – amatérů 1969 v Chrudimi, Inv. č. 100.

- Fond Chládek Jarmil (neuspořádáno)
 - Zaměstnání v MLK Chrudim, kt. 12N, Rozhovor s Jarmilem Chládkem při LCH 2006.
 - Zaměstnání v MLK Chrudim, kt. 1N, Jmenování ředitelem MLK z 29. 3. 1973.

- Zaměstnání v MLK Chrudim, kt. 1N, Koncept dopisu v restituční věci Bílkova domu.
- Zaměstnání v MLK Chrudim, kt. 1N, Souhrnné údaje o stavu objektu hostince pana Petruse č. p. 1 Stolany.

- Fond Rudolf Stanislav (neuspořádáno)
 - Rekonstrukce Mydlářovského domu, kt. 1N, Komentář ke kolekci fotografií Mydlářova domu.

- Fond Vincenc Florián
 - Příspěvky k historii Mydlářovského domu, Inv. č. 31.

- Nezařazeno
 - Florián Čeněk: Topografie města Chrudimě I/1, č. 74, staré č. 5, varní, čtvrt' Páčovská.
 - Florián Čeněk: Topografie města Chrudimě I/1, Dům v Chrudimi, Břetislavova ulice čís. 73.

Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi

- Podsbírka Archiv a Fotografie
 - Dokumentace LCH 1970, Zpráva o uskutečněné kulturní akci – 18. LCH z 19. 8. 1969, Inv. č. AR 13 f.
 - Dokumentace LCH 1971, Korespondence mezi PV LCH a Federálním ministerstvem zahraničních věcí z 23. 9. 1971, Inv. č. AR 2854.
 - Dokumentace LCH 1971, Korespondence mezi PV LCH a VČKNV v HK, z 9. 4. 1971 Inv. č. AR 2854.
 - Dokumentace LCH 1971, Korespondence od B. Nového adresovaná J. Malíkovi z 12. 10. 1970, Inv. č. AR 2854.

- Dokumentace LCH 1971, Rozhodnutí ONV Chrudim z 23. února 1971, Inv. č. AR 2854.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence – nabídka prodeje rodinného loutkového divadla z 25. 4. 1972, Inv. č. AR 2879.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence mezi PV LCH a Československým centrem UNIMA ze dne 13. 6. 1972, Inv. č. AR 2879.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence mezi PV LCH a Janem Malíkem z 21. 3. 1972, Inv. č. AR 2880.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence mezi PV LCH a Janem Malíkem ze dne 17. 6. 1972, Inv. č. AR 2880.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence mezi PV LCH a MLK v Chrudimi z 24. 7. 1972, Inv. č. AR 2880.
 - Dokumentace LCH 1972, Korespondence mezi PV LCH a MLK v Chrudimi z 2. 8. 1972, Inv. č. AR 2879.
 - Dokumentace LCH 1972, Zápis z jednání na MěstNV v Chrudimi k otevření MLK ze dne 7. 6. 1972, Inv. č. AR 2880.
 - Fotodokumentace expozice Loutky z evropských kapitalistických států a mimoevropských států, Inv. č. FOT 6247 – FOT 6303.
 - Kronika BSP MLK (březen 1979 – září 1979), Inv. č. AR 4134.
 - Kronika BSP MLK (únor 1973 – únor 1979), Inv. č. AR 4133.
 - Kroniky, Kniha návštěv za roky 1980–1983, Inv. č. AR 2208.
 - Scénář improvizované 1. instalace MLK, Inv. č. AR 1418.
- Neuspořádané fondy
 - Československé centrum UNIMA – neuspořádáno, Korespondence, Informativní zápis ze schůzky J. Chládky s generálním sekretářem UNIMA H. Jurkowským ze dne 4. 2. 1977.
 - Korespondence MLK – neuspořádáno, Dopis od Jarmila Chládky adresovaný Janu Dvořákovi ze dne 21. 8. 1980.
 - Majetkoprávní doklady ke sbírce, Darovací listiny, Soupis kmenového fondu Muzea loutkářských kultur v Chrudimi ke dni 29. 3. 1972.

- Majetkoprávní doklady ke sbírce, nákupy, dary a sběr za roky 1972–1989.
- Majetkoprávní doklady ke sbírce, převody za roky 1972–1989.
- Majetkoprávní doklady ke sbírce, převody, převod P21/1988 mezi MK ČSR a MLK v Chrudimi.
- Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Kupní smlouva mezi MLK v Chrudimi a J. Š. ze dne 13. 12. 2001.
- Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové z 18. 12. 2000.
- Nemovitosti MLK – neuspořádáno, Historická data objektů MLK, č. p. 74.
- Nemovitosti MLK – neuspořádáno, Majetkoprávní doklady nemovitostí MLK, Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 2. 1994.
- Nemovitosti MLK – neuspořádáno, Rozhodnutí finančního odboru ONV Chrudim z 18. 6. 1973.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Bulletin UNIMA ze dne 30. 9. 1970.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence – Československé centrum UNIMA adresováno Jarmilu Chládkovi ze dne 16. 8. 1973.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Československé centrum UNIMA adresováno VČKNV v Hradci Králové ze dne 24. 3. 1976.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis generálnímu sekretariátu UNIMA z 31. 10. 1968.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis od vedení ÚLD adresovaný Janu Malíkovi ze dne 30. 12. 1969.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis adresovaný prof. Dr. Eriku Kolárovi ze dne 12. 10. 1971.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis adresovaný Dr. Jaromíru Trojanovi ze dne 4. 9. 1972.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Koncept dopisu adresovaný na MK ČSR ze dne 10. 10. 1970.

- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Žádost o přiznání osobního důchodu adresovaná na MK ČSR – Komise pro posuzování žádostí o přiznání osobního důchodu.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis adresovaný Jarmilu Chládkovi ze dne 31. 3. 1972.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Dopis adresovaný Evženu Erbanovi ze dne 8. 8. 1972.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Korespondence, Příloha k Dopisu ze dne 31. 3. 1972 adresovanému Jarmilu Chládkovi.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Návrh statutu Mezinárodního muzea loutek (Musée International de la Marionnette).
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Resoluce jubilejního X. všeloutkářského sjezdu v Praze 1948.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Rozvaha k záměru na vybudování Mezinárodního muzea loutek UNIMA v Chrudimi v letech 1971–1974, z 3. 10. 1971.
- Pozůstalost po Janu Malíkovi – neuspořádáno, Stenografický zápis X. kongresu UNIMA, Praha 27.–29. VI. 1969.
- Výroční zprávy, Výroční zpráva Muzea loutkářských kultur za roky 1998–2011.

Publikace

- ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. ISBN 80-7260-051-6.
- BABORÁKOVÁ, Marcela. *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi – katalog 1989–1990*. Chrudim, 1989.
- BENEŠ, Josef. *Muzeum a výchova*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980.
- BENEŠ, Josef. *Správa muzejních sbírek*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu, 1963.

- BENSA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: CEFRES, 1998. ISBN 80-902196-3-2.
- BLAŽKOVÁ, Věra, ed. *25 Loutkářských Chrudimí*. Chrudim: Přípravný výbor 25. loutkářské Chrudimě, 1976.
- BLECHA, Jaroslav. *Moravské zemské muzeum v Brně, oddělení dějin divadla 1957–2007*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. ISBN 978-80-7028-313-4.
- BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. ISBN 978-80-7028-315-8.
- BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7028-396-7.
- BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ Anna a František ŠEBEK, ed. *Úvod do muzejní praxe*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. ISBN 978-80-86611-40-2.
- CÍFKA, Stanislav. *Jindřich Veselý, tvůrce moderního českého loutkářství*. České Budějovice, 1986.
- *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000. ISBN 80-7008-107-4.
- DOLÁK, Jan, ed. *Muzea v procesu transformace: 24. - 26. listopadu 2003*. Sborník z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3594-3
- DUBSKÁ, Alice a Nina MALÍKOVÁ, ed. *Dr. Jan Malík – osobnost a tvůrce*. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2004. ISBN 80-239-2937-2.
- DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství. Vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. Praha: AMU, 2004. ISBN 80-7331-008-2.
- ECO, Umberto. *Bludiště seznamů*. Praha: Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0164-5.
- FRANC, Martin a Jiří KNAPÍK. *Volný čas v českých zemích 1957–1967*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2229-5.
- GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích: nedokončená komedie o jedenácti obrazech*. Praha: Panorama, 1988.
- HALADA, Jaroslav a Milan HLAVAČKA. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-727-7012-8.

- HALBWACHS, Maurice, NAMER, Gérard a Marie JAISSON, ed. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-016-2.
- HALÍK, Jindřich, TRNKOVÁ, Milada a Václav HAVLÍK. *Ústřední loutkové divadlo Praha 1950–1975*. Praha: Divadelní ústav a ÚLD, 1975.
- HAVEL, Václav. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990. Archy. ISBN 80-7106-005-4.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HRNČÍŘ, Bořek, ed. *Deset Loutkářských Chrudimí*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství Havlíčkův Brod, 1961.
- CHARVÁT, Jiří. *Stará Chrudim: Vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim: Okresní muzeum v Chrudimi, 1991.
- JUST, Vladimír a František KNOPP. *Divadlo v totalitním systému: příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1720-8.
- KAPLAN, Karel a Pavel KOSATÍK. *Gottwaldovi muži*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-616-9.
- KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-093-4.
- KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-212-0.
- KNAPÍK, Jiří. *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948–1956*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-316-x.
- KOBETIČ, Pavel. *Chrudimské mýty a pověsti*. Chrudim: PORS, 2006. ISBN 80-86585-17-4.
- KOBETIČ, Pavel. *Osobnosti Chrudimska*. Chrudim: Okresní muzeum, 2002. ISBN 80-902531-8-0.
- KOUŘIL Miroslav a František FENCL. *Théâtre Universel de Marionnettes*, Praha: Divadelní ústav, 1966.
- *Kulturní Chrudim: 35. loutkářská Chrudim*. Chrudim: Školská a kulturní komise MěstNV Chrudim, 1986.

- LE GOFF, Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-862-6.
- MALÍK, Jan a Jan DVOŘÁK. *Svět loutek*. Hradec Králové: Kruh, 1978.
- MALÍKOVÁ, Nina a Alena EXNAROVÁ. *Svět loutek včera a dnes*. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, 1997.
- MALÍKOVÁ, Nina, ed. *Uni...Co? Unima!: česká stopa v historii mezinárodní loutkářské organizace*. Chrudim: MLK, 2019. ISBN 978-80-906129-6-9.
- MŮCKE, Pavel a Lenka KRÁTKÁ, ed. *Turistická odysea: krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4055-6.
- *Muzeum a publikum, sborník ze semináře*. Opava: Slezské muzeum Opava, 1990.
- *Národopisná výstava Československá v Praze 1895*. Praha: J. Otto, 1896.
- NEJEDLÝ, Zdeněk. *Komunisté – dědici velikých tradic českého národa*. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1946.
- *Obrazy z dějin českého loutkářství*. Řevnice: Arbor vitae a Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, 2012. ISBN 978-80-905249-0-3.
- OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-7285-011-3.
- OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969–1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha: Maxdorf, 1994. ISBN 80-858-0012-8.
- PERKS, Robert a Alistair THOMSON. *The oral history reader*. Taylor & Francis e-Library, 2003, ISBN 0-203-43596-6.
- PLETZER, Karel. *Jindřich Veselý: Historik a organizátor českého loutkářství*. Strakonice: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, 1985.
- PRŮŠA, Petr. *Muzeum loutkářských kultur*. Hradec Králové, 1972.
- PULLMANN, Michal. *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium, 2011. ISBN 978-80-87271-31-5.
- RICHTER, Luděk. *50 loutkářských Chrudimí: vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001. ISBN 80-902-9750-1.
- SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh národního muzea*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-718-5399-2.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Úvod do studia muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-1272-2.

- ŠMAUS, Zdeněk, ed. *Almanach Malé divadlo 25 let (1949–1974)*. České Budějovice: Medailon, 1974.
- ŠPÉT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979.
- ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3206-5.
- ŠPLÍCHALOVÁ MOCOVARÁ, Kateřina. *Z pozůstalosti Jana Malíka*. Praha: Nakladatelství AMU, 2012. ISBN 978-80-7331-238-1.
- ŠUCHA, Matuš, Miroslav CHARVÁT a Vladimír ŘEHAN, eds. *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku VIII: sborník z konference Kvalitativní přístup pro praxi*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2009. ISBN 978-80-244-2374-6.
- TUČEK, Milan a Anne OLIVIER, ed. *Původní a noví vlastníci: strategie nabývání majetku ve střední a východní Evropě*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1996. ISBN 80-901759-8-8.
- VANĚK, Miroslav a Lenka KRÁTKÁ, ed. *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2813-4.
- VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2931-5.
- VANĚK, Miroslav, ed. *Obyčejní lidé--?!: pohled do života tzv. mlčící většiny: životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1791-8.
- VANĚK, Miroslav. *O orální historii s jejími zakladateli a protagonisty*. Praha: Centrum orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7285-107-2.
- VAŠKOVÁ, Jana. *Malíři Vysočiny: ze sbírky města Hlinska: 27. 6. – 7. 9. 2008. Výtvarné Hlinecko*. Katalog výstavy. [Česko: s.n.], 2008. ISBN 978-80-254-2280-9.
- VESELÝ, Jindřich, ed. *Komedie a hry I.–IV., podle loutkářských tradic, starých rukopisů a Matěje Kopeckého*. Praha: A. Storch syn, 1927–1930.

- VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1971.
- VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, JIRMANOVÁ Daniela a Michal DRTINA, ed. *Loutkáři.cz: medailony českých a slovenských loutkářů : A–Z*. Praha: NIPOS, 2020. ISBN 978-80-70-68-360-6.
- VOJTÍŠKOVÁ, Zuzana, ed. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění, 2013. ISBN 978-80-7331-279-4.
- YOW, Valerie Raleigh. *Recording oral history: a guide for the humanities and social sciences*. Walnut Creek, AltaMira Press, 2005. ISBN 0-7591-0654-1.
- ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004. ISBN 80-86611-10-8.
- ŽALUDOVÁ, Věra. *Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi*. Chrudim, 1989.

Periodika

- Aby ostalo pro paměť. Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, fotoreportáž Vladimíra Lammra. *Československý loutkář*. Praha, 23, 1973, č. 7, s. 20–21.
- Alenka z Mydlářovského domu: rozhovor s ředitelkou MLK Alenou Exnarovou. *Loutkář*. Praha, 47, 1997, č. 4, s. 85. ISSN 1211-4065.
- ČESAL, Miroslav. Jan Malík – zakladatel. *Československý loutkář*. Praha, 24, 1974, č. 2, s. 32–35.
- ČESAL, Miroslav. Vůdčí osobnost našeho loutkářství. *Československý loutkář*. Praha, 29, 1979, č. 2, s. 25–27.
- Český svaz přátel loutkového divadla v Praze: Co chceme? *Český loutkář*. Praha, 1, 1912, č. 1, s. 21–23.
- DUBSKÁ, Alice. Na počátku cesty. *Československý loutkář*. Praha, 39, 1989, č. 1, s. 7–11.
- HAVELKA, Miloš. Poznání – paměť – identita a několik obecnějších úvah. *Dějiny – teorie – kritika: History – theory – criticism*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 4, 2007, č. 2, s. 256–268. ISSN 1214-7249.

- JAREŠ, Jakub. Muzea a památníky po roce 1989: čí příběh vypráví? *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 11, 2017, č. 3, s. 113–116. ISSN 1802-8241.
- KIRSCH, Otakar. Dějiny lidského myšlení vs. dějiny institucí? Několik poznámek k problematice historické muzeologie. *Museologica Brunensia*. Brno: Masarykova univerzita, 2, 2013, č. 1, s. 8–14. ISSN 1805-4722.
- Malé Chrudimské rozhovory s Jarmilem Chládkem. *Československý loutkář*. Praha, 23, 1973, č. 10, s. 16.
- MALÍK, Jan. Dobrá věc se musí podařit. *Československý loutkář*. Praha, 21, 1971, č. 3, s. 14.
- MALÍK, Jan. M.I.M. – muzeum nikoli muzeální. *Československý loutkář – 20krát Loutkářská Chrudim* (zvláštní číslo). 1971, s. 6–8.
- MALÍK, Jan. Muzeum loutkářských kultur. *Československý loutkář*. Praha, 22, 1972, č. 8–9, s. 18.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Česká místa paměti mezi dědictvím a tradicí. *Dějiny – teorie – kritika: History – theory – criticism*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 9, 2012, č. 2, s. 262–277. ISSN 1214-7249.
- PRAVDA, Jan. Mezinárodní muzeum bude. *Československý loutkář*. Praha, 21, 1971, č. 8–9, s. 27.
- Procházka výstavami. *Československý loutkář*. Praha, 19, 1969, č. 8–9, s. 170.
- RYBIČKA, Antonín. Dům někdy Mydlářovský v Chrudimi. *Památky archeologické*, 1854, s. 68–70.
- SOKOLOV, Václav. O vzniku a činnosti Loutkářského soustředění až do roku 1935. *Loutkář*. Praha, 22, 1935, č. 1, s. 4–5.
- SOKOLOV, Václav. O vzniku a činnosti Loutkářského soustředění až do roku 1935. *Loutkář*. Praha, 22, 1935, č. 2, s. 24–27.
- ŠALDOVÁ, Lenka. Sběrka loutek a loutkářských dekorací v Národním muzeu. *Loutkář*. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 62, 2012, č. 2, s. 66–67. ISSN 1211-4065.
- VESELÝ, Jindřich. Loutkářská výstava. *Loutkář*. Praha, 6, 1922, č. 4–5, s. 48–51.
- VESELÝ, Jindřich. Sjezd loutkářských pracovníků. *Loutkář*. Praha, 16, 1929, č. 1, s. 25–26.

- VESELÝ, Jindřich. Třetí loutkářská výstava. *Loutkář*. Praha, 11, 1924, č. 1, s. 10–15.
- Výstava loutkářská. *Národopisný věstník československý*. Praha, 6, 1911, č. 1, s. 140–142.
- YOW, Raleigh Valerie. Do I Like Them Too Much? Effect of the oral history interview on the interviewer and vice-versa. *The Oral History Review*, Volume 24, Issue 1. 1997, s. 55–64.
- Z Chrudimi do New Yorku. České loutky v Americe, rozhovor s ředitelkou MLK. *Budovatel*, Chrudim, 40, 24. 5. 1989, č. 21, s. 5.

Závěrečné studentské práce

- DOUŠA, Pavel. *Organizace českého muzejnictví 1945–1989*. Disertační práce. Slezská univerzita v Opavě, 2005. Vedoucí práce Karel Boženek.

Online zdroje

- HLAVÁČEK, Jiří. Covido, ergo zoom! Metodologické, technické a etické aspekty distančně vedených rozhovorů v období pandemie Covid-19. *Memo: Časopis pro orální historii* [online]. 11, viaCentrum, 2021 [cit. 2021-12-02]. ISSN 1804-7548. Dostupné z: http://www.sohi.maweb.eu/wpcontent/uploads/2021/09/Memo_2021_1_web2.pdf
- CHLÁDEK, Jarmil. Jak Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi založeno bylo aneb Kdo, co, kdy a jak dobře čínil, nebo naopak tomuto protivenství konal. *Unima.idu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://unima.idu.cz/jak-muzeum-loutkarskych-kultur-v-chrudimi-zalozeno-bylo-aneb-kdo-co-kdy-a-jak-dobre-cinil-nebo-naopak-tomuto-protivenstvi-konal/>
- Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003–2008 (koncepce rozvoje muzejnictví) schválená usnesením Vlády ČR č. 87 ze dne 22. ledna 2003. *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>

- Nařízení vlády č. 1/1988 Sb.: Nařízení vlády České socialistické republiky o prodeji zboží a poskytování jiných služeb občany na základě povolení národního výboru [online]. [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-1>
- Ústavní zákon č. 294/1990 Sb.: Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a kterým se zkracuje volební období národních výborů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-294>
- Zákon č. 163/1969 Sb.: Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 19/1966 Sb., o vysokých školách ze dne 17. prosince 1969. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-163>
- Zákon č. 54/1959 Sb.: Zákon o muzeích a galeriích ze dne 9. července 1959. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-54>
- Zákon č. 87/1991 Sb.: Zákon o mimosoudních rehabilitacích. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-87>

Rozhovory

- Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 20. 10. 2021.
- Rozhovor s Naděždou Drobílkovou vedl Richard Matula, 3. 12. 2021.
- Rozhovor s Renatou Dvořákovou vedl Richard Matula, 25. 10. 2021.
- Rozhovor s Jaroslavou Lédlovou vedl Richard Matula, 1. 11. 2021.
- Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 12. 10. 2021.
- Rozhovor s Ninou Malíkovou vedl Richard Matula, 19. 10. 2021.
- Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 13. 10. 2021.
- Rozhovor s Dagmar Matysovou vedl Richard Matula, 21. 10. 2021.
- Rozhovor se Zuzanou Novákovou vedl Richard Matula, 27. 10. 2021.
- Rozhovor s Věrou Žaludovou vedl Richard Matula, 17. 11. 2021.

- Rozhovor s Jaroslavem Doležalem vedla Eva Brabencová, 17. 11. 2021.
- Rozhovor s Janou Draždákovou vedla Eva Brabencová, 28. 10. 2021.

Ostatní zvukové nahrávky

- MLK v Chrudimi, Zvukové nahrávky, Projev ministra informací Václava Kopeckého na slavnostním shromáždění k 100. výročí od smrti Matěje Kopeckého dne 3. 7. 1947 v Týně nad Vltavou, Inv. č. FONO 334.
- MLK v Chrudimi, Zvukové nahrávky, Rozhlasová relace o činnosti BSP MLK v Chrudimi, Československý rozhlas Hradec Králové z roku 1979, Inv. č. FONO 281/a.

PŘÍLOHY

Obr. 1: Výtvarník Vít Skála a Jindřich Veselý (vpravo), výstava Masarykova lidovčového ústavu v Praze, 1929

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 1571

Obr. 2: Účastníci Druhého sjezdu loutkářských pracovníků v Praze, 1929

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 10618

Obr. 3: Zájezd moskevského Ústředního loutkového divadla v Praze 1948, v popředí zleva
Václav Kopecký, Josef Skupa, Sergej V. Obrazcov a Jan Malík

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 303/e

Obr. 4: Architektonická studie Ústředního loutkového divadla v Praze, originál pro knižní studii
Miroslava Kouřila a Františka Fencla z roku 1966
MLK v Chrudimi, Výtvarné, Inv. č. V 1087

Obr. 5: Zahájení X. kongresu UNIMA v Praze, 1969
MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 9707

Obr. 6: Piklův dům a Mydlářovský dům, polovina 15. století

SOKA Chrudim, Fond Rudolf Stanislav (neuspořááno)

SCÉNÁŘ

improvizované 1. INSTALACE

MUZEA LOUTKÁŘSKÝCH KULTUR V CHRUDIMI

1972

	<p>VŠEOBECNĚ je nutné vycházet z předpokladu, že nejde o klasickou muzejní instalaci, nýbrž jenom o předvedení základního fondu nově vznikajícího muzea. A to se zvláštním zřetelem na dětské návštěvníky, kteří uvítají především <u>pestrost a názornost výstavy...</u></p> <p>Zároveň půjde také o prohlídku přenádherného "mydlářského" domu, který byl po řadu let opraven, a který díky velkorysosti otců města a okresu chrudimského připadl loutkářům...</p>
vlajky	<p>PRŮČELÍ DOMU svítí novotou a září barvami vlajek, které s výše některého balkonu označují státy, jejichž exponáty vlastníme.</p>
stylový nábytek	<p>MÁZHAUS, jakožto vstupní síň, vítá návštěvníky stinným chláděkem, možností odpočinout znaveným údům - i nějakou lapidární informací o tom,</p>
citát?	<p>a/ že muzeum loutkářských kultur je jedním z příkladů intenzivní péče socialistické společnosti o kulturní rozvoj...</p> <p>b/ že ani pouhá tradice, ale ani jen modernost za každou cenu, nezaručuje kulturní špičku; teprve harmonické spojení obou těchto prvků bývá znakem skutečné kulturnosti. A právě o to se snaží naše muzeum...</p>
kubusy pro 1 historickou a 1 moderní loutku	<p>/Tuto vstupní část expozice zajistí pracovníci východočeských muzeí v Pa a v HK/</p>
plakáty LCH	<p>SCHODIŠTĚ z přízemí až do třetího patra bude vyzdobeno podlepenými a přelakovanými plakáty všech došedních ročníků LCH. Jejich "průmyslový" vzhled by mohl být skvěle neutralizován dětskými kresbami, které by vybrané chrudimské děti načrtly barevnými křídami přímo na zeď. Vznikla by tak jakási "značková cesta" chrudimských přehlídek, sloužících dětské radosti...</p>
bedny /bíle natřené/	<p>I. PATRO</p> <p>SÁL A. předvádí hlavní exponát: haldu <u>transportních beden</u>, s dobře čitelnými patronovanými nápisy příslušné země, odkud jednotlivé loutky pocházejí. Bedny zároveň tvoří vhodný výstavní terén /žádoucí výška/ a můžeme na ně snadno napózoovat nejtypičtější figury. Nad tímto "bratrstvím loutek" svítí nějaké <u>slunce-míč</u> a celkovou radostnou atmosféru může doplnit kvítí v rukou loutek, nebo stuhy</p>
slunce motýli, kytky	
bl.č.394/72	

Obr. 7: Ukázka ze scénáře první improvizované instalace MLK autorů Jana Dvořáka, Pavla Kalfuse a Jaroslava Doležala z června 1972

MLK v Chrudimi, Archiv, Inv. č. AR 1418

Obr. 8: Jaroslav Doležal při instalaci zahajovací expozice v červnu 1972

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 16095

Obr. 9: Pozvánka na slavnostní otevření MLK

MLK v Chrudimi, Archiv, Inv. č. AR 2801

Obr. 10: Ukázka ze zahajovací expozice z července 1972

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 8875

Obr. 11: První návštěvník muzea Jan Malík (vpravo Jan Pravda, místopředseda VČKNV)

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 16113

Obr. 12: Kolektiv zaměstnanců MLK na počátku roku 1974

horní řada zleva Jaroslava Vávrová, Jaroslav Skalický, Bohumír Nový, Miroslava Ondráčková, dolní řada Svatava Sedláčková, Jarmil Chládek a Dagmar Matysová
MLK v Chrudimi, Archiv, Kronika BSP (1973–1979), Inv. č. AR 4133

Obr. 13: Slavnostní předání bronzových odznaků BSP v březnu 1975

MLK v Chrudimi, Archiv, Kronika BSP (1973–1979), Inv. č. AR 4133

Obr. 14: Jarmil Chládek při úklidu muzejních teras v rámci činnosti BSP, duben 1985

MLK v Chrudimi, Archiv, Kronika BSP (1984–1988), bez Inv. č.

Obr. 15: Expozice marionet kočovních loutkářů z roku 1976

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 4155

Obr. 16: Výstava Tradice a současnost čs. loutkového divadla v Berlině z roku 1976

MLK v Chrudimi, Archiv, Kronika BSP (1973–1979), Inv. č. AR 4133

Obr. 17: Alena Exnarová při přípravě expozice v roce 1981

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 6429

Obr. 18: Jan Hlína při přípravě expozice v roce 1981

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 6435

Obr. 19: Výstava Současné české loutkové divadlo dle návrhu Jana Hlíny, 1981

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 6447

Obr. 20: Expozice Luminiscenční divadlo Františka Tvrčka, 1986

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 9027

Obr. 21: Věra Žaludová a Andrew Drummond při vernisáži výstavy Loutky USA, 1989

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 10318

Obr. 22: Depozitář MLK ve Stolanech před rekonstrukcí, 1977

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 4540

Obr. 23: Depozitární prostory na půdě Mydlářovského domu, konec 80. let

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 11168

Obr. 24: Ukládání plakátů v depozitáři, 1992

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 11191

Obr. 25: Interiér depozitáře ve Stolanech, 1992

MLK v Chrudimi, Fotografie, Inv. č. FOT 11219

Obr. 26: Současný pohled na MLK z jihu

vlevo dům č. p. 75, uprostřed Mydlářovský dům č p. 74 a vpravo Piklův dům č. p. 73

MLK v Chrudimi, fotoarchiv, bez Inv. č.

Obr. 27: Současný pohled na MLK z Břetislavovy ulice

vpravo dům č. p. 75, dále Mydlářovský dům a v pozadí Piklův dům, vlevo dům č. p. 62
zakoupený v roce 2012

MLK v Chrudimi, fotoarchiv, bez Inv. č.